

tv-15 naš TOVARIS

Št. 8

28. februarja 1985

Leto XXIII

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

Dvajseti pohod na Stol

V počastitev bitke med NOB na najvišje ležečih predelih v naši domovini (pred Prešernovo kočo na Stolu z 2.193 metri nadmorske višine) – kamor se je 20. februarja 1942 iz koče nad Zatreško planino zaradi izdaje in hajke številnih nemških vojakov in domačih izdajalcev umaknila Jeseniška četa in sprejela boj, v katerem je padel Joža Koder – je bil minuli petek, sobota in nedeljo že 20. spominski pohod na Stol, ki se ga je udeležilo 4000 ljubiteljev gora iz vseh krajev Jugoslavije in iz zamejstva.

Po štirih letih so vremenske in snežne razmere omogočile vzpon na vrh, kajti medtem so bili pohodi po planinah pod Stolom.

V petek, 22. februarja, se je pred Valvasorjevim domom (1.180 m) zbrala tako imenovana »kadrovska predhodnica« (400 pionirjev iz jeseniške in radovljiske občine. Spregovoril jim je udeleženec bitke na Stolu Franc Konobelj-Slovenko, nato pa so podelili knjižne nagrade za najboljše spise na temo dogodki med NOB v Karavankah in spominski pohodi na Stol. Prvo nagrado je prejela Mojca Višak z radovljiske osnovne šole. V soboto in nedeljo pa so se iz doline mimo Valvasorjevega doma do Prešernove koče vzpenjali odrasli planinci. Večina se je udeležila sobotnega pohoda. Bil je čudovit pogled z vrha, ko se je ob 6. zjutraj v soju bakelj in žepnih baterij začela viti proti vrhu po dobro uhojeni gazi kolona, ki se ni pretrgala opoldne, ko je bila pred Valvasorjevim domom slovesnost. Na sobotni slovesnosti je govoril predsednik PZS Tomaž Banovec (v nedeljo pa predsednik PD Jesenice Pavel Dimitrov). Oba govornika sta poudarila po-

memnost teh pohodov pri negovanju izročil NOB in ljudske revolucije ter k pripravam na SLO in DS. Moč, volja, vztrajnost in tovarištvo so združili borce v okupirani in zatirani domovini, prav te odlike pa od prvega množičnega pohoda družijo ljubitelje

Z nedeljske slovesnosti med govorom Pavla Dimitrova, predsednika PD Jesenice pred Valvasorjevim domom (Foto: Staš.)

gora vseh starosti od blizu in daleč. Spletajo se iskrene prijateljske vezi, kujeta se prijateljstvo in bratstvo, saj marsikateri graničar, ki med služenjem vojaškega roka vzljubi gornštvo, čez leto ali dve pripelje na spominski pohod na Stol prijatelja iz svojega kraja. Mnogi so pohodom zvesti že vrsto let. To dokazujejo tudi plakete, ki jih podeljujejo za 10-kratno udeležbo. Letos je bilo 155 takih, dva, Jože Bernard iz Gozd-Martuljka in Stane Škrabar, pa sta se pohoda udeležila že dvajsetič, in sta prejela posebni spominski diplomi. Stane Škrabar bo za to in za prispevke iz planinstva za ljubljanski radio dobil tudi zlati znak PZS, kajti med proslavo je bil še na pobočju

Stola in mu ga Tomaž Banovec ni mogel izročiti. Predsednik PZS je v govoru še posebej čestital pobudnikom pohodov na Stol, saj je znano, da je le-ta sprožil vrsto pohodov v gore v spomin na dogodke iz NOB.

Delegacije planincev so položile vence k spominskim ploščam padlemu Kodrovemu Joži, Julki Jenstrle iz Jeseniške čete, borcem Cankarjevega bataljona na

Valvasorjevem domu in padlim graničarjema na nekdanji karavli Valvasor.

Ob koncu velja izreči priznanje članom AO in GRS ter Milice z Jesenic, ki so utrli gaz in skrbeli za varnost, pa tudi gorskim reševalcem iz Radovljice, ki so v soboto zvečer zamenjali jeseniške in v nedeljo skupaj z jeseniškimi miličniki, pravtako reševalci in vodniki službenih oziroma lavinskih psov, skrebli za pot in varnost pohodnikov. Udeleženci 20. spominskega pohoda so poslali pozdravno pismo predsedstvu RO ZZB NOV Slovenije, v katerem zagotavljajo, da bodo tudi v prihodnje premagovali strmine Stola v spomin in opomin.

J. R.

Kongresom naproti

Samo še dobro leto nas loči od republiških kongresov ZK in od 13. kongresa ZK Jugoslavije. Pred tednom dni se je zato sestel na prvi seji odbor za pripravo 10. kongresa ZK naše republike.

Predsednik CK ZKS Andrej Marinc, ki predseduje tudi pripravljalnemu odboru, je imel na tej seji programski referat, v katerem je opredelil naloge članov ZK ne le v kongresnem času, temveč nasploh v sedanjem in prihodnjem obdobju našega družbenega razvoja. Marinčevih sporočil in usmeritev pa ne gre jemati samo kot stvar zveze komunistov, marveč kot stvar vsega delavskega razreda in ljudskih množic, ki jim – povezanim v enotno fronto SZDL – pomeni zveza komunistov nesporno idejno vodnico. Tako jih kajpada razume tudi zveza borcev.

Upamo, da predsednikovo izvajanje razlagamo prav, če rečemo, da je hotel v prvi vrsti delovati mobilizacijsko. Njegove izjemno kritične misli bodo delovni ljudje razumeli kot poziv k odločnemu skupnemu dejanju, da bi naša družba čimprej presegla nedoslednosti in zastoje, ki se pojavljajo v razvojnem procesu socialističnega samoupravljanja in socialistične demokracije. Res je že skrajni čas, da se neha zgolj verbalno priseganje na vrednote, ki smo jih z ustavo, programom zveze komunistov in drugimi dokumenti izbrali za zvezde stalnice, in da vse tisto, kar iskreno hočemo, spravimo tudi v življenje.

Samo nekaj poudarkov iz referata v tej smeri:

Potrebni so bistveni premiki v procesu, da bo delavski razred postal dejanski gospodar nad celotnim dohodkom ter nad enostavno in razširjeno reprodukcijo. Šele ko bo samoupravljanje doseglo takšno veljavo, bo konec zgrešenih naložb ter neučinkovitih ali celo škodljivih poslovnih potez.

Od partijskih kongresov pričakujemo, da bodo pomenili – kot organska stopnja vsega razvoja – nadaljnji korak k osvoboditvi dela in k oblikovanju ustvarjalne osebnosti slehernega našega človeka. Delovali bodo proti vsakršnim oblikam odtujevanja socialističnemu humanizmu tako znotraj materialne proizvodnje kot v območju kulture in morale. Dati morajo močan vzgib za utrditev socialističnih vrednot ter prispevati k omejevanju slabosti, kakršna je, denimo, nebrzdana porabniška miselnost.

Dovolj je stopicanja na mestu, hkrati pa oportunistične privajenosti, češ naj imajo delovni ljudje razumevanje ne samo za dejanske težave v sodobnih razmerah, ampak tudi za vsa neodgovorna ravnanja in napake, ki jim pred vsem drugim botruje neustrezna kadrovska politika.

Dovolj je birokratizma in birokracije, nespameti, lokalistične zaprtosti, nekritične zagledanosti vase, avtarkične miselnosti... Tudi v Sloveniji ne manjka teh napak, ki so z mnogimi drugimi slabostmi usodne zaviralke stabilizacije. Prav omenjeni grehi – nemalokrat koreninijo v nacionalizmu – v veliki meri rušijo vsejugoslovansko ustvarjalno sodelovanje in povzročajo probleme v mednarodnih odnosih.

Mobilizacijsko vlogo pa bodo imeli kongresi ZK tudi za neposreden spopad komunistov s silami, ki skušajo metati polena pod kolesje našega razvoja. Kongresi bodo razkrili in ovrednotili delovanje najrazličnejših »skrbnikov«, ki zlorabljajo socialistično demokracijo za svoje nenehno politikantsko rovarjenje proti naši plebiscitarno sprejeti poti. To početje, ki ima protirevolucionarno naravo, tu in tam začasno in navidez uspeva – še posebno odleje, kar smo izgubili Tita, Kardelja in druge vodilne družbene stratege. Samozvani dušebrižniki mečejo med ljudi zlasti gesla o ogroženosti slovenskega naroda, spodbujajo jugoslovansko bratstvo in enotnost, ne da bi hoteli videti dosežke našega razvoja v zadnjih štiridesetih letih. Ti sovražniki se povezujejo s politično emigracijo, ponujajo »narodno spravo« z belogardističnimi in drugimi izdajalci; njihovo orožje je nacionalistično hujskanje, često pod plaščem parole, da smo Slovenci nerazdružen del »katoliške srednje Evrope«. Trn v peti jim je naš sistem; obnoviti bi želeli nekdanjo večstrankarsko ureditev, ki bi ustrezala njihovim klikarskim interesom in bi spet postavila stari meščanski model »demokracije«. V tem rovarjenju sta jim dobrodošla katerikoli zaveznik in še tako zavrženo sredstvo. Najraje brskajo po preteklosti – zlasti po zgodovini KP in NOB – da bi z odkrivanjem njunih dejanskih in izmišljenih napak diskvalificirali celotno našo revolucijo.

Nobenega dvoma ni, da bodo naše ljudske množice z lastno močjo in pod idejnim vodstvom komunistov v času kongresnih priprav izbili sovražnikom orožje iz rok in postavile stvari na pravo mesto.

Z. K.

Štirideset let partizanskih smučin

V Cerknem se je od 21. do 24. februarja zvrstila vrsta športnih prireditev, ki že deseto leto zapored potekajo pod imenom Partizanske smučine Cerkno '45. Spominska športna tekmovanja so na pobudo nekdanjih udeležencev prvih partizanskih smučarskih tekem, ki so bile v Cerknem januarja 1945, začeli prirejati leta 1975. Tedaj so se jih udeleževali borci NOB in pa cicibani in mlajši pionirji primorske regije. Z zdaj leta se tem pridružujejo še pripadniki Jugoslovanske ljudske armade, teritorialne obrambe in milice. Letošnjo prireditev je popestrilo še tekmovanje za pokal republik in pokrajin za starejše pionirje in mlajše mladence.

Spominske prireditve so v Cerkno privabile tudi nekdanje partizane in njihove komandante ter komisarje, med katerimi so bili Jože Borštnar, Rudolf Hribernik-Svarun, Drago Flis-Strela, Branko Jerkič, Ivan Franko-Iztok, Marjan Lenarčič-Tomo, Rado Jakin in drugi.

Športna tekmovanja že nekaj let spremlja tudi vrsta kulturnih prireditev, med njimi tudi razstava izdelkov, ki so jih za literarni in likovni natečaj naredili osnovnošolci iz idrijske in škočjeloške občine, in kajpak že tradicionalni partizanski miting. Organizatorji Partizanskih smučin so ob deset-

letnici spominskih tekmovanj izdali tudi brošuro Partizanske smučine Cerkno '45.

Smučarskih tekmovanj na smučarskem centru Črni vrh nad Cerknim se je v štirih dneh, kolikor je trajala prireditev, udeležilo nad 300 tekmovalcev, ki pa so večinoma sodelovali v več disci-

Janko Štefe – Zavrotarjev iz Tržiča je bil letos edini med nekdanjimi tekmovalci, ki se je pognal po strmini. Pred štiridesetimi leti je bil zmagovalec veleslaloma in tretji v skokih, tokrat pa je pri svojih 62. letih za zmagovalcem zaostal dve sekundi.

plinah. Pripadniki JLA in Ljubljanskega armadnega območja so svoje zimsko smučarsko prvenstvo začeli že v sredo, 20. 2., z biatlonom v Crngrobu pri Škofji Loki. Med borci NOV je v teku na 5 kilometrov pri ženskah zmagala Dvorčakova, pri moških pa Zvan. V veleslalomu je bila pri ženskah najboljša Berličeva, pri moških pa je tokrat že sedmič zmagal Peter Podgornik iz Nove Gorice. Peter Podgornik je pred štiridesetimi leti zamudil na partizanske tekme v veleslalomu, vendar je tudi kot gledalec ostal zvest Cerknemu in športu, dose-daj se je udeležil vseh spominskih tekmovanj in kot pravi, bo tekmoval, dokler bo le še mogel. Letošnjih jubilejnih Partizanskih smučin se je edini med nekdanjimi tekmovalci udeležil Janko Štefe – Zavrotarjev iz Tržiča, ki je bil petinštiridesetega prvi v veleslalomu in tretji v smučarskih skokih. Pri 62 letih še vedno čil in zdrav je za letošnjim zmagovalcem zaostal le dve sekundi.

Svoboda je naša največja dragocenost, in prav to je morda najpomembnejše sporočilo spominskih smučarskih tekmovanj, sporočilo nekdanjih borcev in tekmovalcev, ki so se 1945. leta v Cerknem pomerili med seboj v športnem boju, prepričani, da svoboda ni več daleč. B. G.

Nizati odgovore, ne le vprašanja

Nekaj misli in poudarkov iz razprave na seji odbora za pripravo 10. kongresa ZK Slovenije

»Zavedati se moramo, da Slovenija ni obsojena na skupno življenje v Jugoslaviji, pač pa je to njen življenjski interes,« je dejal med drugimi razpravljaleci Mitja Ribičič, ko je spregovoril o nadaljnjem razvoju narodnostnega vprašanja pri nas, ki terja svojo novo etapo.

Marsikaj, so menili na petkovi seji odbora za pripravo desetega slovenskega partijskega kongresa, bo treba zlasti na idejnem področju partijskega in samoupravnosocialističnega delovanja še razčistiti. Od tega, kako doseči neke skupne osnove za vse republiške in pokrajinske partijske kongrese (že zaradi usklajevanja razvojnih načrtov v obdobju do leta 2000 in po njem), do tega, kako se natančneje problemsko lotiti razčiščevanja idejnih vprašanj in natančnejše opredelitve posameznih tez.

Boj za povečanje vloge delavca pri upravljanju in pri delitvi sredstev je tista nujnost, ki terja za svojo uresničitvev celo vrsto uresničenih pogojev, v svojem sedanjem (nemočnem) stanju pa povzroča celo vrsto odklonov, kjer se šopiri birokracija, kjer se na drugi strani slišijo ideje o

restavraciji kapitalističnega sistema z večpartijsko ureditvijo in kjer nenazadnje dobiva svoja krila etatizem. Na poti k boljшему, uspešnejšemu in bolj vsestransko bogatemu delovanju naše samoupravne socialistične skupnosti moramo doseči, so dejali, razjasnjevanje stvari, odgovore na odprta vprašanja (ki jih ne bo mogel reševati kongres sam po sebi), hkrati pa vendarle nadvse pazljivo analizirati preteklo obdobje in določiti prihodnje naloge ter z njimi etapne cilje. Kongres ne more, in to tudi ni njegova naloga, obravnavati kar vse zajetne palete vprašanj in podvprašanj našega razvoja, saj bi se, so poudarili, lahko začeli izgubljati v podrobnostih. Treba je doseči eno in bistveno stvar: poenotenje pogledov na razvojne družbene cilje. Teme so torej: kakovost gospodarjenja, premiki v naši ustaljeni miselnosti pri gospodarjenju z družbenimi sredstvi, reševanje problema inflacije, odprava izgub, združevanje gospodarstva in nenazadnje odkrita beseda o nekaterih birokratskih odločitvah delitve in porabe tujih posojil, zmot v pretekli energetski politiki in še kje, da ne bi ponavljali takšnih in podobnih napak.

Beseda je bila tudi o heterogenih pogledih na osnove dolgoročnih partijskih ciljev in menili so, da bo potrebno že do kongresa odgovoriti na najbolj aktualna vprašanja. Za vsako slabost, so dejali, obstajajo razlogi, tako objektivni kot subjektivni. Treba bo natančneje pogledati, zakaj se število mladih v ZK znižuje, če se res znižuje, treba bo stopiti po robu pragmatizmu in voluntarizmu z neposrednim vključevanjem znanosti in znanja, in nenazadnje, bo treba razčistiti tudi stanje znotraj partije, kjer so zbrani tudi skrajno levi in skrajno stalinistični pogledi. Menili so, da ni mogoče zanemariti odgovornosti za nazaj in hkrati zahtevati, da bi bili odslej vsi odgovorni. Treba bo določiti merila o odgovornosti, zveza komunistov pa se mora oddaljiti od oblasti v smislu advokature njenih organov, saj želimo partijo gibanja in ne partije na oblasti.

V razpravi so sodelovali Jože Smole, Milan Kučan, Mitja Ribičič, Maks Senica, Štefan Korošec, Marjan Orožen, Vinko Hafner in France Popit, potem ko je uvodoma spregovoril predsednik tega odbora in CK ZKS Andrej Marinc.

B. Ž. J.

Premiki na Bližnjem vzhodu

Dogajanja zadnjega časa na Bližnjem vzhodu – hočeš-nočeš – zbujajo vse večjo pozornost svetovne javnosti. Sicer bi bilo neodpušljivo prepuščati se varljivim upanjem v skorajšnjo rešitev krize v tem delu sveta. Bila pa bi hkrati huda napaka ne zaznati in ne ustrezno vrednotiti vsega tistega, kar ta hip označuje pojav določenih pozitivnih procesov na Bližnjem vzhodu. Vsega novega se je nabralo toliko, da ga je skoraj težko spraviti v kratek pregled. Zato kaže izločiti le nekaj najbolj značilnih dejstev.

Poglavitno je to, da si je palestinska osvobodilna organizacija kljub vsem hudim in krvavim udarcem in pa hudim notranjim trenjem le ohranila trden položaj kot edina in nenadomestljiva vodilna sila palestinskega ljudstva. Nenavadni ljudski parlament osvobodilne organizacije je z večinsko potrdil enotnost gibanja.

Tudi arabski svet je v pogledu odnosov do palestinskega ljudstva in politike njegovega vodstva doživel nekatere spremembe: otopela je ostrina fronte zavračanja, hkrati, ko se je tudi v palestinskem gibanju – ki se sicer ni odreklo osvobodilnemu boju – okrepilo prizadevanje po iskanju političnih rešitev. Dokaz naj bi bil doseženi sporazum z Jordanijo o ustanovitvi konfederacije s Palestinci.

Ni brez pomena tudi občuten premik v odnosih znotraj arabskega sveta, ki se kaže v tem, da se Egipt

kot ena najbolj pomembnih arabskih sil vnovič postopno vrača v arabsko družino, pa postaja zato njegova vloga vse bolj vidna.

Hkrati so tekale tudi značilne spremembe zunaj arabskega sveta, kar ni ostalo brez posledic na stanje na Bližnjem vzhodu in s tem hkrati tudi na položaj palestinskega gibanja. Znani Reaganov načrt o rešitvi krize, ki naj jo prinese sporazum z Egiptom v Camp Davidu, se je pokazal kot neustrezna formula za uspeh »pax americana« na Bližnjem vzhodu. Dovolj zgovoren dokaz je dejstvo, da je padel v vodo načrt, da bi popolnoma izrinili z Bližnjega vzhoda drugo veliko silo, Sovjetsko zvezo. Nedavni dunajski ameriško-sovjetski pogovori o Bližnjem vzhodu, ki so sicer še vedno knjiga s sedmerimi pečati, so dokaz, da so v Washingtonu le spoznali, kako brez Sovjetske zveze ni mogoče iskati poti k pomiritvi na Bližnjem vzhodu. Sovjetska zveza ne le da ni izgubila svojih postojank v tem delu sveta, pač pa jih je celo utrdila. Njeno osrednje oporišče je Sirija, ki je prepolna sovjetskega orožja in ena izmed najbolj pomembnih sil v arabskem svetu. Sovjetska zveza se previdno zbližuje tudi z Jordanijo in Egiptom.

Ni na zadnjem mestu po pomembnosti tudi dejstvo, da so se Izraelu, tej vsa desetletja osrednjemu oporišču ameriške politike na tem kokncu sveta, zadnje čase začela vidno šibiti kolena. Vse, kar sta ta dežela

in njena vojska doživeli od dne, ko se je s svojo agresijo spravila nad Libanon, pomeni za Izrael dejansko enega izmed najhujših porazov. Ne le da je prisiljen vojaško umakniti se iz Libanona, pač pa si je zapravil še tisto malo ugleda v očeh sveta, kolikor ga je še imel.

Tudi domače razmere so v Izraelu začele dobivati vse očitnejša znamenja krize. Gospodarsko je država na tleh, kar priča 800-odstotna inflacija. Vlada je že morala skresati vojaški proračun za 500 milijonov dolarjev. Vojaško in gospodarsko vzdrževanje Izraela tudi za bogato Ameriko pomeni vse globljo vrečo brez dna.

Četudi se zdi malce čudno, pa vendarle drži, da ima še kako občuten vpliv na razpletanje bližnjevzhodnega kriznega vozlišča tudi vojna med Irakom in Iranom. Ta vojna z vsemi njenimi posebnostmi vse bolj nakazuje nevarnost, v katero bi ugnil zabresti ves Bližnji vzhod, če bi se vojna razlila na večino arabskih držav. Kaj takega pa ne gre v račun niti Washingtonu niti Moskvi, še toliko manj pa saudijski kraljevini kot tudi drugim arabskim režimom. Torej bi kazalo reči, da sedanje razmere na tem koncu sveta same po sebi spodbujajo prizadevanja po odmotavanju klobčiča, ki se imenuje palestinsko vprašanje. Odvijanje bo pa dolgo in zapleteno.

Drago Košmrlj

Ob odkritjih o Haiderju se vsiljuje vprašanje:

Oporoka gauleiterja Rainerja

podlaga tristrankarskega pakta na koroškem?

Uradno praznovanje letošnjih jubilejev bo v Avstriji potekalo pod skupnim geslom »štrideset let druge republike – trideset let državne pogodbe – tideset let Avstrija v OZN«. Za to praznovanje so pripravili obsežen program, ki sta ga pred dnevi predstavila minister za znanost Heinz Fischer in zgodovinarica Helene Maimann. Ta okvirni program obsega dolgo vrsto najrazličnejših slovesnosti političnih srečanj kulturnih prireditvev, znanstvenih razpravljanj in drugih aktivnosti, s katerimi imajo namen poudariti vsebino in pomen teh obletnic.

Pri vsej pestrosti in obilici nameravanih prireditvev pa je brez dvoma značilno dejstvo, da nikjer ni govora o tem, da obhajamo letos predvsem 40-letnico zmage nad fašizmom in osvoboditve

Avstrije izpod nacističnega jarma. Ali je to sramežljivo zamolčanje glavnega pomena letošnjega jubilejnega leta morda prav tako izraz nepremagane nacistične preteklosti, kakor se ta posebno jasno kaže v dogodkih okoli vrnitve nacističnega vojnega zločinca Rederja?

Še bolj upravičeno, kot je v državnem merilu, pa bi to vprašanje lahko postavili v deželnem okviru. Kajti na Koroškem bo uradno praznovanje osredotočeno na 40-letnico ustoličenja prve začasne deželne vlade, tiste politične strukture, ki je oblast prevzela neposredno iz rok nacističnih oblastnikov. Ta v Avstriji edinstveni fenomen kontinuiranega prehoda oblasti od nacističnega režima na demokratične sile pa je seveda imel tudi svojo ceno. Gauleiter Rai-

ner je svojim naslednikom naložil dve obveznosti: prvič, da morajo nadaljevati politiko svobodne in nedeljene nemške Koroške; drugič, da nihče ne sme biti zasledovan zaradi svoje nacistične preteklosti. In 40 let po razglasitvi te oporoke lahko ugotovimo, da so jo dediči vestno izpolnjevali.

Le tako namreč moramo razumeti vse tisto, kar se je dogajalo v minulih desetletjih na Koroškem, kar še posebej velja za narodnostno politiko, za odnos do slovenske manjšine in do obravnavanja njenih vprašanj. Splošno je bila denacifikacija v Avstriji zelo pomanjkljiva in površna, na Koroškem o njej sploh ne more biti govora. Kako je že dejal prvi deželni glavar Pisc: Če bi odpustili vse učitelje, ki so bili nacisti, bi morali zapreti vse šole! Tako pa so ostali

nacisti na svojih položajih – ne le v šolstvu, temveč tudi v upravi, v sodstvu, pri varnostnih oblasteh in predvsem v političnem življenju, ko sta obe veliki stranki naravnost tekmovali, kateri bo uspelo spraviti v svoj objem čim več le-teh.

Združevanje nacistov je razumljivo imelo svoje posledice. O nacizmu in njegovih zločinah se ni smelo govoriti, iz tradicionalnih korenin zrasli veliki stranki sta se čedalje bolj odtuževali svojim ideološkim vrednotam in hkrati z njima se je začela oblikovati še tretja sila, tako da je za današnjo stvarnost posebno značilen tristrankarski pakt, ki v manjšinskem vprašanju prepušča odločilno vlogo najmanjši in hkrati najbolj protimanjšinsko usmerjeni skupini.

Na nevarnost in škodljivi-

vost takega razvoja smo že pogosto opozarjali, najnovejši dogodki pa so ta opozorila podkrepili v takšni meri, da jih danes nihče več ne more preslišati. Danes razni Haiderji in njihovi ideološki sorodniki niso več nevarnost samo za koroške Slovence – danes pomenijo resno nevarnost za demokracijo v Avstriji sploh! Obema velikima strankama se zato nujno postavlja vprašanje, kako dolgo imata še namen vzdrževati pakt z ljudmi, ki so se diskvalificirali do konca, ko o njihovi škodljivosti javno govorijo celo v njihovih vrstah?

Pred 40 leti je nacistični gauleiter Rainer predal oblast novi vladi z obvezo, da mora nadaljevati politiko nemške Koroške. Lani je Haider izjavil, da bo Koroška svobodna le tedaj, če bo nemška dežela. Podobnost obeh izjav je grozljiva, dobila pa še poseben pomen, če ju vidimo v luči Hitlerjevega povelja: »Macht Mir dises Land wieder Deutch!«

Po obširnem pogovoru, ki ga je imel s sodelavcem tedenske revije Profil, je Haider na vprašanje, ali name-rava namesto Stegerja po-

stati vicekancler, skoraj programatično odgovoril, da ima na Koroškem »še veliko nalogo«. Zanimivo bi bilo vedeti, ali je pri tem mislil Rainerjevo oporoko? ali morda Hitlerjevo povelje? Vsebinsko je njegova izjava lani v Šentjakobu vsekakor podobna.

Tukaj se seveda tudi tristrankarski odgovor v celoti razgali za tisto, kar v resnici je: protimanjšinski pakt, osnovan na načelih tradicionalne protislovenske politike in praktično usmerjen – kakor kažejo izkušnje zlasti s sedmojuljsko zakonodajo – v zoževanje življenjskega prostora slovenske narodne skupnosti na Koroškem in v okrnjevanje njenih pravic. Z odkritji, o katerih smo slišali in brali v zadnjih dneh, pa se je strankarska troedinost znašla na pomembni prelomnici, ko se bosta morali veliki stranki razjasniti, ali bosta odločitve še naprej prepuščali nekomu, o katerem so si v vseh političnih taborih enotni, da pomeni dejansko nevarnost za nadaljnji demokratični razvoj v Avstriji. (Slovenski vestnik, 22. februar 1985)

Napadi na UNESCO

Skoraj štirideset let od ustanovitve Organizacije združenih narodov in njenih specializiranih ustanov in agencij so Združeni narodi in njegove ustanove resno ogroženi. Resno so namreč načeta načela univerzalnosti svetovne organizacije, vse pogostejši so napadi na politiko svetovne družine narodov, eden najhujših udarcev pa leti na UNESCO, Organizacijo Združenih narodov za prosveto, znanost in kulturo. V minulih mesecih je namreč več držav kritiziralo delo omenjene organizacije, v največji meri pa so kritike letele na učinkovitost in izvajanje programa proračunskih sredstev na način sprejemanja odločitev, pogoste pa so bile zahteve po decentralizaciji Unesca

Najbolj ostro so vsekar nastopile Združene države Amerike, ki so spričo nezadovoljstva s svojim položajem v organizaciji, kateri so sicer prispevale 25 odstotkov sredstev, januarja letos izstopile iz Unesca. Združenim državam je sledil še Singapur, Velika Britanija pa je nastop napovedala za konec letošnjega leta, če se seveda način dela znotraj organizacije ne bo spremenil. Napovedovali so celo možnost, da utegnejo UNESCO zapustiti še nekatere druge države, med njimi Zvezna republika Nemčija in Japonska.

Medtem ko je večina sveta obsodila tovrstno ravnanje Bele hiše, ali tako ali drugače poskusila vplivati na ZDA, naj se vrnejo v UNESCO, je ugledni državnik in predsednik Organizacije afriške enotnosti Julius Niere izjavil, da je pač zdaj na vrsti UNESCO, jutri naj bi sledil pritisk na UNCTAD in UNIDO, konec koncev pa naj bi enaka usoda doletela Zdr-

žene narode in vse države tretjega sveta. Po njegovih besedah niti najmanj ne preseneča dejstvo, da je ZDA sledil Singapur in da zdaj grozi tudi Velika Britanija. Ni skrivnost, da so ZDA že pred časom, pač spričo izjemno povečanega števila članov v Združenih narodih in v njenih specializiranih ustanovah (Združeni narodi imajo danes 161 članic), izražale nezadovoljstvo, češ da sorazmerno z večanjem števila članov izgubljajo moč pri sprejemanju odločitev, kljub temu da velike države v največji meri finančno podpirajo Združene narode. V Washingtonu so že na pol skrivnostno posredovali novico, da postavljajo na noge organizacijo, ki bi približno sto milijonov dolarjev pomoči dajala državam v razvoju, in sicer v obliki bilateralnih sporazumov, kar bi po oceni ameriške administracije v večji meri prispevalo k uresničevanju ameriških interesov v svetu.

Na sedežu UNESCO se

zavedajo resne krize, kakršne organizacija v zgodovini svojega obstoja še ni doživela. Že maja lani so na seji izvršnega sveta UNESCO ustanovili trinajstčlanski začasni komite z nalogo, da zbere čimveč pripomb, naslovljenih na organizacijo in da na temelju le-teh zasnuje predlog, kako organizacijo narediti učinkovitejšo. Postopek v posameznih ustanovah Združenih narodov je res največkrat dolgotrajen in včasih zapleten, vendar je komite pod predstvom našega predstavnika dr. Iva Margana zbral 116 priporočil za spremembe v Unescu, da bi jih na jesenski generalni skupščini organizacije v Sofiji uresničili. Zanimivo je, da so se konsenzu nepričakovano pridružile tudi ZDA in številni so že napovedovali, da bodo umaknile svoj izstop iz organizacije, vendar je takšne napovedi takratna veleposlanica ZDA v Združenih narodih Jean Kirkpatrick v celoti zavrnila.

Vzroki za slabosti pri

delu Unesca so brez dvoma globlji, kot bi si jih želeli naslikati v Združenih državah, nikakor pa niso takšne narave, da bi zaradi njih morale članice demonstrativno zapuščati tovrstne organizacije. Po besedah jugoslovanskega predstavnika Margana je ena pomembnejših nalog organizacije in njenih članov decentralizacija Unesca, in sicer v smislu ustanovitve regionalnih uradov, ki se ne bi ukvarjali s posamičnimi vprašanji, temveč bi se na dogovorjen način poskusili bolj približati posamičnim članicam organizacije.

Šlo naj bi predvsem za decentralizacijo načrtovanja, kajti le to je bilo do zdaj absolutno vezano na center v Parizu.

Po mnenju zahodnonemške vlade je temeljni vzrok »neuspešnost« Unesca predvsem v dejstvu, da je preveč birokratiziran (2700 uslužbencev), da v njem vse preveč pogosto najdejo zatočišče že »odsluženi« politiki in da sam aparat golta skoraj tri četrtine proračuna. Največ kritik iz Bonna je letelo prav na generalnega direktorja Amadoua M'Bowu, v isti sapi pa je bilo rečeno, da je UNESCO pod sovjetskimi vplivom, kajti tretji svet po njihovem mnenju soglaša s komunističnimi državami.

Napadi na UNESCO so

seveda tako ali drugače politično motivirani in se pač posledica sprejete in dogovorjene strategije posamičnih držav, ki jim Združeni narodi in njihove ustanove, takšni kot so, pač niso všeč. Ob tem pa prevečkrat pozabljam, da so Združeni narodi danes pomembnejši kot kdajkoli in da so ena redkih institucij, kjer še vedno spoštujejo pravila mednarodnega prava in kjer se kljub pomanjkanju dialoga v svetu predstavniki držav sveta vseeno sestajajo in dogovarjajo za rešitev iz krize, ki zrcali podobo današnjega časa. UNESCO gotovo ni brez napak in marsikateri kritike se zdijo upravičene. Ob tem ne moremo mimo dejstva, da je organizacija, pa najsi gre za znanost, kulturo, izobraževanje ali obveščanje, v svetu še kako navzoča. Samo v minulih petih letih so s pomočjo Unesca v svetu uresničili približno tisoč projektov v sto državah, proces opisovanja je zajel 15 milijonov prebivalcev, pod okriljem organizacije pa v svetu deluje več kot 20 tisoč znanstvenikov in raziskovalcev, največ le-teh v državah v razvoju.

Čeprav v Indiji niso uradno reagirali na ameriški izstop iz Unesca, pa je tamkajšnji premier Radživ Gandhi, ki je tudi predsedujoči gibanja neuvrščenih, izjavil, da morajo države sveta nujno zaustaviti proces erozije posamičnih agencij

Združenih narodov. Zanimivo je, da sta Sovjetska zveza in Francija že povečali svojo pomoč Unescu, samo slednja je kot dodatno pomoč namenila 20 milijonov frankov.

Ob napadih na UNESCO ne gre prezreti dejstva, da se temperatura dviguje prav v času, ko je večina 161 držav članic podprla novo informativno ureditev v svetu. Ni skrivnost, da danes pet velikih svetovnih agencij obvladuje ali tako, ali drugače drži roke nad štirimi petinami vseh informacij, ki gredo v svet. Na Zahodu, še zlasti v ZDA so podpora za novo informativno ureditev v svetu označili kot likvidacijo tako imenovane svobode tiska. Jasno je, da države v razvoju v tem vidijo edino možnost za odpravo monopolov velikih informacijskih sistemov v razvitih državah.

Napadi na UNESCO na eni strani, po drugi strani pa boj za njegov obstoj se bodo gotovo nadaljevali. Prav zato bo moral boj za obstoj postati silovitejši, kar pa brez dvoma pomeni tudi vrsto spememb znotraj same organizacije, ki bo letos praznovala štiridesetletnico. Reforme bodo nujne, vendar to ne pomeni, da bi lahko kdorkoli visljeval tašne ali drugačne politične in druge pogoje za spremembo delovanja.

Miha Lamprecht

Morda bomo kdaj zvedeli kaj več

Kolikor bolj se približuje 40-letnica zloma fašizma v Evropi in praznik osvoboditve, toliko več je slišati tudi o obračunu s še nekaterimi vojnimi zločinci, ki se jim je pred zlomom fašizma uspelo skriti in kasneje pobegniti nekam na varno. Med zločinci, ki se še vedno izmikajo roki pravice, je tudi nacistični zdravnik iz koncentracijskega taborišča Oswienczyn na poljskem ozemlju dr. Josef Mengele, imenovan tudi »nori doktor«, še pogostejše pa »angel smrti iz Oswienczy-na«. Približevanje datuma zmage je morda napotilo ameriškega pravosodnega ministra Williama Frencha, da je omenil dr. Mengeleja in njegovo domnevno skrivališče. Takoj se je oglasil londonski Sunday Times in jasno napisal, da se »angel smrti«, zločinec, ki je odgovoren za smrt najmanj 400.000 ljudi, zadržuje v Paragvaju, v svojih starih bivališčih ob reki Parani, kjer uživa neposredno zaščito diktatorja Alfreda Stroessnerja. Osvoboditev Oswienczy-na – Auschwitza in možnost, da bi dr. Mengeleja končno le prijeli, je napotila organizatorje, da so povabili v Jeruzalem 20 prič, ki so preživele grozote taborišča in Mengelejeve eksperimente, na »Proces proti Mengeleju« v avditoriju Yad Vaschem v Jeruzalemu, obeležju, ki so ga postavili v spomin žrtev.

Sodišče sestavljajo tožilec na procesu proti Adolfu Eichmannu, esesovcu, ki je vodil »dokončno rešitev judovskega vprašanja« v nacistični Nemčiji Gideon Hausner, tožilec na nürnberškem procesu zoper nacistične vojne zločince Telord Taylor in šef dokumentacijskega centra za lov na nacistične zločince Simon Wiesenthal. Sodelujejo še svetovalec izraelske vlade in dva profesorja mednarodnega prava.

Po štirih dneh zasliševanja prič in po presojanju različnih vidikov tega več kot grozljivega odlomka moderne zgodovine je teh šest mož ugotovilo, da je Josef Mengele zagrešil hude zločine zoper človeštvo in da je zaradi tega treba storiti vse, da bi prišel pravici v roke. Priči, dvojčici, sta sicer preživel grozote taborišča, vendar še zdaj čutita posledice mučenja. Prva od sester je duševno zlomljen človek, druga pa ne more nikoli zaspati brez pomirjeval. Antibiotiki so naredili svoje, vedno pa jima je slabo, če jima ponudijo za obroko mesno jed. Najhujše doživetje za dvojčici, tedaj sta bili stari pet let, je bil prihod v laboratorij enega od Mengelejevih asistentov. Eksperimentalni je z barvo človeških oči. Po

vsej steni je imel razvrščene pare človeških oči. »Mati, tako sta še dolga leta z grozo kričali predse, vame gleda cela stena samih oči«.

Težko je reči, kaj je organizatorje v Jeruzalemu napotilo, da so se odločili za tako pretrsljivo obliko oživljanja grozot, ki jih je počel Mengele. Simon Wiesenthal, človek, ki že desetletja dolgo lovi nacistične zločince, je mnenja, da morda ne gre več prvenstveno za to, da bi kaznovali zločinca Mengeleja, temveč bolj za željo, da bi dokončno osvetlili, kaj

na za človeka, ki se je imel za zdravnika, ki je hotel biti znanstvenik. V imenu znanosti je izvajal več kot grozljive poskuse na ljudeh, med drugim zato, da bi potrdil svoje predstave o tem, kakšni morajo biti nadljudje, na katerih je bil grajen sen o tisočletnem nacističnem rajhu.

Romsko družino na primer je zaprl v kovinsko rešetkasto kletko in delal z njo najrazličnejše poskuse in preiskave. Ko je bil program končan, je poslal žrtvam v zahvalo veli-

Tudi neuradni proces zoper dr. Mengeleja v ustanovi Yad Vašem v Jeruzalemu ni dal odgovora na vprašanja, ki nastajajo ob analiziranju zločinske dejavnosti »angela smrti« iz Oswienczy-na. Kot priče je prišlo na sojenje tudi 40 preživelih žrtev, dvojčkov in dvojčic, s katerimi je taboriščni zdravnik še posebno rad delal poskuse.

vse se je dogajalo v taborišču. Ugotoviti, kako je mogoče, da so ljudje lahko počenjeni tako grozne stvari s soljudmi. Prepričati, da se kaj takšnega ne bi nikoli več dogajalo.

Dejstvo, da so nekatere žrtve pripravljene zdaj, 40 let po rešitvi iz zločinčevih krempljev, spregovoriti o medicinskih eksperimentih, morda oživlja upanje, da bo konec koncev le mogoče izreči Mengeleju kazen, kakršna mu gre. Toda, kakšna kazen bi bila primer-

ko salamo, da bi se okrepile, nekaj ur kasneje pa jih je vse poslal v plinsko celico. Pri pregledovanju svojih žrtev je na primer usekal paznico, ker je imela neka deklica slabo nape-to nogavico, čez kakšno uro pa je isti deklici s skalpelom vzel dar govora.

Vrstijo se vprašanja za vprašanji, na katere tudi tribunal v Jeruzalemu ni našel odgovora. Morda bo mogoče zvedeti več, če bodo nekega dne Mengeleja res prijeli. Vendar ni videti,

da bo to lahka naloga. Vedno znova so lovci našli sled za zdaj 73-letnim zločincem, vendar so jo vedno tudi izgubili. Ko so izraelski komandosi prišli v Argentini Adolfa Eichmanna, bi lahko aretirali tudi Mengeleja. Izpustili so ga iz rok, menda zato, ker bi bila sicer ogrožena celo akcija Eichmanna.

Paragvajske oblasti že vrsto let vztrajno zanikajo vsako možnost, da bi Josef Mengele živel v Paragvaju ter pristavljajo, da je odšel že leta 1979. V nasprotju s tem se Sunday Times sklicuje na dva vira in trdi, da je zločinec še vedno pod Stroessnerjevo zaščito. Pred osmimi meseci so Mengeleja videli v paragvajski vasi Volendam, nedaleč od meje z Brazilijo. Kasneje so ga tam zopet videli, sicer nekoliko južneje v kraju Laureles, kjer so ga stražili vojaki. Občasno živi Mengele na območju vojašnice v bližini poletne rezidence šefa paragvajskega režima.

Tudi Simon Wiesenthal je prepričan, da je Mengele še vedno v Paragvaju. Tudi če je kdaj odšel od tam, tako pravi Wiesenthal, se je vrnil pod Stroessnerjevo varstvo. O paragvajskih skrivališčih dr. Mengeleja ima menda na voljo podatke še drugi lovec na nacistične vojne zločince Francoz Serge Klarsfeld. Ta se še posbno zanima za pobegle gestapovce in pripadnike SS. Oglasil se je tudi bivši šef izraelske tajne službe MOSAD – organizacije, ki je v Argentini zasledila in prijela Adolfa Eichmanna in ga pripeljala v Izrael-Isar Harel, in trdil, da je Mengele živ in da se skriva v Paragvaju.

»Pošast iz Oswienczy-na« ima dobre razloge, da se občasno umakne iz svojega stalnega bivališča, s čimer tudi pojasnjujejo verzijo, da je morda odšel iz Paragvaja. Visoki funkcionar izraelske tajne službe Menahem Rosak – odgovoren je za skupne akcije tajne policije in obveščevalne službe in njegova verjetna naloga je preganjanje nacističnih vojnih zločincev, s tem pa tudi Mengeleja – pravtako trdi, da ga je »treba iskati v neki južnoameriški državi«. Rosak trdi, da uporablja Mengele najmanj 12 izmišljenih imen in prav tako dokumentov, da pa se ni odločil za plastično operacijo. Živi razkošno, od dohodkov svoje poslovne firme, ki jo ima v ZR Nemčiji in katere podružnice so skoraj povsod posvetu.

Po koncu vojne je dr. Mengele nekaj časa živel v Günzburgu na Bavarskem, nato pa mu je s pomočjo nekaterih krogov uspelo izginiti, dokler se ni pojavil v Buenos Airesu in odprl podružnico družinske firme Karl Mengele und Söhne. Ko mu je zaradi dokazanih zločinov začelo goreti pod nogami, se je umaknil na brazilsko-paragvajsko mejo.

S seje zveznega borčevskega predsedstva

O nekaterih pogledih in pojavih nacionalizma
ter nalogah ZZB NOV

Na dnevnem redu torkove seje zveznega borčevskega prdsedstva je bilo več informacij in predlogov, najobsežnejša in najbolj občutljiva pa je bila prva točka, v kateri so obravnavali nekatere poglede in pojave nacionalizma v državi ter o nalogah zveze borcev zoper takšne pojave.

Gradivo k tej točki so pripravili na osnovi informacij nekaterih republiških in pokrajinskih odborov ZZB NOV, prek neposrednih udeleževanj na sestankih v borčevskih organizacijah (zlasti ob razpravah o predlogih sklepov 13. seje CK ZKJ) ter ob ugotovitvah drugih organizacij na zvezni in republiški ravni.

V uvodu gradivo opozarja, kako dobro so borci spoznali zle oblike nacionalizma in verskih razprtij in koliko moči je bilo potrebno, da je bila z zastavo bratstva in enotnosti izbojevana svoboda in socialistična revolucija. Nato opredeljuje tudi osnovne motive in cilje nacionalizma.

Ti cilji so, je zapisano v gradivu, razredne narave: »Gre za ostanke razrednega sovražnika, ki želi podtakniti boj s ciljem restavracije boržuazne družbe in pri tem zahteva našo demobilizacijo. S tem ciljem, ne da bi izbiral sredstva, napada in skuša

razvrednotiti revolucionarna izročila in izročila socialistične revolucije, vsega tistega, kar smo na področju organiziranega družbenega delovanja dosegli od začetka revolucije do danes.

V imenu tako imenovane demistifikacije naše revolucije se začenja dvom o vlogi ZKJ in se skuša prikazati njeno delo kot splet napak. Izpostavljene so tezo o »tragiki politike in revolucije« in o »fatalnem koncu revolucije v kontrarevoluciji«. Napadena sta osebnost in revolucionarno delo tovariša Tita, zlasti pa njegova vloga pri uresničevanju ideje bratstva in enotnosti in enakopravnosti narodov ter narodnosti Jugoslavije...

»...Nacionalisti,« so zapisali v gradivu, »usmerjajo svoje napade na ustavno ureditev in hočejo preusmeriti tok revolucije. S tem ciljem podpirajo tiste spremembe v družbi, ki bi vodile k spremembi samouprave socialistične usmeritve, v imenu naroda in tako imenovanih nacionalnih demokratičnih svoboščin. Cilj nacionalizma je prodreti v vse pore naše družbe, ekonomskega in političnega življenja. Nacionalizem skuša uresničiti čim širši vpliv na mlado generacijo, od predšolskih otrok do vaške, delavske in študentovske mla-

dine. Izrabljajoč pomanjkljivosti in lagodnost subjektivnih socialističnih sil pri idejnoizobraževalnem delu z mladimi skušajo sovražniki iz nacionalističnih stališč indoktrinirati mlado generacijo. Najočitnejši primeri so na Kosovu, kjer je veliko mladih postalo žrtev nacionalistično-iredentistične idoktrinacije in se pojavljajo celo kot nosilci agresivnega izražanja nacionalizma...«

Gradivo nato opozarja na vse bolj odkrito oglašanje vseh vrst sovražnikov, ki delujejo tudi vse bolj povezano proti naši samoupravni socialistični ureditvi. Pri tem uporabljajo legalna družbena sredstva na različnih področjih za odkrito napadanje bratstva in enotnosti, predvsem pa izrabljajo »prazne prostore« in slabosti ter pomanjkljivo organiziranost idejnopolične aktivnosti subjektivnih socialističnih sil.

Gradivo nadalje opozarja na ponovno druženje nekdanjih obsojenih pripadnikov bivših okupatorskih in kvislinških enot, na sovraštvo, ki ga ti trosijo med ljudi in narode in kar odkrito propagirajo svoja stališča – še vse iz vojnih dni. Nekateri dogodki (omenjeni so oni iz Splita, Knina, Duvna, Ključa, Novega Sada, Nove Gajdobre...) z različnimi na-

cionalističnimi vsebinami in javnimi ekscesnimi manifestacijami so le del tega, o čemer je treba resneje spregovoriti in označiti, pa tudi kaj storiti. V tem krogu se tudi del klera organizirano spušča v javno in agresivno nagovarjanje vernikov, zlasti mladine, k protisocialistični aktivnosti. Med verskimi pridigami je slišati govore z izrazito politično vsebino, ki napada naš družbenopolitični sistem.

O vsem tem in še vrsti drugih problemov s področja bratstva in enotnosti naših narodov oziroma njunega ogrožanja je zapisano v borčevskem gradivu na temo nacionalizem. Več o tem, kaj so dodali borci v razpravi, na kaj so dodatno opozarjali in kaj predlagali za izboljšanje nezdravega stanja, bomo poročali v prihodnji številki TV 15. Dodajmo le še misel, ki je v omenjenem gradivu zapisana proti koncu: merila za označevanje in ovrednotenje nacionalističnih pojavov in manifestacij tudi niso povsod enaka. Včasih smo (npr. pri izpadih na raznih športnih tekmovanjih) pripravljene pred njimi zatisniti oči ali pa preprosto odpraviti problem z besedami, da se pač to dogaja tudi drugje...

B. Ž. J.

S seje komisije za borce pri skupščini SR Slovenije

K zakonoma ni
pripomb

Komisija za borce in vojaške invalide pri skupščini SRS je prejšnji teden obravnavala oba predloga zakonov: o vojaških invalidih ter o civilnih invalidih vojne. Novih predlogov ali pripomb ni bilo, saj so menili, da so bile nekatere nadrobnosti razčiščene že v poprejšnjem postopku in sta bila zakona pripravljena v skladu s smernicami skupščine SRS.

Člani komisije so obravnavali še informacijo o pravilniku Ljubljanske banke o posojilih občanom (tisti del, ki se nanaša na ugodnejše posojilne pogoje za nakup avtomobilov za potrebe težjih vojaških invalidov). Ugotavljali so, da je ta pravilnik glede na razmere in stanje na tem področju – ustrezen.

Ob obravnavi informacije o zdravstvenem in socialnem varstvu borcev in vojaških invalidov pa so na seji te komisije v celoti podprli mnenje ZZB NOV.

Včeraj je bila seja predsedstva RO ZZB NOV Slovenije

O nekaterih aktualnih
vprašanjih

Na včerajšnji seji predsedstva RO ZZB NOV Slovenije so obravnavali dogovor o sodelovanju in izvajanju skupnih nalog pri uresničevanju družbenega sistema obveščanja v SR Sloveniji (osnutek), dopolnitve pravilnika za podeljevanje nagrad vstaje slovenskega naroda, pravilnik o delu žirije predsedstva RO ZZB NOV Slovenije za podeljevanje plaketa ZZB NOV Jugoslavije, zaključni račun RO ZZB NOV Slovenije, nato pa so razpravljali ob informaciji predsednika Boga Gobjana o nekaterih aktualnih vprašanjih sedanjega trenutka, kakor jih je navrgla seja zveznega predsedstva ZZB NOV, ki je bila v torek v Beogradu.

Uspehi in načrti poslovanja Počitniškega
doma v Banjolah

Januarja je bila v Ljubljani programska skupščina Počitniškega doma ZZB NOV Ljubljana, ki je v Banjolah pri Pulju. Udeležilo se jo je 20 delegatov iz 16 občin oziroma iz občinskih odborov ZZB NOV – soustanoviteljev Počitniškega doma. Manjkali so le delegati iz štirih občin.

Obravnavali so oceno poslovanja v preteklem letu in osnove za poslovanje v tem letu. Skrb zbujajo podatki, da ima dom vsako leto manj gostov, in to kljub temu, da je lani ljubljanski sindikalni svet zunaj sezone poslal v Banjolah na oddih kar lepo število delavcev in delavk. V Banjole prihaja vedno manj borcev samoplačnikov, vedno manj pa je tudi takih, ki jim pewzion delno ali v celoti plačajo občinske komisije. V letu 1984 pokazal poglaviti problem v nezasedenosti domskih počitniških zmogljivosti, povezan s previsokim načrtovanjem števila penzionov, kar je narekovala želja po čim nižji penzionski ceni. Z letošnjim načrtom penzionov so se lanskim napakam izognili, vendar vseeno računajo na konec nekajletnemu padanju števila le teh. Predvideno je namreč 200 gostov več kot v letu 1984, ko jih je bilo 5.700. Koliko je takšen načrt, ob vse manjšem številu borcev NOV inob vse težjem plačevanju nič več nizkih penzionskih cen, realen, bo znano že sredi leta. Na januar-ski skupščini delegatov Počitniškega doma je bilo izrečenih veliko opozoril, ki jim ni nihče nasprotoval.

Penzionske cene za leto 1985 v Počitniškem domu v Banjolah

	predsezona		sezona		posezona	
	od 15. 4. do 5. 6.	od 5. 6. do 25. 6.	od 25. 6. – 5. 9. člani ZB	od 5. 9. do 25. 9. drugi	od 25. 9. do 25. 10.	
srednja depandansa (DE II)	1.100	1.250	1.400	1.650	1.250	1.200
drugi dve depandansi (DE I in DE III) in podprilicje v DE II	980	1.150	1.400	1.650	1.150	1.100
v drugih objektih	800	950	950	1.200	950	900
v vikend hišicah			750	950		

Gornje cene so dokončne samo za predsezono (od 15. aprila do 25. junija). Akontacija za penzion je 2.000 dinarjev. Prevoz z avtobusom iz Ljubljane v Banjole in nazaj stane do 25. junija 1.200 dinarjev, potem pa 1.500 dinarjev.

Skoraj vsa so se nanašala na zasedenost doma, ki je povsem odvisna od tistih soustanoviteljev, ki svojih zmogljivosti ne zapolnjujejo po dogovoru oziroma prepozno sporočajo koliko zmogljivosti in kdaj dajejo na voljo upravi doma.

Letos bo, tako je dogovorjeno, drugače, boljše oziroma strožje. Delegati so sprejeli predlog, da se bodo na skupščini marca letos dogovorili o ukrepih pri opuščenju dogovorjenega. Obenem so takoj sprejeli ponudbo ljubljanskega mestnega sindikata, ki ima namen letos poslati v Banjole še več svojih delavcev in delavk.

Letos ima v načrtu uprava Počitniškega doma v Banjolah, na račun amortizacijskih sredstev, veliko vzdrževalnih del. Inventar, naprave in objekti so, čeprav v večini primerov še niso stari, v slabem stanju. Največje popravilo zahteva bazen z napravami za toplo vodo, obnoviti pa je potrebno tudi avtomatično kegljišče. Večja alimanijska dela pa so potrebna tudi avtomatično kegljišče.

Večja ali manjša dela pa so potrebna tudi v pralnici, kuhinji, na prevoznih sredstvih, inventarju, odtočnih ceveh, električni napeljavi itd. S podiranjem starih in zasajanjem novih mladih dreves je potrebno preurediti tudi park, medtem ko je stanje lesenih vikend hišic tako slabo, da se jih skoraj ne splača popravljati.

Marca letos bo volilna skupščina počitniškega doma, ker sedanjim delegatom in organom skupščine poteče 4-letni mandat. Tedaj bodo poleg poslovanju v letu 1984 in načrt za leto 1985 potrdili tudi poročilo o imenovanju novega upravnika, če ne bo resnejših pripomb. Dosedanji uravnik je odšel drugam že sredi preteklega leta in pustil organe skupščine in delovno skupnost doma v nezavidljivem položaju.

Prav kadrovski problemi so še eno težavno področje, povezano s poslovanjem Počitniškega doma. uspešnost poslovanja je v veliki

meri odvisno od prizadevnosti vseh in v prvi vrsti upravnika doma. Kdor misli, da je služba v Banjolah bolj letovanje kot garanje, mu prizadevnost ne pomeni veliko. to pa se kaže pri delu drugih članov delovnega kolektiva. Pri tem ne gre samo za odnos do gostov, ki je razmeroma dober, temveč tudi za odnos do naprav, prostorov, inventarja, čiščenja itd. Odnos nekaterih sezonskih delavcev je tak, kot da vsega tega drugo sezono ne bo nihče več potreboval. Žal pa imajo podoben odnos tudi nekateri gosti. Kako pri sezonskih delavcih in vseh gostih ustvariti pravičen odnos do skupnega premoženja je trd oreh, zlasti pri razmeroma nizkih osebnih dohodkih tam zaposlenih. Na vse to je potrebno misliti, ko ocenjujemo poslovanje doma, in na prostovoljno delo članov organov skupščine doma, ki si prizadevajo, da bi imeli člani ustanoviteljev čim dlje možnost uživati počitniški oddih ob morju in v svojih prostorih.

Stane Koman

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

Ljubljana – Živi stiki z ljudmi

Pri pregledu letnega poročila skupnosti borcev Cankarjeve brigade so zlasti vidni vsestranski stiki z mnogimi občinami, krajevnimi skupnostmi, delovnimi organizacijami in šolami. To govori v prid dobre usmeritve pri razvijanju revolucionarne in narodnoosobodilne tradicije. Ti stiki – v Črnomlju, Grosupljem, Kočevju, Ribnici, Trebnjem, Ivančni gorici, Šentjerneju in v Straži pri Novem mestu so stalni ne le ob ranih praznikih in obletnicah. Tako je bila v mnogih od naštetih krajev pregledna razstava o bojni poti Cankarjeve brigade, prisrčni pogovori pa so se razvijali zlasti v šolah in sploh med mladino. Plod iskrenega sodelovanja je poimenovanje ulic v Ivančni gorici in Grosupljem, prav tako pa bo dobila ime po Cankarjevi brigadi v tem letu še katera od šol ali ulic v črnomaljski občini.

Tudi za tekoče leto je predsedstvo skupnosti izdelalo razvejan program, saj je tesno povezan z obeležji ob 40-letnici osvoboditve. Če kronološko spremljamo načrtovana letošnja dogajanja, potem bo med večjimi akcijami najprej na vrsti spomin na boje pri Jelenovem žlebu ob občinskem prazniku Ribnice. Ob tej priložnosti, predlaga skupnost Cankarjeve brigade, naj bi spominske plakete letos dobila Alojz Gabrovec in Aleksander Valič, oba udeleženca bojev v Jelenovem žlebu. Že tradicionalno srečanje, 1. maja v krajevni skupnosti Šentjerneji bo posvečeno spominu padlih borcev 4. bataljona pri Javorovici. Kmalu nato bo pohod o Poti spominom in tovarištvu v Ljubljani, zvezan s slovesnosti letošnjega jubileja in z množično udeležbo nekdanjih cankarjevcev. Vsaj z delegacijami, po možnosti pa z navzočnostjo večje skupine borcev, bo skupnost brigade navzoča ob praznikih in drugih prireditvah domicilnih občin.

Po sprotni evidenci je živih še okrog 1100 borcev in bork Cankarjeve brigade. Odbor namerava znova pregledati zbrane podatke in v ta namen poziva pododbore, da pri tem pomagajo in na svojem področju ugotove stanje in morebitne spremembe pri članih. Predvideli so še dopolnitev fotografske razstave, ki bi ji priložili zvočno kaseto s primernim besedilom in razlago slik. Prav tako je pereče zbiranje gradiva za zbornik spominov borcev Cankarjeve brigade. Predsedstvo ima na voljo tri komisije, ki bodo pomagale uresničevati sprejeti program, seveda pa računajo na pomoč in podporo čim širšega kroga borcev.

dš

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

Kako v ZK v Mariboru podružbljajo SLO in DS

Varnostne ocene so iz leta v leto boljše

Mestni komite ZKS Maribor namenja zadnja leta posebno skrb SLO in DS. Tako so pripravili vrsto vaj, tekmovanj, seminarjev in drugih dejavnosti, na katerih so delovni ljudje in občani pokazali svoje znanje s tega področja. S temi dejavnostmi pa partijska organizacija v Mariboru veliko prispeva k podružbljanju splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite. Da bi več zvedeli o dejavnosti komunistov na področju SLO in uspehih na tem področju smo obiskali izvršnega sekretarja za SLO in DS pri mestnem komiteju ZKS Maribor Branka Trpina in mu zastavili nekaj vprašanj.

Kakšne uspehe ste lani dosegli pri podružbljanju SLO in DS?

»Podružbljanje SLO in DS je stalni proces, v katerem si vsi prizadevamo, da bi SLO in DS postala sestavni del samoupravnega socialističnega sistema, kot smo to začrtali v vseh smernicah o SLO in DS, v zakonu o ljudski obrambi in drugod. V Mariboru se že nekaj let načrtno trudimo, da ne bi o njej razpravljali le v ozkih krogih, ampak naj postane del vsakdanjega življenja vseh delovnih ljudi in občanov. Povsod si prizadevamo, da bi odločitve o SLO in DS sprejemali v skupščinskem sistemu in v vseh temeljnih samoupravnih okoljih. Teh ciljev seveda ni mogoče eno-

stavno uresničiti. Nekatere pa smo prav gotovo dosegli.

Kakšni so ti uspehi?
Kažejo se predvsem v vključevanju velikega števila občanov in delovnih ljudi v različne oblike usposabljanja, v veliki pripravljenosti delovnih ljudi in občanov, pri vključevanju v različne aktivnosti s področja SLO in DS in v zagotavljanju materialnih sredstev za potrebe SLO in DS.

Kakšna je vaša ocena o vaji Drava 84?

V vaji Drava 84 so sodelovale vse obdravske občine v Sloveniji in nekatere iz SR Hrvatske. Preverjali smo usposobljenost celotnega sistema za delovanje ob visokih vodah in pri tem ugotov-

vili visoko stopnjo usposobljenosti in pripravljenosti vseh struktur. To pomeni, da so prizadevanja v preteklih letih vendarle dala uspehe. Tudi ta vaja pa je opozorila na nekatere slabosti, ki jih bomo letos odpravili.

Kakšne pa so slabosti nasploh v SLO in DS?

Kljub vsem prizadevanjem se vse prepočasi spreminja odnos vsakega posameznika do varovanja družbenega premoženja. Srečujemo se še vedno z malomarnostmi na delovnih mestih in nespoštovanjem predpisov in dogovorjenih norm, kar povzroča na primer pri požarih veliko gmotno škodo (TVT Boris Kidrič, Surovina, Sladkogorska). Premajhna je tudi odgovornost slehernega posameznika za uresničevanje svojih obveznosti na delovnem mestu. V boju za izboljšanje tega stanja se še vedno srečujemo z lažno solidarnostjo in oportunistom.

Kaj so pokazale razprave po 13. seji CK ZKJ s tega področja?

V razpravah o predlogu sklepov 13. seje CK ZKJ

smo temu področju posvetili veliko pozornost. Razprave so pokazale, da je v ozdih veliko nepravilnosti na tem področju, na katere so komunisti opozorili in se zavzeli za njihovo odpravo. Pri tem pa so bile razprave bolj usmerjene v probleme, ki zadevajo varovanje družbenega premoženja kot materialne vrednosti, manj pa v to, kako varovati družbeno premoženje pred slabimi poslovnimi odločitvami, ki pomenijo večkrat nevarnost in večjo škodo kot pa odtujitev posameznega predmeta. Te negativne pojave v glavnem odkrivajo organi pregona, manj pa samoupravni organi, samoupravne delavske kontrole in delavci sami.

Kako ocenjujete izdelavo varnostnopolitičnih ocen v OO ZK, ozdih in KS?

V vseh okoljih redno ocenjujejo politično-varnostne razmere. Ugotovitve so od okolja do okolja različne, saj se ponekod še vedno pre malo zavedajo, da lahko samo na osnovi stvarne ocene sprožijo aktivnosti za odpravo morebitnih pomanjkljivosti. V okoljih, v katerih ugotavljajo nepravilnosti,

običajno tudi ocene niso najboljše. Moram poudariti, da so ocene iz leta v leto boljše in kvalitetnejše. To pomeni, da komiteji za SLO in DS odgovorno urejajo te naloge.

Kakšna je ocena dela komitejev za SLO in DS?

Začetne težave pri ustanavljanju komitejev za SLO in DS smo premagali. V začetku je bilo veliko nejasnosti, ki pa jih je zakon o SLO in DS odpravil. Veliko pa so pripomogle tudi redna usposabljanja predsednikov komitejev za SLO in DS oziroma njihovih članov. Sedaj se srečujemo s slabostmi le v posameznih okoljih, ki pa so bolj subjektivne kot objektivne narave. Nekateri namreč vedno poskušajo prevlati del svoje odgovornosti na komiteje, manj pa je primerov, ko bi komiteji skušali prevzemati funkcije drugih organov. Različne vaje so pokazale, da lahko računamo na uspešno delo komitejev za SLO in DS v različnih razmerah.

Kaj imate letos v načrtih na področju usposabljanja?

Ob rednih oblikah izobraževanja, ki jih imajo posamezne DPO za svoje člane in funkcionarje, bomo imeli letos tudi vrsto specializiranih seminarjev za posamezna področja. Že v aprilu bomo na pobudo mestnega komiteja za SLO in DS začeli v Zavodu za gasilsko in reševalno službo v Mariboru usposabljati vse poklicne gasilce v Mariboru, ki delajo v združenem delu. Letos bomo usposabljali tudi vse načelnike narodne zaščite in nadaljevali z usposabljanjem funkcionarjev in članov civilne zaščite. Vse sekretarje OO ZK bomo usposabljali tudi za delo v komitejih za SLO in DS.

valno službo v Mariboru usposabljati vse poklicne gasilce v Mariboru, ki delajo v združenem delu. Letos bomo usposabljali tudi vse načelnike narodne zaščite in nadaljevali z usposabljanjem funkcionarjev in članov civilne zaščite. Vse sekretarje OO ZK bomo usposabljali tudi za delo v komitejih za SLO in DS.

Ali je za SLO in DS dovolj denarja?

Vsekakor čutimo stabilizacijo in težavne gospodarske razmere tudi na tem področju. Kljub temu pa mišlim, da denarja za potrebe SLO in DS ne bi smeli preveč kritiči.

Ob tem velja poudariti, da je Maribor glede tega v specifičnem položaju, ker na nekaterih področjih zaostajamo in bo zaradi tega v naslednjem srednjeročnem obdobju potrebno zagotoviti več denarja v obrambne namene. Pričakujem, da se bodo občani in delovni ljudje ob razpravah o samoupravnem sporazumu o oizvrševanju skupnih nalog SLO in DS in združevanju sredstev za njihovo financiranje z vso odgovornostjo izrekli za njegov sprejem. Ta samoupravni sporazum predvideva, da bi delavci združevali denar v ta namen v naslednjem srednjeročnem obdobju, v letu 1985 pa 0,4 odstotka osebnega dohodka za SLO in DS.

Marjan Kos

Mladi se bolj zanimajo za vojaške in obrambne poklice

Programi dejavnosti gasilskih društev so, ne glede na to ali so prostovoljna ali industrijska, obsejnejši, kot se zdijo na prvi pogled. Gasilska društva, ki jih poznamo iz preteklosti, so že davno preživela. Takšne spremembe so narekovale številne okoliščine in potrebe, saj je splošno znano, da je požarov iz leta v leto več. Poleg tega pa so gasilci nenadomestljiv del enot civilne zaščite. Sko-

raj si ne moremo zamisliti akcije CZ, pri kateri ne bi sodelovali tudi gasilci.

Pred dnevi smo se udeležili redne letne konference Industrijskega gasilskega društva Integral v Ljubljani. V to društvo je vključenih 24 članov, zaposlenih v tej delovni organizaciji. Njihova glavna naloga je varovanje družbenega premoženja v njihovem delovnem okolju, kljub temu pa dobro sodelu-

jejo z enotami CZ v KS Litostroju, industrijskimi gasilskimi društvi sosednjih delovnih organizacij in prostovoljnimi gasilskimi društvi v občini Ljubljana Šiška.

Dolgoletni poveljnik Industrijskega gasilskega društva Integral Jože Bavšek je v svojem poročilu o delu v minulem obdobju nazival vrsto uspehov. Poudaril pa je, da je pri njihovem delu tudi nekaj problemov,

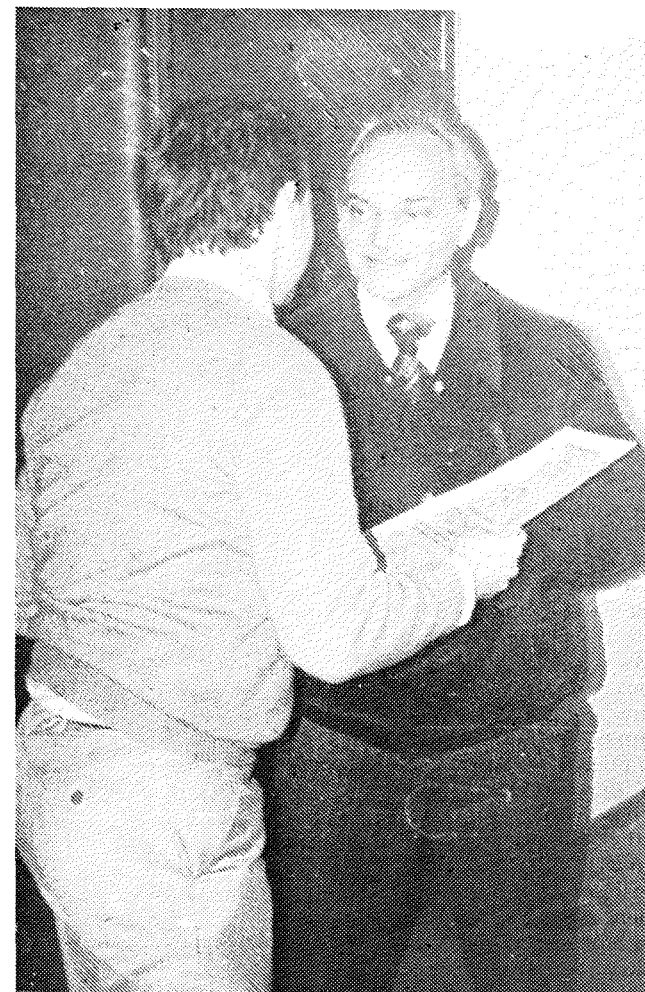
ki pa jih bodo skušali v prihodnjem obdobju odpraviti. Opozoril je tudi, da imajo težave s pomlajevanjem svojih vrst, saj se mladi vse manj vključujejo v gasilske vrste, zato bo treba na tem področju storiti mnogo več, kot pa so do zdaj.

Ob koncu letne konference so sprejeli program dela za prihodnje obdobje, najbolj delavnim članom pa so izročili priznanja. **Jože Čurin**

Kako vključiti več mladih?

Krajevna organizacija ZRVS Boričev-Dol-Šentjakob je med prvimi v občini Ljubljana Bežigrad sklicala svojo letno konferenco. S svojo dejavnostjo pokriva tri krajevne skupnosti, zato so konferenco združili še s predavanjem. Udeležba je bila odlična, saj sta od 69 članov, od katerih je 48 obveznikov, manjkala samo dva.

Poročilo o minulem delu in programu dela za prihodnje obdobje je podal tajnik organizacije Franc Lukežič.

Predstavniki občinske gasilske zveze Ljubljana Šiška Janez Istenič izroča posebno priznanje Jožetu Bavšku.

Poudaril je, da rezervni vojaški starešine z vso odgovornostjo izvajajo vse, kar je predvideno za strokovno usposabljanje. Vzorno je tudi njihovo sodelovanje z drugimi družbenopolitičnimi organizacijami in organi krajevne skupnosti. Veliko sodelujejo pri obrambni vzgoji mladih, njihovo delo pa je vidno na osnovni šoli Franca Ravbarja. Delo rezervnih starešin pri obrambnem krožku in organizaciji obrambnih dni pa je pohvalil tudi ravnatelj te šole. Veliko naporov je ZRVS namenila tudi razvoju strelstva v teh krajevnih skupnostih in dobri rezultati kažejo, da je bila njihova usmeritev pravilna.

Dušan Rebolj

Odlična udeležba na letni konferenci

Koordinacijski odbor za usmerjanje mladih v vojaške in obrambne poklice pri OK SZDL Slovenj Gradec je ugotovil, da so na tem področju opravili vrsto dejavnosti. Tako so za učitelje pripravili seminar, na katerem so se bolj natančno spoznali z vojaškimi poklici, nekatere šole pa so povabile gojenke Splošne srednje vojaške srednje šole Franc Rozman-Stane, da so učencem sedmih in osmih razredov pripovedovali o njihovem življenju. Delavci upravnega organa za ljudsko obrambo so obiskovali šole in se pogovarjali o problemih usmerjanja mladih v te poklice. Šole so prejele precej gradiva, ki obravnava nave-

deno področje, nekatere pa tudi film Oficir kopenske vojske.

Koordinacijski odbor je tudi ugotovil, da bo potrebno več pozornosti nameniti staršem in jih temeljito seznaniti z možnostmi šolanja in napredovanja v JLA. Letos se je za šolanje v srednjih vojaških šolah do zdaj prijavilo pet kadnatov, pričakujejo pa, da jih bo še nekaj.

Na slovenjgraškem območju opažajo, da se je v zadnjem času povečalo zanimanje mladih za vojaške in obrambne poklice, kar je brez dvoma zaslug vključitve ZSM in ZRVS v te dejavnosti.

Adolf Ankon

Pogovor o vodi

Zveza rezervnih starešin v Kresnicah je v program usposabljanja svojih članov za letos dala tudi temo, ki naj bi k sodelovanju pritegnila tudi druge organizacije v krajevni skupnosti. To temo so obravnavali pred nedavnim, imela pa je naslov Voda kot hrana, energetski vir in njena zaščita.

Predavanje je pripravil Pavel Smolej. Najprej je govoril o pomenu vode za človekovo življenje, na kratko je opisal stanje voda v Sloveniji, kakšna je vodna razporeditev, kakovost in uporabnost.

Opisal je sestavo tal v kresniški dolini, ki so jih analizirali strokovnjaki biotehniške fakultete. Na osnovi teh podatkov in s pregledom vodnih virov, ki jih uporabljajo za vaške vodovode, so ugotovili, da je voda mehka, in zato zelo primerna za pitje ter uporabo v gospodinjstvu. Analiza tal je tudi pokazala, da te ne morejo čistiti vode, zato je treba skrbno paziti, da ne bi bilo onesnaženja. Predavatelj je posredoval tudi podatke o stanju vodovodnih napeljav v občini Litija in kakšna je preskrba z vodo. Opozoril je na nujnost varovanja čistosti voda in vodnih virov,

kajti onesnaževanje je lahko krivo za različne epidemije. Ker tudi v Kresnicah obstaja možnost onesnaženja pitne vode, je pokazal več načinov prečiščevanja vode, ki jih lahko opravijo ljudje sami.

V nadaljevanju je predavatelj natančno opisal oskrbo z vodo v KS Kresnice, analiziral porabnike in način oskrbe z vodo. Na podlagi števila prebivalcev, govedi, konjev in prašičev je ugotovil, da so rezerve vode razmeroma majhne, kar bo nujno treba upoštevati pri načrtovanju razvoja vasi.

Ob koncu so se udeleženci predavanja seznanili še z vrstami pretočnih hidrocentral, predvidenimi lokacijami novih elektrarn na Savi, s poudarkom na lokaciji take centrale v Kresnicah. Pri tem pa so postavili vprašanje, ali ne bi zaradi varovanja polja premaknili lokacijo za dober kilometer na konec kresniškega polja.

Udeleženci, ki jih je bilo kljub vabilom SZDL in KS Kresnice malo, so soglasno pohvalili skrbno pripravljenost predavanja. Ugotovili so, da je predavanje primerna osnova za načrtovanje prihodnjega razvoja.

Avgust Martinšek

Strelska ekipa, ki je na občinskem prvenstvu v streljanju z malokalibrsko puško zasedla prvo mesto

Avstralska televizija snema film o slovenskih partizanih

Scenarij življenja in resnice

Ralph Churches in Les Laws znova med znanci

Pred enainštiridesetimi leti je skupina zavezniških ujetnikov v dravski dolini, na koroški progi, popravljala razdejano vozišče. Ob tej priložnosti jih je nekaj pobegnilo, se povezalo s partizani na Pohorju in se dogovorilo za širšo akcijo, ki naj bi prinesla svobodo tudi drugim. Med srečneži, ki so našli pot v svobodo, je bil tudi Avstralec Ralph Churches.

Nedolgo zatem je preostale Churcesove tovariše na Pohorju osvobodil 2. bataljon Šerčerjeve brigade. Veselje je bilo brezmejno, težave pa so se pravzaprav začele, se danes spominja France Gruden-Švejk, ki je dobil nalogo, da Avstralce, Angleže, Novozelandce in nekaj Francozov prepelje na osvo-

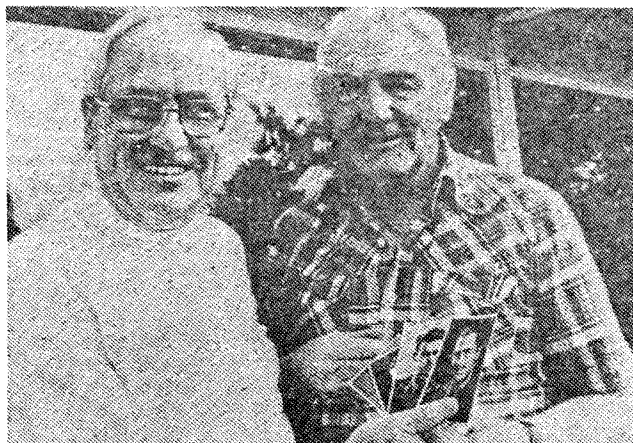
dneih so Švejk, danes upokojeni častnik JLA in njegovi, zavezniške vojake srečno pripeljali na cilj. Posrečil se je eden največjih pobegov v zgodovini slovenskega partizanstva, ki še danes odmeva. Tudi zunaj naših meja. Predvsem v Avstraliji.

Tovarištvo ne pozna meja

Ljudje so se razkropili na vse strani, vojna je bila končana. Na domove sta se vrnila tudi Ralph Churches, ki je bil v letu pobeга vodja zavezniškega ujetniškega tabora in živi danes v Sydneyu, in Anglež Les Laws. Spomin na nesebično žrtvovanje slovenskih partizanov pa vendarle ni zamrl: Ralph je nenehno iskal tovariše, ki so spremljali kolono in od katerih je bila deset dni odvisna njihova usoda. Naposled mu je uspelo (prek Zveze borcev) in zgodilo se je, vendar je moralo preteči skorajda

bo z njim tudi njegova žena. Razumljivo, treba je bilo kupiti šopek cvetja. Odšel sem ponj. Nedaleč od mene se je ustavil avto. Izstopil je mož, ki in se namenil – naravnost k meni. Gotovo ste Švejk, me je pobaral nemško. Poki-

riši, prijatelji tako rekoč, ki jim dolguje življenje. Ralph se tega dobro zaveda. Da bi se svojim slovenskim prijateljem oddolžil za to veliko dejanje, ki je pripeljalo v svobodo okoli sto ljudi, je začel pisati knjigo o uspehu,

Srečanje, kakršnih ni veliko: Ralph F. Churches in Les Laws iz Aschotta v Angliji.

mal sem, se začudil, kar nekako okamenel sem. Kdo bi si mislil, da me bo človek spoznal. Že res, da so nas takrat na pohodu pozorno opazovali, saj se nismo mogli niti znati sporazumevati in so vsako spremembo, bodisi dobro ali slabo, sproti prebrali z naših obrazov, še po-

vendar ni izšla.

Ralph pa ne bo prišel k nam zgolj zaradi snidenja z vojnimi tovariši, pač pa zaradi snemanja filma, ki ga namerava v sodelovanju z avstralsko (ki je za sodelovanje ponudila znaten del sredstev) posneti ljubljanska televizija in za katerega je že napisal scenarij Ivo Štrakl. Film naj bi bil delno igran, v pretežni meri pa dokumentarec. V njem bodo znova zaigrali na zgodovinski sceni stari znanci: Anglež Les Laws, Ralph Churches, France Gruden-Švejk, Karel Čolnik in Franjo Vesenjaj. Obiskati nameravajo, s kamero seveda, kraje, skozi katere jih je vodila pot v svobodo, obuditi spomin na številne majhne in velike nevšečnosti, ki so jim pretile na pohodu, predvsem pa zapustiti dokument, ki naj angleškim, avstralskim in jugoslovanskim gledalcem pričara kar najbolj verno veliko dejanje slovenskih partizanov, ki vsekakor sodi tudi v enega največjih tovrstnih dosežkov zunaj naših meja.

»Ovreči je treba emigrantske laži!«

Kamere ljubljanske televizije in avstralske TV družbe SBS bodo zabrmele brzkone že v maju in v maju se bodo stari znanci srečali. Gruden je že na trnjih, že premišlja o svojem »scenariju«, vsekakor pa mu bo marsikaj olajšano: Ralph Churches se je medtem presenetljivo dobro naučil srbohrvaški jezik in v tem jeziku mu tudi piše. Še več, zadnja leta se je Avstralec, ki se je izredno navezal na domovino svojih rešiteljev (»Presrečna sem, da ste mi rešili tako čudovitega moža,« je ob zadnjem snidenju dejala Švejkova Ralphova žena), začel učiti še – slove- nščino!

France Gruden je na samem začetku, ko je bilo vse skupaj zgolj še pri ideji, imel nekoliko pomislekov, ki pa jih je kmalu zavrgel. V svoji skromnosti mu namreč ni bilo vseeno, da bi izpostavljali posameznike, več mu je bilo do tega, da bi v filmu zažarela tista prava požrtvovalnost, ki ni poznala meja, ki je tve-

gala in v skrbi za svojega bližnjega tudi zmagala. Zdi se mu, da mora film prevevati iskreno prijateljstvo, ki je poznalo nemalo odpovedi, kjer se je kalila tesna povezanost, največkrat brez besed. Tudi s samim scenarijem ni

še da spremeniti, »pravi«, vendar je najpomembnejše nekaj povsem drugega. Že vsa leta po svobodi emigrantski krogi zunaj naših meja vztrajno širijo laži, češ da smo partizani med vojno pobijali zavezniške vojake,

France Gruden-Švejk, vodja pohoda

bojeno ozemlje na Dolenjskem, od koder so se potem z letali prepeljali v Bari in domov. France Gruden-Švejk, Karel Čolnik in Franjo Vesenjaj, spremljevalci, vseh je bilo deset, so bili takrat borci Pohorskega odreda, Švejk pa naj bi pohod na Dolenjsko vodil.

»Ni nam bilo lahko,« se vrača nazaj Gruden. »Orožja skorajda nismo imeli, in vendar je bilo treba varno priti do Moravč, kjer naj bi zavezniške vojake, nekdanje ujetnike, predali drugi enoti. Bilo jih je okoli sto, niti menažka za hrano niso imeli, kaj šele kaj drugega. Ko smo jedli, so tiste redke menažke, ki smo jih premogli, krožile tako dolgo, dokler se nismo vsi najedli. Tudi nabojev nismo imeli, še manj izkušenj, razen nekaterih. Hodili smo v presledku deset do petnajst metrov in tako je nastala kakšen kilometer dolga kolona, kar je pomenilo resno težavo ob prehodih proge, ceste ali potoka. Tudi na spremljajoče partizane se nisem mogel zanesti, saj so bili pretežno novinci, le na Čolnika sem se lahko zanesel.«

S tem pa težav še ni bilo konec. Z njimi je bil tudi izdajalec in gestapovski sodelavec Lovec, ki je bil obsojen na dve leti prisilnega dela v Beli krajini. Med potjo so ga po naročilu štaba odvezali, Lovec pa je to izrazil in ušel. Od takrat naprej so imeli za petami poleg vseh težav še nemško vojsko. Kaj kmalu so padli v zasled pri Zavodnji, vendar jih je v svetli, od lune obsijani noči rešil Švejk z znano partizansko zvijačo. Na ves glas je začel razporejati »enote«, ki jih ni bilo, na bojne položaje. Nemci so se prestrašili in se umaknili.

Uspelo je in po desetih

Petkova fotografija kolone zavezniških vojakov, posneta nad Novo Štifo. Kako je nastala?

»Z Jožetom Petkom sva bila rojaka, Ribničana. Ko sem skupino pripeljal prek Graške gore in Smrekovca v Ljubno pa naprej do Nove Štife, sem tam srečal fotoreporterja 14. divizije Jožeta Petka, ki je imel pri Kovaču svojo fotografsko kramo. Hitro je dojel, da bi bilo fotografiranje skupine osvobojenih zavezniških vojakov tako rekoč zgodovinsko dejanje...« osvetljuje danes nastanek te pomembne fotografije Švejk. Partizan s titovko in naočniki v ospredju je France Gruden-Švejk.

dvajset let, da sta se Švejk in Ralph končno le objela.

»Vedel sem,« pripoveduje France Gruden, »da bo Ralph prišel, saj smo ga skupaj z nekaterimi soborci pričakovali v Mariboru, vendar smo se v zadnjem hipu spomnili, da so nas obvestili, da

sebej z mojega, ker sem bil vodja pohoda...«

– Spoznal bi te, pa če bi te srečal sredi Sydneya, – mi je odvrnil Ralph na moje začudenje.

Letos se bo Avstralec Ralph že tretjič srečal s svojimi nekdanjimi rešitelji, tova-

France, Alenka i
Matjažka

Oprostite. Još ne govorim
slovenski – i samo malo
hrvatski.

Ipak mi smo zdravi i
srećni.

Možda znate da mi se
nadamo da posetimo
Maribor opet u 1985.
To biće divno ako se
dogodi.

Sa najstarešijim pozdravima
i uspomenama

Vaši stari prijatelji:
Ralph + Henke

6 Jordan Av.
Fulham Gardens
SOUTH AUSTRALIA 5024

Ralphova novoletna čestitka Grudnovim

povsem zadovoljen, saj gre za nekatere zgodovinske pa tudi krajevne netočnosti, moti ga tudi, da v vsem bese-

čim smo jih dobili v roke. Da je to groba laž, smo že davno dokazali, svoje pa bo dodal tudi naš skupni, avstralsko-

Iz scenarija:

»Churches: »Potem ko mi je France predlagal umik naših v bližnji gozd, so se moji razpršili. Vsak po svoje, le nekaj jih je ostalo. V treh letih prisilnega dela smo na bojne navade popolnoma pozabili. Pa še neoboroženi smo bili. Med ropotanjem strojníc in pokanjem pušk, med paničnim begom mojih vojakov sem rjovel: Ne bežite, ne bežite... Zaradi zadihanosti se moj glas verjetno ni slišal in so, kot so kasneje pripovedovali, slišali le: Bežite, bežite... Ko sem prišel v gozd, sem najprej preštel tovariše. Bilo jih je le kak ducat. Tovarišem sem zabičal, naj ostanejo tiho na svojih mestih, sam pa sem se izmuznil v gozd in klical »Je kdo tam, je kdo tam?«, »Pridite možje« in podobne nesmisle. Potem se je pojavila rešitev v gromozanski postavi Dona Fustona, živahnega Viktorijanca iz Vzhodnega Prestona. Menil je, da tu ne moramo presedeti vso prekleto noč, da pa tudi ni pametno, da se 80 mož razkropljeno potika po neznani pokrajini in čaka, da jih kak Fritz pospravi za zajtrk. Čimveč hrupa naredimo, bolje bo. Naj si Švabi mislijo, da nas je resnično cel bataljon. Tako smo začeli kričati, kot da bi nas drli iz kože. Še Stentorjev megafon nas ne bi preglasil...«

Avgust 1944.

Laws: »Hrana nam je izjemno teknila. Pa vendar takšnega tovarštva nismo pričakovali. Hrano smo že dobili, vendar naša skupina je bila brez menažk, jedilnega pribora in lahko si mislite, koliko časa smo porabili, da smo se nahranili. No, partizani so nam izjemno tovariško priskočili na pomoč in nam, preden so sami jedli, ponudili menažke in pribor.«

Churches: »To je bila tudi prva priložnost, da sem preštel pobegle. Spet sem bil skupaj z Lawsom, Hamiltonom, Rendalom, McKenzijem in Austinom. Potem Snový Brooker, iz britanske armade, gentlemanski Ken Dull in njegov prijatelj Hank Dale – taboriščni šalivec, Bert Avis in Reg Allen, Taffy Evans iz Walesa, Joe Frezolo iz Londona, Novozelandski Phil Tapping – Kiwi ter Maor Henari Turagi. Od svojih sotovarišev se dobro spomnim, tu mislim na Avstralce, Dona Fustona, brezskrbnega korporala iz Viktorije, Billa Gossnerja, bivšega plantažnika iz Nove Gvineje in Jima Cooka iz Melbournea. Razen nas je bilo še 8 ujetih stražarjev in štirje civilisti.«

dilu niti enkrat ni omenjen Tito (»Govorili smo o njem!«), da je zavezniške vojske – ujetnike reševala Titova vojska, pa to, da se scenarij začne s podelitvijo kraljevega odlikovanja Churchesu...

»Saj, to so stvari, ki se jih

slovenski projekt. Tudi zaradi tega nestrpnost pričakujem začetek snemanja, snidenje s prijatelji, ki bo, četudi tokrat v senci kamer, vseeno prisrčno in enkratno.«

Milenko Strašek

Prebiramo prvi letošnji številki revije Borec Iskanje umetniškega obraza revolucije

Naslov smo si – priznamo – sposodili. K njegovima dvema pomenoma (uvodne strani Borca 2 namreč zapolnjuje zgledno zastavljeni in poznavalsko izpeljani intervju Janeza Strehovca z osemdesetletnikom dr. Bratkom Kreftom, ves zazrt v razkrivanje »ustvarjalne fiziognomije«, temeljna sestavina vsega jubilatovega življenja pa je bilo prav iskanje umetniškega obraza revolucije) pridodajmo v pričujočem zapisu o reviji, ki izpričuje nezastrto in rastoča stremjenja, še tretji pomen: z njim lahko označimo prizadevanja uredništva, da bi scela upravičilo upravičenost te revije.

A oglejmo si ta dva letošnja »zvezka« (teh 128 revialnih strani) v smiselnem zaporedju!

V obeh so v dokaj očitnem ospredju besedila, ki jim je uredniška roka pripisala nadnaslov Borec in kultura. Skupni imenovalec teh zapisov je razkrivanje malo ali manj znanih dejstev iz revolucijske kulturno-ustvarjalne preteklosti: sem sodijo že omenjeni izčrpní intervju z Bratkom Kreftom, spominski zapis Emila Cesarja o vseskoz zanimivi (in celo

za današnjo rabo poučni) predvojni napredni založniški akciji Knjiga za vsakogar, opredeljevanja Petra Levca ob vpogledu v zapuščino partizanskega pesnika Mihe Kličarja, mala študija dr. Dušana Ludvika ob poeziji lanskega Nobelovca Jaroslava Seiferta in ne nazadnje – v smiselni povezavi z vsem naštetim, čeprav indirektni – izbor sovjetskih novel, napisanih v letih domovinske vojne 41-45, kot ga je premislil, zasnoval in prevajalsko realiziral Jurij Rojs.

Ta študijsko-spominska besedila in hkrati z njimi vzorci za pokušino (v vezani in nevezani besedi) so tudi kot branje, ne samo po svoji dokumentarno-informativni vrednosti, opazen poskus vsebinske pa tudi oblikovne obogatitve Borca, ki ne želi več tičati na stranskem tiru slovenske revialne publicistike, pač pa »tekmuje« z osrednjimi mesečniki, išoč pri tem svoj prostor pod soncem in svoje komparativne prednosti. (Uspeh sicer ni zagotovljen na vsej črti, očitnost prizadevanj pa je vendarle nedvoumna, saj revija opazno širi svoja tematska področja, svoj avtorsko-sodelavski krogi in svoje

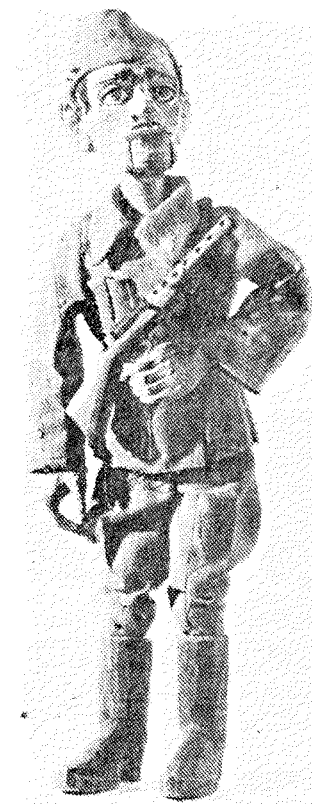
odzivanje na odprta vprašanja naših dni ter njihovega oziranja na bližnjegodovinsko preteklost).

Svojevvrsten in malce ne navaden, a zato še tolikanj bolj zanimiv je natis zapisnika z nedavnega (jubilejnega) črnomaljskega občnega zborra nekdanjih partizanskih novinarjev in propagandistov hkrati z nekaj govori in dnevnikiškimi zapiski, prek katerih se javnosti zgovorno predstavi vsebina in pomembnost novinarskega pisanja, tega – iz davne definicije, ki do današnjega dne ni zbledela, povzetega – »najmočnejšega orožja v partizanskem boju.«

P. S. Ob vsem, kar smo s pridom in simpatijami prebrali v Borcu, pa nas je, milo rečeno, presenetilo nenavadno »prebijanje konteksta« te revije z objavo študije, ki se ubada z našo politično emigracijo, nastanjeno v posebnih taboriščih na avstrijskih tleh neposredno po končani vojni, in sicer prek zornega kota »šolanja otrok naših političnih emigrantov«. Ne dvomimo o smiselnosti in potrebnosti preučevanja teh plati naše polpreteklosti z vseh njenih vidikov, in to kolikor mogoče

celostnega, objava izsledkov tega preučevanja v fragmentih, iztrganih iz celote, in povrh vsega v reviji, kakršna je Borec, pa daje stvarjem povsem drugačne ter zgodovinsko vprašljive poudarke, povezujoče se s spornimi prizadevanji po tako imenovani »narodni spravi«.

Viktor Konjar

Na svojih letošnjih naslovnih objavljva Borec like lutk, ki jih je uporabljalo naše Partizansko lutkovno gledališče.

mladim pesnikom.

Slovenska literarna zgodovina ga uvršča v rod na prehodu, njegovo pesniško delo izhaja iz tradicij slovenske moderne. Boris Paternu meni, da predstavlja vrh njegove lirike pesniška zbirka Čas-kovač. Harmonija je Glazerjevo najvišje življenjsko in pesniško načelo. Svojo notranjo ubranost najde sredi umirjene narave v preprostem, trdem in nepodkupljivem delu pohorskih gorjancev, še posebej v delu svojih prednikov kovačev, včasih pa tudi v preprosti človeški toplini lastne družine.

Njegove pesmi iz pregnanstva – ugotavlja Paternu – so polne domotožja in spodbudnega upanja. Tudi v njih ostaja intimen izpovedovalec svoje globoke ljubezni do domače pohorske zemlje in domovine.

Viktor Smolej je zapisal, da sodijo Glazerjeve pesmi iz vojnih let (ki jih je sicer malo) med najtoplejše slovenske vojne pesmi, v njih je pretresljiva redkobesednost o najglobljih hrepenenjih in bolečinah. Taka je njegova pesem Padlemu sinu ali Pomladni veter ali Pozdrav v domovino materi ali Izgnanec Šket. Te pesmi so izraz grenkega domotožja in najintimnejše bolečine, povedane trpko uravnovešeno, možato, a brez bojevitiga zanosa.

Pesnik bil je z vsem srcem na strani osvobodilnega boja slovenskega naroda, o tem pričajo njegove medvojne pesmi, ki jih je pisal in ohranil v nedidčevski Srbiji, kot pesniški dokument upanja, upora in hrepenenja po svobodi ter vrnitvi v rodni kraj pod Pohorjem, kjer smo ga pred desetiimi leti pokopali, ko je kmalu po operaciji v slovenjegraški bolnišnici zatisnil svoje trudne oči. Takrat sem mu v poslednje slovo napisal pesem, ki se končuje s temi verzji:

Nad temnimi gozdovi
joče večerni škrat,
jočejo samotne trate.

Na neznani pohorski frati
cveti krvavi cipros
samo zate, samo zate...

Dušan Mevlja

Partizanske smučine Cerkno 45

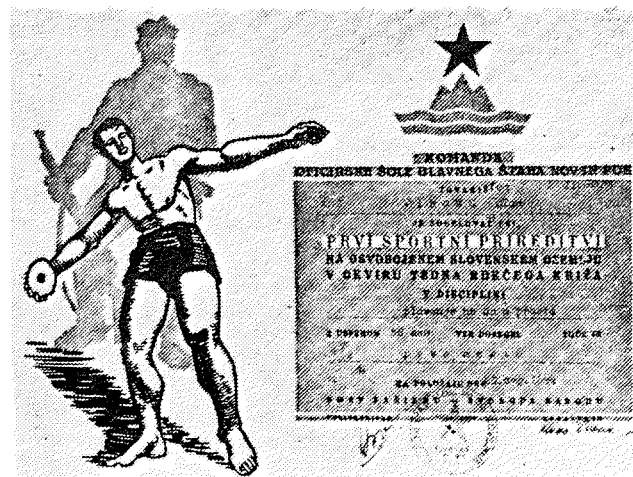
Med številnimi letošnjimi pomembnimi obletnicami je tudi štirideseta obletnica partizanskih smučarskih tekem v Cerknem, ki so tudi začetek smučarskega športa v Titovi Jugoslaviji. Ob spominskih prireditvah, ki so prejšnji teden potekale v Cerknem, je organizacijski odbor, ob pomoči nekaterih delovnih organizacij in odbora skupnosti borcev 31. divizije, izdal brošuro z naslovom Partizanske smučine Cerkno '45.

Avtorji so zbrali veliko izvornih fotografij in drugega gradiva, kar še povečuje dragocenost pričevanj borcev, ki so sodelovali na tekmah pred štiridesetimi leti.

Sicer pa je brošura razdeljena na več delov. Prvi govori o samih tekmah v skokih, veleslalomu in patrolnem teku. Poleg fotografij s starta in proge veleslalom, skakalnice in starta ter strelišča za patrolni tek je natisnjen seznam vseh udeležencev in opis poti nekaterih borcev v Cerkno. Drugi del opisuje partizanske delavnice, v katerih so izdelovali smuči in drugo smučarsko opremo. Borci, ki so delali v teh delavnicah, so se srečevali s številnimi problemi, ki pa so jih s svojo iznajdljivostjo uspešno reševali. Del brošure je namenjen tudi prvi partizanski smučarski enoti, ki je delovala v okviru 31. divizije. Zadnji del pa obravnava dosedanje spominske prireditve v Cerknem in pomen smučanja za našo zasnovo SLO.

Brez dvoma bo brošura naletela na ugoden odmev pri bralcih. Avtorji si želijo pripomb, ki bi jih lahko upoštevali že v morebitnem ponatisu.

Bojan Kuntarič

To diploma je dobil zmagovalac plavalnega tekmovanja ob tednu Rdečega križa, ki ga je pripravila oficirska šola Glavnega štaba NOV in PO Slovenije

Poizvedba

Letos je minilo štirideset let, ko so 21. januarja 1945 v osvobojenem Cerknem potekale smučarske tekme. Bile so znanilke naglo se bližajočega konca druge svetovne vojne. Partizani smučarji so se tedaj pomerili v tekih, streljanju, veleslalomu in v skokih.

Zmagovalci so prejeli poleg praktičnih daril tudi spominske diplome, narisane z vodenimi barvicami. Kljub prizadevanjem do danes še ni bil odkrit njihov avtor. Ugotovljena je le velika podobnost dveh diplom, ki sta nastali v obdobju šestih mesecev na različnih koncih Slovenije. Prvo so podelili avgusta 1944 zmagovalcu plavalnih tekem ob tednu Rdečega križa, ki ga je pripravila oficirska šola Glavnega štaba NOV in PO Slovenije na Dolenjskem. Druga pa je bila izročena Rudiju Finžgarju za prvo mesto v skokih v Cerknem. V to diploma je partizan Karel Krevzer z Jesenice vpisal ime zmagovalca in njegov dosežen rezultat v posamezni panogi.

Nesporna je ugotovitev, da je imel risar diplom za smučarske tekme v Cerknem diplomu oficirske šole, ki jo je eden od borcev prinesel s seboj na Primorsko ali pa da je prišla na Primorsko s partizanskim tiskom. Manjša je možnost, da bi avtor diplome z Dolenjske med tem prišel v 31. divizijo.

Bivše borce prosim, naj mi pomagajo odkriti avtorja diplome, podeljene za prvo mesto v skokih v Cerknem. Hkrati prosim borce in druge, ki so med NOV uporabljali smuči, naj mi to sporočijo na naslov **Marijan Mastri, Kamnitnik 1, 64220 Škofja Loka**. Že več let zbiram gradivo za samostojno knjižnico Smuči in partizanih.

Marijan Mastri

Diploma, ki jo je Rudi Finžgar dobil za zmago v skokih na tekmah v Cerknem.

Književniki, interniranci in pregnanci

Vera Albreht

Ob 90-letnici rojstva

Pesnica in pisateljica Vera Albreht je začela svojo življenjsko pot pred devetdesetimi leti, 12. februarja v Krškem, končala pa jo je v Ljubljani 25. maja 1971 v Ljubljani. Izhaja iz znane ljubljanske družine Kessler, v njenem salonu so se zbirali takratni najvidnejši slovenski književniki (Cankar, Zupančič). To in pa dejstvo, da se je poročila s pesnikom in urednikom Franom Albrehtom, jo je brez dvoma še bolj približalo književnosti, ki jo je oboževala že v otroških letih. Študij na eksportni akademiji na Dunaju zaradi prve svetovne vojne ni utegnila dokončati. Med vojnami se je uveljavila v naprednem ženskem gibanju. Med narodnoosvobodilno vojno je bila zavzeta privrženka Osvobodilne fronte in njena agilna aktivistka. Med okupacijo je bila večkrat zaprta in nazadnje internirana v Ravensbrück. Po osvoboditvi se je kot književnica posvetila mladinski književnosti in delu v PEN klubu. Članke, prozo in pesmi je objavljala pred vojno in po vojni po revijah in časnikih (Novi rod, Zvonček, Ženski svet, Ciciban itd.). Njena literarna zapuščina, ki priteguje množico najmlajših bralcev še po njeni smrti, je dokaj obsežna. Izdala je kar enajst zbirke otroških pesmi: Mi gradimo (1950), Orehi (1950), Vesela abeceda (1955), Živali pri delu in jelu (1958), Pustov god (1965), Jutro (1967), Pri igri (1967), Večer (1967), ABC (1969), Mornar (1972) in Slikarka (1972) ter tri zbirke proze za mladino: Lupinica (1957), Nekoč pod Gorjanci (1960) in Babica in trije vnučki (1964).

V pregledu slovenske mladinske književnosti Zlate Pirnatove preberemo oznako za Vero Albrehtovo, da je pesnica materinske in čustvene poezije, v njenih otroških pesmih je zaslediti tudi nekaj modernih prvin. Imela je izra-

zit smisel za otroško psiho, vedela je, kaj je mladim všeč, znala se jim je približati, biti ena izmed njih...

Njene pesmi so bile uvrščene v antologijo slovenskih otroških pesmi Sončnica na rami Nika Grafenauerja in v antologijo slovenskih otroških pesmi Janeza Menarta Naj mi sije sončce. To uvrstitev si je s svojimi ljubkimi otroškimi pesmimi vsekakor zaslužila. V nekaterih slovenskih literarnih zgodovinah sploh ni omenjena, zato ker je bila »samo«

Janko Glazer

Ob 10-letnici smrti

Pohorski bard Janko Glazer se je rodil pred dvaindevetdesetimi leti, 21. marca 1893 v Rušah, ob vznožju ljubljenskega Pohorja, kjer so ga tudi pokopali pred desetimi leti 3. februarja 1975. Po končani gimnaziji v Mariboru se je odpravil študirat germanistiko in slavistiko v Gradec, Dunaj, Zagreb in Ljubljano.

V Mariboru je bil sprva profesor, pozneje pa je prevzel ravnateljstvo mariborske Študijske (danes univerzitetne) knjižnice. To ustanovitev je s svojim neutrudnim delom povzdignil v drugo največjo knjižnico na Slovenskem.

Med prvo svetovno vojno je oblekel vojaško suknjo, med drugo pa so ga Nemci izgnali z družino v Srbijo. Tam mu je padel sin, ki mu je posvetil eno svojih najpretrleskejših pesmi. Iz pregnanstva je prinesel nekaj pesmi, ki jih ni mogel objaviti pod Nedičevno oziroma nemško okupacijsko vlado.

Pesniti je začel v dijaških letih, prvo pesem mu je objavil Ljubljanski zvon. Leta 1919 je izdal svojo prvo pesniško zbir-

ko Pohorske poti, v kateri je opeval Pohorje in Pohorčce s pristnim lirskim občutjem. Iz druge zbirke Čas-kovač (1929) izzveneva moško spoznanje življenjskih nesoglasij, v tretji Ob jesenskem ekvinokciju ga spoznavamo kot zrelega umerjenega življenjskega filozofa. Ob pesnikovi šestdesetletnici je založba Obzorja izdala izbor njegovih pesmi Pesmi in napis (1953) s spremno besedo Jara Dolarja. Pod psevdonimom Dizma je Glazer objavljaval občasno tudi zabavljive epigrame, ki bi si zaradi dovršene oblike in ostrih poant zaslužili uvrstitev v sleherno antologijo slovenskega epigrama. Njegovo plodno kulturno delo sega na mnogotera področja: bil je pesnik, bibliotekar, kritik, literarni zgodovinar, urednik in prevajalec. Izbral in uredil je antologijo Slovenska narodna lirika (1920) in antologijo slovenske ljubezenske lirike Ti in jaz (1952). Z Antonom Ingoličem sta v tandemu urejala mariborska Nova obzorja, Glazer je prevzel pesniški del revije. Ni pa bil zgolj urednik, temveč tudi izkušen mentor

Doživetja ob srečanju v vasici Sv. Ana nad Ložem

Ko je 13. januarja l. 1945. zgodaj zjutraj žarelo na vzhodu, kot znamenje bližajoče se svobode, so pri Sveti Ani nad Ložem, pod streli podivjanih domobrancev umirali mladi partizani Notranjskega odreda.

Minilo je štirideset let. Spet smo tu, pri Sv. Ani, v vasi nepozabnih, nadvse žalostnih spominov.

Ko smo se konec septembra 1983. leta zbrali pri Snežnikskem gradu v Loški dolini borci Notranjskega odreda, da bi skupaj z borci Bračičeve brigade proslavili 40. obletnico formiranja naših dveh enot (Notranjski odred je bil ustanovljen že spomladi 1942. leta – op. a.) smo sklenili, da 40. obletnico poboja partizanov 1. in 3. čete Notranjskega odreda pri Sv. Ani dostojno počastimo s spominsko slovesnostjo. Besedo smo, po partizanski navadi, držali. Kljub hudemu mrazu in snegu, saj je tiste dni bila temperatura 26 stopinj pod ničlo, smo se zgodaj zjutraj pripeljali v Lož. Loška dolina je bila vsa pokrita in ovita z mrzlo meglo. Sneg je škripal pod nogami. Starodavno mesto je bilo na videz prazno. Kaj kmalu pa je iz gostilne Mlakar zadonel melodija – Hej, brigade... Na harmoniko je igral Miro Šušteršič, prav tako lepo in z občutkom, kakor me vojno, ko je bil borec NO. Vse več nas je bilo. Prišla je tudi godba na pihala Kovinoplastike – Lož. V splošni gneči se je pojavil med vrati postaven mož s toplim nasmehom. Obstopili smo ga in se srčno pozdravili. Bil je to Franc Hiti, borec 1. čete NO, kateremu se je tisto jutro pred štiridesetimi leti posrečilo prebiti iz obkoljene vasi. Sedaj živi v Beli krajini in pomalem kmetuje.

Ob takšnih srečanjih čas vedno tako hitro beži. Prav tako je bilo tudi to jutro. Organizatorji so nas začeli vse bolj priganjati, naj vendar že gremo.

Bližala se je ura spominske slovesnosti. Odpeljali smo se v Podlož. Tu smo pustili avtomobile in se peš napotili k Sv. Ani. Želja preživelih borcev 1. in 3. čete NO je bila, da tu jutro gremo peš vsaj del tiste poti, ki smo jo naredili usodnega jutra pred štiridesetimi leti. Na spominskem pohodu smo bili le štirje borci s Sv. Ane –

Franc Hiti, Milan Malavašič, moj brat Mitja in jaz. Kljub temu pa je bila kolona kar dolga, saj so od ponekod prišle kar cele družine, pa še prijatelji in znanci. Tu so bili tudi Matija Lenarčič, borec Dolomitskega odreda, domačini iz Starega Trga, Loža in Podloža. Vaščani Podloža se spominjajo, kako smo takrat zgodaj zjutraj šli skozi vas. Z nami je stopal tudi živahen očanec, ki ima prav gotovo več kot osem križev na hrbtu. On je takrat po poboju odpeljal na saneh mrtve partizane s Sv. Ane na loško pokopališče. Dobro se spominja, da so domobranci mrtvim partizanom sezuli čevlje in mnogim tudi slekli uniforme. Vsi, da so bili bosi, mnogi pa samo v spodnjem perilu.

Sonce je lepo sijalo in kar prehitro smo prišli v vas. Vsa prijateljska srečanja so prijetna, partizanska pa so še posebej prisrčna, nepopisna. Tako je bilo tudi 12. januarja leta, pri Sv. Ani. Zbrali smo se vsi tisti, ki smo preživeli krvavo jutro. Z nami so bili tudi borci našega odreda, ki se tisto jutro niso zatekli pri Sv. Ani., borci drugih patrizanskih enot, aktivisti Notranjske, nekdanji skojevci in skojevke Loške doline. Tu so tudi domačini – Levčevi, Žnidaršičevi in Kočevjarjevi, kajti takrat je vasica imela le tri domačije. Vsi trije gospodariji so bili Janezi. Danes je živa samo še Žnidaršičeva mama. Na slovesnost ni mogla priti, leta človeka pritisnejo. Tisto jutro pred štiridesetimi leti je izgubila moža Janeza. Domobranci so ga smrtno ranili na hišnem pragu, misleč, da je partizan. Vendar je tu nov, mladi rod, in še najmlajši rod. Pri vsaki hiši so imeli veliko otrok. Mnogo njih je z nami doživelo tisto jutro. Danes so spet vsi z nami.

Posebno razveseljivo je, da so prišli v velikem številu prosvetni delavci iz Cerknice, Grahovega in Starega Trga, ter veliko mladine. Vsi ti bodo prenašali sporočilo novim rodom – da bodo bitko preživeli samo tisti padli, katere bodo živi vzeli v spominu s seboj.

Pred spominskim obeležjem padlim borcem je bilo veliko zastav ZZB NOV Loške doline in Lovskega društva iz Loža. Spominsko slovesnost je otvoril predsednik krajevne

organizacije ZZB NOV Loške doline Miro Mlakar, borec NO. V govoru je najprej pozdravil preživele borce napada, sorodnike padlih borcev, mladino in številne krajanje. Nato so mogočno zazveneli akordi državne himne. S pogledom sem objel našo predrago dolino ostrnic – Loško dolino. Ta čudovito lep dan, modro nebo, vsa pokrajina pod belo odejo, nad njo pa polno sonca... Imel sem občutek, kakor da so se zvoki himne odbijali ob Križno goro, proti mogočnemu Snežniku, od tu je odmeval proti Kočevskim gozdovom, da bi ga le-ti poslali Krimu, Krim pa Dolomitom. To je bilo 1942. leta operativno področje 1. Notranjskega odreda, ki je imel takrat štiri bataljone in je zavzemal veliko osvobodjeno ozemlje.

Ponovno sem v mislih obudil spomin na 13. januar 1945. leta, prav tu, pri Sv. Ani. Takrat smo bili vsi mladi. Imeli smo 16 do 18 let, malo kdo kaj več kakor dvajset. Danes se bližamo šestdesetim, nekateri so jih tudi že prešli. Padli tovariši, vi pa boste v naših srcih ostali večno mladji! Vi ne morete ostariti. Vaša leta so se ustavila, ko so vas zadeli streli izdajalcev. Danes bi imeli naša leta. Bili bi možje, očeti, nekateri morda tudi dedki, a ti, draga partizanka Julka, bi bila verjetno že babica. Tvoj sinko je tisto jutro ostal brez mame. Tudi gospodar Žnidaršič, ki je bil tudi žrtev podivjanih domobrancev, bi s ponosom zrl na svoje številne vnuke. Dva med njimi, postavna fantiča, igrata v godbi prav zdaj, tudi svojemu dedku v spomin. Mirno počivajte, dragi naši tovariši! Spomin na vas živi v naših srcih.

Iz razmišljanja so me zdrabili zadnji akordi himne – »...mi stojimo neomajno, kakor te planine...« Tesno sem stisnil k sebi prapor Notranjskega odreda, katerega so mi zaupali za to spominsko slovesnost – »...naj proklet bo izdajalec svoje domovine!...« Zadnji verzi himne, v spomin in opomin.

Na vrsti je bila deklamacija pionirk osnovne šole Heroja Janeza Hribarja iz Starega Trga, nato pa je o samem napadu spregovoril v imenu nas udeležencev moj brat Mitja. Dal je pregled številnih akcij in pohodov, ki sta jih 1. in 3.

Takšna srečanja nas zbližujejo. Le tako bo spomin na žrtve za zmeraj ohranjen.

četa Notranjskega odreda izvršili od konca 1944. do usodnega jutra 13. januarja 1945. Posebno je poudaril, da kljub vsem naporom nenehnih pohodov, v mrzlih nočeh in po globokem snegu, bojna moralna ni nikoli popustila.

Po deklamaciji mladinke DPD Svoboda iz Starega Trga je delegacija družbenopolitičnih organizacij položila venec pred spominsko obeležje. Sledil je krajši program godbe na pihala. Nato smo obšli mesta, kjer so domobranci postrelili partizane, ki so se hoteli prebiti iz obkoljene Lovčeve hiše, in mesta, kjer so bili postreljeni ujeti partizani. Dogovorili smo se, da prav tu postavimo lepše spominsko obeležje z imeni vseh padlih partizanov, vodnika Oblak Franca in političnega komisarja Aleksandra Wolfing, ki sta bila dan po poboju pri Sv. Ani ustreljena blizu Cerknice, ter gospodarja Žnidaršiča.

Politični komisar Aco Wolfing je vedel, da ga bodo domobranci ubili. Na koščku papirja je svoji mami v slovo napisal pesem, katero ji je v Ljubljano prinesel neki domobranec, skupaj z njeno sliko:

...Mati, ti ne veš za pota moja,
mati, ali ne čuješ klicev boja,
ki divja v domovini?
V boju tem omahnil
je tvoj sin edini...

S sanjami se srebrnimi odeni,
s svetlo mislijo, da lepo je meni,
da tvoj sin, ni več trpin...

(Podatke in pesmico mi je poslala Mara Motaln – rojena Senčur, iz Kočevja, za kar se ji toplo zahvaljujem – op. avtorja)

roda visi na nitki, je malo prostora za osebno bolečino. Njene tragične veličine se zavemo šele iz razdalje mirnih desetletij.

Lado Pohar-Damjan, član PK SKOJ za Slovenijo, ki je deloval predvsem na Primorskem, pove, kako z odprtimi rokami so jo sprejeli Primorci. Prišla je ravno o pravega časa. Moških tedaj pred kapitulacijo skoraj ni bilo doma. Vse je slonelo na ženah. Pri njih in pri mladini pa ogromna pripravljenost in delavoljnost. Večja, kot so ji pa lahko organizacijsko sledili. Katja, čeprav mlada, je z drugimi vred postavljala žensko protifašistično organizacijo na noge. Vztrajno kot kakšen »osvobodilni misijonar« je hodila od vasi do vasi, s tisto »flit šprico« na jermenu, kot so šaljivo poimevali angleško brzoسترelko »sten«. Na pokrajinski sedež se je pojavljala le toliko, da je uredila publikacijo Slovenko, ki jo je postavila na noge. Delavoljne žene, dekleta in mladež so ji z nepojmljivim zupanjem sledili, radi poslušali ter vsrkavali njeno melodično dolensko slovenščino kot glas Domovine ter sprejemali iz njene bogatega znanja, za kar so bili dolga leta prikrajšani pod fašizmom.

Nada Šumrada je kot članica oblastnega komiteja SKOJ za Štajersko našla v Katji iskreno prijateljico ter čudovito tovarišico. Kot sekretarka tega komiteja Katja nikoli ni kazala oblastniškega vedenja ali ukazovalnosti. Z mirno rahločutnostjo, preudarno, brez zaletavosti in fraziranja je znala pritegniti svoje sodelavce k dejanjem. Četudi je vnaprej vedela, kako bi bilo treba izpeljati kakšno nalogo, je hotela slišati mnenje in predloge vseh. S čutečo naravo je znala biti tudi zatočišče za na videz drobne, pa vendar pozornosti vredne skrbi, ki so jih imeli mladi ljudje pod težo hudih razmer na Štajerskem.

Sam se prvega srečanja s Katjo zelo do-

bro spominjam. Prava partizanska idila se mi je zdel, ko sem prišel dobro »shajkan« od urhovskih belogardistov iz predgorij Ljubljane. Za ruševinami hmeljniškega gradu smo se našli bolj po naključju. Mislim, da je bilo na jasi pred hišo hmeljniškega Mihe. Družino in veselo smo zajemali in pospravljali prvi pomladanski regat iz nenavadne porcelanaste skledice. Če si ta beli ovalni porcelan pogledal malo natančneje, si lahko ugotovil, da to ni nič drugega kot »zgodovinski« gospodski lavor, v katerem se je kdo ve kdaj umivala kakšna grajska gospodična.

Pri vseh drugih srečanjih s Katjo pa se spominjam zlasti skupnih potovanj z veliko sonca in dobre volje, vendar še malo ne tako idiličnih, kot je bilo prvo. Vedno je pokalo. Na tistem vrazjem Rihpovcu tudi jaz nisem imel sreče. S Katjo sva ravno vlekla vodo iz kapnice, da se bomo po naporem nočnem maršu z zbora aktivistov na kočevskem Pugledu odžejali, ko so belogardisti usekali po nas. Kaže, da so nam skoz in skoz sledili, ko smo prečkali dolensko progo in cesto med Ponikvami in Trebnjem, ko se je že svitalo.

Z Nado Šumradovo pomniva našo pot iz bosanskega Drvarja, kjer smo po 2. kongresu USAOJ vsak na svojem koncu doživljali in preživeli pekel nemškega padalskega desanta. Ob vrnitvi v Slovenijo smo se priključili fantom iz patrulje Ivana Mačka-Matije.

Ko smo bili še v obroču 7. ofenzive, so zavezniška letala zmetala vanj nekaj orožja, streliva in opreme. Katja in Nada sta tako dobili nove čevlje. Lepo darilo izpod neba. Toda dobra intendantska duša pač ni mogla upoštevati, da je čevlje treba shoditi, in da je pred dekletom še najmanj vijugavih tristo kilometrov poti... V dolgih kolonah smo se pomikali skozi stare

Približali sta se mi ženi. Imel sem občutek, da ju poznam, pa vendar ju nikdar nisem videl. Prva je bila Hribarjeva Julka, sestra našega komandirja čete Franca Intiharja, ki je padel pri Sv. Ani. Druga pa je bila sestra Matije Knapa iz Zirovnice, ki je bil komisar Šlandrove brigade. Z njim sem bil skupaj zaprt v Ljubljani in v Dachauu. Obe imata poteze svojih bratov, zato se mi je dozdevalo, da ju poznam. Vesel sem bil srečanja, saj sem v njiu videl njuna brata, naša bojna tovariša. Takšna srečanja zbližujejo nas, ki smo ostali, s sorodniki tistih, ki niso preživeli. Le tako bo spomin na padle za zmeraj ohranjen.

Ob slovesu smo se prisrčno poslovili. Odpeljali smo se v Lož na »partizanski golaž« v gostilno Mlakar. Tu smo imeli tudi krajši dogovor o nadaljnjem delu. Sklenili smo, da bomo odkrili nov spomenik padlim partizanom pri Sv. Ani 4. julija letos. Takrat naj bi bilo tudi veliko srečanje vseh živih borcev Notranjskega odreda. Predlagam, da bi takrat podelili borcem NO partizanske medalje Notranjskega odreda.

V imenu vseh borcev NO se prisrčno zahvaljujem krajanom Sv. Ane, ki so nas toplo sprejeli, krajanom Loške doline, prosvetnim delavcem Cerknice, Grahovega in Starega Trga, mladini – vsem, ki se niso ustrašili mraza in ki so svojo navzočnostjo počastili spomin na padle partizane. Topla zahvala tudi krajevni konferenci SZDL in krajevni organizaciji ZZB NOV Loška dolina, deklamacijom DPD Svoboda in OŠ Heroja Janeza Hribarja iz Starega Trga ter godbi Kovinoplastike – Lož za lep program. Prisrčna zahvala tudi Kovinoplastiki – Lož in GG Snežnik iz Starega Trga za izkazano pomoč. Še posebej pa se zahvaljujemo soborcu Miru Mlakarju in Jerneju Zabukovcu, ki sta veliko pripomogla, da je spominska slovesnost res uspeša.

Ob 16. uri smo se začeli prisrčno pozdravljati, z obljubo, da kmalu zopet pridemo. Ob pogledu na uro smo ugotovili, da smo pred štiridesetimi leti točno ob tem času odhajali na pohod s Sv. Ane proti Blokam. Tudi danes se vlečejo temni oblaki nad Loško dolino in tudi sneži, prav tako kot pred toliko leti, ko smo branili deželo pod Snežnikom.

Bojan Tollazzi

JELO GAŠPERŠIČ

Rdeče jagode za Katjo

Kaj bi dali, da bi jim padla v roke katera izmed Rupenovih deklet. Bil je pač čas, ko je moral biti samotni aktivist včasih sam svoja predhodnica, glavnina in zaščitnica.

V Katji odkrijejo pravega aktivista za Primorsko. Kot sekretarka pokrajinskega odbora Slovenske protifašistične ženske zveze doživi mogočno plimo osvobodilnega gibanja, evforijo goriške fronte po italijanski kapitulaciji, protitudar nemške soldateske ter napad Nemcev na partijsko šolo v Cerknem s hudimi žrtvami med tečajniki... Na kočevskem Zboru odposlancev jo izvolijo v Slovenski narodno-osvobodilni odbor. Kmalu potuje na 2. kongres USAOJ v Drvar, kjer po udeležbi na partijskem tečaju doživi znani nemški padalski desant in vse težave vrnitve v Slovenijo... Kot članica centralnega odbora USAOJ in pokrajinskega komiteja SKOJ za Slovenijo odide na Štajersko za sekretarja oblastnega skojevskega komiteja, kar je bila kako leto pred njo padla Vera Šlandrova. Zadnje mesece vojne se poda v deželico Jožeta Lacka, kjer kot piše v zadnjem pismu materi, »mi, tu, ob Muri, že slišimo ruske katjuše – pa tudi odmev naših topov s sremske fronte!« Fronte so se resnično hitro bližale, toda vsega tega je Katja bore malo bližala. To je bilo le bolj eno izmed spodbud materi. V resnici je Katja po novem letu 1944/45 gazila sneg in klecala pod nosili, na katerih so prenašali njenega hudo ranjenega spremljevalca.

Potlej pa je manevrirala s skromnim spremstvom pred pogoni vlasovcev in SS, dramila in z uspehom spravljala na noge, kar so v ljudeh leta zatirali nemčurji, raznarodovale komisije, državna tajna policija ter hitri policijski oddelki, in šla svojemu nesrečnemu koncu naproti.

Zdaj, ob obletnici njene smrti, se pogovarjamo o njej in luščimo iz spomina njeno pravo podoba kot dragoceno fresko pod sloji štirih desetletij. Dopolnjujemo se, soglašamo v vsem. Čas ji ni ničesar odvzel, kvečjemu dodal: Jože Cigler, Katjin sodelavec v podokrožnem odboru OF Trebelno-Mokronog, se spominja, kakšen vztrajen aktivist in organizator je bila. Z odkritim, neposrednim, pristopom, ki ni poznal fraz in cenenih public, z ljudskim jezikom, človeško bližino in humorjem je utirala pot do ljudi. Zlasti do žena, prek katerih je vplivala na moše. Kjer se je pojavila aktivistka Katja, se je takoj nabral roj ljudi okoli nje. Pa strpna je bila, pred njeno iskrenostjo si se moral odpreti... Svojo osebno bolečino je znala Katja skriti prav na dnu srca. Ob neki priložnosti je srečala znane partizane, ki so se vračali iz partizanske bolnišnice. Povprašala jih je, koga so nosili. Partizani so sklonili glave in molčali. Naključje je hotelo, da so prinesli v bolnišnico ravno njenega fanta Nika Majcna, s katerim sta se poznala še iz meščanske šole. Smrtno ranjen je bil kot komisar v bojih za Zdensko vas... Kadar usoda na-

Mrtvi ne lažejo

Premišljanje ob ponatisu Janovega romana

Z zanimanjem sem prebral delo partizanskega pisatelja Ivana Jana, pa tudi kritiko Jožeta Šiferja v Književnih listih (Delo, 31. 1. 85). Ne mislim se spuščati v literarno kritiko te tako imenovane črno-bele vojne zgodbe, kakor jo kritik imenuje. Rad bi jo nekoliko osvetlil z zgodovinske plati. Sem iz Zgornje Bohinjske doline, kjer so se dogodki, opisani v tem romanu, med zadnjo vojno dejansko dogajali, in to v glavnem v letu 1942. Očitno je, da kritik resničnega ozadja in krajev opisanih dogodkov ne pozna, saj se je to dogajalo v Zgornji Bohinjski dolini in deloma v Begunjah, ne pa na blejsko-radovljiškem območju, kakor trdi v članku.

Predvsem je potrebno, da bralec dovoljuje pisatelju, da je dogodke po svoje opisal in ponekod precej spremenil. Vendar, zgodovinska dejstva ostanejo pač približno taka, kot so se dogajala, in prav je, da ne gredo v pozabo. Saj se mi dozdeva, da je to bil glavni namen pisatelja zgodovinskega romana.

Bivši borci NOV, aktivisti in starejši ljudje iz Zgornje Bohinjske doline, ki so ali pa še bodo brali knjigo, bodo zlahka v Alešu prepoznali rojaka prvoborca Godčevega Tomaža iz Bistrice, v Petru pa Medjevega Toneja iz Česnjice. V opisovanju partizana Majskega je prepoznati tovariša Pšince, ki je lani umrl, medtem ko je bil Medved očitno Židanov Joža iz Stare Fužine.

Če je pisatelj z agentom Gorskim morda namigoval na prvoborca Gabra – mislim in upam, da sem se v tej oceni zmotil – na kar v opisu izdaje 3. bataljona Prešernove brigade na Goreljkju v decembru 1940. leta namiguje tudi pisatelj Tone Svetina v Ukani – bi se morda ponovno lahko nekemu zgodila po nepotrebnem krivica. Borci Prešernove brigade poznajo primer pravega in poklicnega gestapovskega agenta Hojana iz štaba 31. divizije (v Svetinovi Ukani opisan kot major Hrst). Na njegov račun je bil med vojno marsikdo po krivem osumljen, pa tudi na žalost izgubil življenje po nedolžnem. Ta Hojan, to vemo danes – in bilo je tudi dokazano – je skuhal tragedijo partijske šole v Cerknem, po vsej verjetnosti –

menda pa celo zagotovo – tudi žalostno pogubitev »mrtvega« 3. bataljona Prešernove brigade v Lovčevem hotelu na Goreljkju. Pomembna oseba v romanu je Filip. Bohinjci ga poznajo kot partizanskega aktivista, obenem pa zvitega gestapovskega agenta, ki je deloval predvsem na področju Zgornjega Bohinjskega kota. Bil je značilen dvojni agent, ki pa je dejansko imel drugo pravo ime. Njegovi rojaki in vrstniki se ga še dobro – in tudi z jezo – spominjajo!

Samo primer njegovega delovanja bom navedel. Nekega poletnega dne v letu 1944. je prišel k moji materi in ji rekel: »Franca, včeraj je prišla brigada v Bohinj, zdaj so tam gori nad Bistrico. Napravi klobase, zaseko, kruh in še nekaj mark zraven; drevi bom šel gor skozi, pa lahko tvojemu fantu (to naj bi bil jaz, ki sem bil takrat na Krasu blizu Sežane) vse ponesem v nahrbtniku, saj so pobje lačni, pa tudi denar bo rabil!« Mama mi je to pripovedovala po vojni. Rekla mi je: »Veš, ta človek se mi je vse-skozi zdel sumljiv, nekako nepošten, pa sem mu odvnila: Janeš, če vidiš kje našega fanta, mu reci, če je lačen in če kaj potrebuje, naj pride sam domov po klobase in drugo!« – Pa mu ni hotela ničesar dati. Denar bi zagotovo spravil zase, mimogrede zvečer pa bi nesel klobase nemškimi policistom in še mamo bi prijavil.

Cez nekaj dni so prišli policisti in odpeljali našo družino (sicer k sreči niso vseh dobili doma) v Gorice ter jih nato selili v Nemčijo. Morebiti je tudi pri tem imel agent svoje umazane prste. Nekako v jeseni 1942 sem bil nehoti priča poboji dveh partizanov pred gostilno, kamor so tedaj v večernem času prišli po cigarete. Filip jim je pripravil nemškoasedo. Jaz tedaj še nisem bil v partizanih. Tistega večera, bilo je še pred nastopom policijske ure, sva s prijateljem Z. Francem stala blizu Marijinega znamenja sredi vasi, le kakih 30 do 40 metrov oddaljena od kraja dogodka, ki je opisan v romanu. Čudno se nama je zdelo, kako da nemški policisti s pripravlenim orožjem tekajo sem in tja po cesti blizu gostilne in mimo naju. Nenadoma je v neposredni bližini zaropotala brzo-

strelka, nato sva zaslišala obupen krik smrtno ranjenega partizana. Seveda sva preplašena zbežala vsak na svojo stran ceste.

Ta dogodek je v romanu nekoliko drugače opisan. Pred gostilniško drvarnico, v kateri je bila nemška zaseda, je tedaj padel smrtno zadet Jurjevčev fant s Koprivnika, hudo pa je bil ranjen Židanov Joža, ki ga je tovariš Pšince hitro zagrabil in odvrlel po vrtovih do kozolca ter ga tam pustil z namenom, da bi odšel po pomoč. Ponoči ga je našel agent Filip in ga odvrlel na svoj domači skedenj z očitnim namenom, da prekrije svoje podlo dejanje, to je izdajo celotne cigaretnke akcije ter poboj nedolžnih domačih ljudi!

Joža Židanov je na hlevu ponoči ali proti jutru umrl. Tudi jaz sem ga drugi dan zjutraj šel pogledat na hlev. Ležal je mrtev na podu, pokrit z odejo, zraven pa je stal na straži nemški policist.

Edini od treh, ki so sodelovali v tej akciji na tobak, je ostal živ tovariš Pšince. Nekako pred tremi leti mi je vso to zgodbo natančno opisal. Povedal mi je: »Ko smo se pod vrtovi pritihtapili do drvarnice v neposredni bližini gostilne, se je nenadoma iz teme zaslišal nekako utišen glas v slovenščini: Kdo je?

Nato se je v trenutku zabliskalo in v nas je zaropotala brzostrelka iz teme v drvarnici. »Pšince sem tudi spraševal, če je bilo mogoče prepoznati glas v slovenščini, saj je bilo to le 3 do 4 metre stran od njih, če ni bil mogoče glas izdajalca. Rekel mi je, da ni bilo mogoče prepoznati glasu, da pa je tudi to možno, in celo verjetno!

Tudi pri tej akciji je ta podli Filip kot krivca za tragedijo obdolžil nedolžnega človeka, ki je moral na žalost z glavo plačati ta njegov greh. Spet je padla nedolžna žrtev – vemo, po čigavi krivdi – in to mlad fant, ne pa tudi njegov oče, kot je to v romanu po svoje prikazano. Lepo je, da je tudi ime te žrtve vgravirano v ploščo na spomeniku padlim žrtvam vojne.

Prav ti policisti so tudi mene nekajkrat strahovali in mi grozili z orožjem.

Tako so se obnašali pri nas »ubogi avstrijski okupirani in miroljubni fantiči!« Danes nas hočejo prepričevati, da so nacisti s silo okupirali Avstrijo! Ali je sploh padel en sam strel proti nemškemu Wehrmachtu 1938. leta z avstrijske strani? Saj so jih sami povabili. Tako

še danes avstrijski zvezni ministri slovesno sprejemajo svojega »ubogega« rojaka pajdaša Rederja, ki je revež bil 40 let v italijanskem zaporu zato, ker je le izpolnjeval dolžnost do svoje ljubljene domovine! O 1800 pomorjenih furlanskih civilistih in otrocih pa molčijo! Svoje k svojim, pravi naš stari slovenski pregovor!

Značilen je tudi primer prešernovca Petra! Ta tirolski wehrmachtovec Peter, s katerim smo se bohinjski fantje kar precej dobro poznali, je lepo izbral naše partizansko gostoljublje. Po nekaj dneh je nenadoma pobežnil iz brigade v postojanko v Poljanski dolini ter Nemcem izdal položaje naše brigade in verjetno še vse kaj drugega. Tudi ta človek nosi precej krivde za to, da smo imeli v preboju na Žirovskem vrhu tedaj hude izgube. Če bi bil ta Tirolec Peter človek, kot se spodobi, kaj takega ne bi bil mogel storiti!

Sicer pa, kaj bi po 40 letih premlevali medvojne grehe naših sosedov. Ustavimo se raje na domačem pragu. Med vojno je bilo pri nas na Goreljkju še nekaj drugih takih »filipčkov«, sicer nekoliko manj pomembnih od dvojne gestapovskega agenta, opisanega v tem romanu, a tudi ti so vohljali po naših planinah ter izdajali zavedene domače ljudi in simpatizerje OF za rajhovski denar!

Prav je, da je po vojni naša humana družba tudi potomcem teh izdajalcev dala vse možnosti za lepo življenje. Kako bi bilo z njimi danes – in pa seveda tudi z nami, če bi od nas sploh kdo ostal živ – če bi Hitler zmagal (seveda s pomočjo narodnih izdajalcev) in bi se mi Slovenci – preseljeni nekam v Ukrajino in Azijo – pehali s težkim suženjskim delom? Večkrat smo rekli, pozabimo grehe staršev, saj ti mladi vendar niso krivi za to, kar se je dogajalo! Na žalost se še danes dogaja, da si nekdo drzne na vse mogoče načine nagajati, povzročati občutno materialno škodo, in to brez strahu, da mu bo kdo stopil na prste. Ob vsaki možni priložnosti se upa maščevati nad bivšo partizansko obveščevalko in kurirko. Toži jo za prazen nič, pošilja nad njo miličnika ter jo prijavlja celo sodišču za prav zares prazen nič (kar dokazuje tudi rezultat razprave) – vse to iz golega maščevanja. To presega vse meje potrpljenja. Ta partizanska obveščalka je danes hud bolnik ne le zaradi vojnih grozot, ampak očitno

Partizanski znaki in medalje /88

Zaščitna enota vojno-političnega vodstva

Zaščitna enota vojno-političnega vodstva Narodnoosvobodilne vojske in partizanskih odredov Slovenije je bila ustanovljena leta

Spominska medalja borca Zaščitne enote vojno-političnega vodstva NOV in POS

1942. Njena naloga je bila skrb za varnost vodstva narodnoosvobodilnega boja na Slovenskem, vanjo pa so bili sprejeti preizkušeni in pogumni borci iz raznih enot. Sklep o ustanovitvi posebne spominske medalje je skupnost

borcev Zaščitne enote vojno-političnega vodstva NOV in POS sprejela leta 1982 ob 40-letnici ustanovitve enote, zaradi časa za izdelavo in še nekaterih drugih vzrokov pa so podelili medalje šele leta 1984.

Kot osnutek za medaljo je bila vzeta značka, ki je nastala leta 1973 ob obisku Edvarda Kardelja teritorialni enoti 2102 v Kočevju (kdo je izdelal zanjo osnutek?). Takrat je bilo izdelanih več tisoč značk, dobili pa so jih vsi borci, ki so bili zraven ob obisku enoti, pripadniki teritorialne enote, gosti pa so dobili komplet značk – zlato, srebrno in bronasto. Te značke so bile podeljene tudi ob drugih priložnostih, nekaj še prodanih.

Spominska medalja je bila po likovni podobi značke iz leta 1973, izdelala pa jo je obrtna delavnica Avgusta Primožiča v Kranju. Izdelanih je bilo 250 medalj, od tega 226 pripravljenih za podelitev in 24 za rezervno. Na vsaki medalji je namreč na zadnji strani vgravirano ime s priimkom in partizanskim imenom borca, ki je medaljo upravičen nositi. Prva podelitev medalj je bila na veliki proslavi ob dnevu varnosti maja 1984 v Tacnu. Skupaj s pripadniki OZne, VDV in narodne zaščite je slavila tudi zaščitna enota vojno-političnega vodstva NOV in POS. Podeljenih je bilo 167 medalj.

Janez J. Švajcer

tudi zaradi takih povojnih sosedskih ogroženj. Vse to se ne neha, čeprav stvari pozna tudi krajevna skupnost. Kako gleda na to borčevska organizacija, ne vemo! Doslej na žalost še nihče ni nič ukrenil v prid tej prizadeti ženski.

Mislím, da je prav, da stare grehe vsaj skušamo pozabiti, če jih že odpustiti nikakor ne moremo, saj smo za to našo domovino prerastali preveč znoja, krvi in lakote. Toda to, da se danes vse preveč šopiro-

jo taki prenapeteži, ki so med vojno jedli kruh, dostikrat kupljen za umazane marke, dragi tovariši, ki vodite krajevne skupnosti, družbene organizacije in pa tudi pošteni krajanj, ne dopuščajte več!

Po vsem tem bi priporočil rojakom z območja, kjer so se odvijali dogodki iz Janovega romana, naj si to knjigo Mrtvi ne lažejo res skrbno preberejo.

Jože Arh-Polde
borec Prešernove brigade

gozdove in pašniške goličave. Titova kolona je odšla proti Kupresu, naša na severozahod proti Podgrmeču. Minil je dan pa je minila noč, vsako uro smo bili bliže tisti točki usodnega obroča, ki ga bo treba prebiti. Dekleti pa stiskata zobe v novih čevljih.

Preboj se je začel zjutraj ob gozdni železnici, na nekem presledljanju planine Srnetice in se je zavlekel v pozne popoldanske ure. V spominu imam ljudi, ki so jih v raztrgani koloni, v kateri je bilo veliko neoborožencev, našle kroglice. Pa tovariša Matijo, ki v kritičnem trenutku prevzema v naročje in nosi otroka znane aktivistke. In mladince neke krajiške brigade, urne fantiče, bombaše in mitraljezce, ki s spremenjajočo se bojno srečo glodajo široko vrzel v smrtno past v strmo skalovje zabarikadiranih oddelkov divizije Princ Evgen. Zdaj so skalni grebeni naši, drugič njihovi. Ta menjava je včasih tako hitra, da do nas pride še vroča zgodba našega hrabrega in iznajdljivega mitraljezca. Ko so naše spet vrgli za greben, se je prihulil v zaledju sovražnika. Pa so mu naši jurišarji esesovce spet nadrevili naravnost pred njegov mitraljez... za nami je tudi to. Toda Katja in Nada mehčata čevlje še eno noč in vse do poldne, ko smo se na cesti skozi Podgrmeč malo sprostili. V vasi, kjer bomo naslednjo noč zapustili Bosansko krajino blizu Broda na Uni in se spustili na Banijo, smo dalj časa počivali. Tovariš Matija, ki je vedno imel rad pregled nad položajem, zlasti v neznanih krajih, se je malo sprehodil po okolici. Našel ju je, Katjo in Nado, kako si ob potoku sezuvata tiste čevlje izpod neba in namakata ter hladita boste noge. Ti ljubi, poslušni in trpežni partizanski podplat. Strmel je v te njune uboge, do krvi ožuljene in ranjene noge in zmajal. Čisto odkrito jima je povedal, da se je, ko ju je

vzel s seboj zelo bal, kako bosta zdržali tempo njegovih močnih fantov na dolgi poti v Slovenijo. Potem pa je dekleti po očetovsko zasul z zvrhano mero pohvale in priznanja, kako čudoviti dekleti sta z njimi, kako sta znali stisniti zobe, zatajiti bolečine in korakati noč in dan.

Na isti poti so nas čakale še nove nezgode, na koncu vseh nezgod pa majhen, a srčen dar. Še kar dobro smo prekoračili dve tretjini poti. Za nami je bilo že pet rek, v prvem mraku smo že prečkali Luiziano, cesto med Zagrebom in Sušakom. Bili smo tako blizu Zagreba, da smo v temi lahko videli bliskavico protiletalskega ognja, kadar so ga v višinah preleteli zavez-

Vodilni mladinski politični delavci na Solčavi (jesen 1944) na stičišču obeh oblastnih komitejev SKOJ za Koroško in Štajersko. Od desne proti levi Olga ČER-VAN-VIPOTNIK, Zora RUPENA-KATJA, Ivo ZUPANC-LUDVIK in Marjeta VASIČ-PIRJEVEC.

niški bombniki. Tu nas je spremstvo patrolje hrvaških partizanov zapustilo... Na progi pa se nam je malo zataknilo. Ni je mogoče prečkati, da ne bi zaškrtalo kamenje ali zapela izdajalska žica, zlasti še, ker smo imeli s seboj otovorjeno mulo. Ustaška zaseda nas je dobro zasula z ognjem iz strojnice. Pohiteli smo iz jarka po nekem malo vglobljenem kolovozu v globino trav-

natega jezika proti bližnjemu gozdiču. Prevečkrat sem bil dotlel pod ognjem ne ene strojnice, preveč sem poznal ubijalsko »Morzejevo abecedo« označevalnih, svetlečih nabojev, da ne bi pri priči ugotovili, da ne gre za splošno škropljenje, pač pa za preračunano streljanje, ki se mu kaže malo prikloniti. Za seboj, ki delam malo dalje skoje, zaslišim hihitanje in pritajen smeh. Ozrem se, Katja in Nada se med pospešeno pokončno hojo smejeta mojim torbam, ki mi igrivo opletajo okoli ledij in v katerih nosim celotni pretipkani stenogram 2. kongresa USAOJ, ki ga bomo tiskali v Sloveniji. Nado, ki mi je bila najbližja, sem enostavno potisnil k tlom, kot bi jo potunkal v vodo, obe pa sem precej na hitro,

mogla pogovarjati o Katji.

Po tem ognjenem sprejemu na progi smo se ustavili na nekem križišču poti na pobočjih, ki se z vinogradi spuščajo proti Samoboru in Zagrebu. Vodnik, ki smo ga dvignili v neki hiši, ni vedel prave. Odločila je preudarnost tovariša Matije: ne navzgor proti gori Plešivici ne na desno, pač pa ostro na levo. Ponoči, ko smo se srečali s partizani Žumberškega odreda, smo se pravzaprav zavedeli, kako prav je imel. Vsa pobočja hribov nad Okičim tja v Žumberak so zasedale ustaške bojne, mi pa smo se gibali v praznem pasu med njimi, ki smo jih imeli nad seboj in gozdovi ter progo pod nami. Pred prvim svitom smo se že med streljanjem lovili z ustaši med zidanici v vinogradih. Trajalo je ves dan z nadležnimi letali nad krošnjami dreves in še eno noč, da smo se odlepili od njih.

Nekje za Sveto Jano, kjer smo v dalji slutili našo Belo krajino, smo počivali v neki hrvaški vasi. Okoli nas so se zbirali vaščani, še posebej otroci. Slovenci smo bili vedno zanimivi in dobrodošli, kamor smo prišli. Katja je takoj dobila stik z mladino. Kar utopila se je med njimi in jim imela veliko povedati. Navsezadnje smo bili prve žive, najbolj verodostojne priče, da je peklenski načrt nemškega padalskega desanta na Drvar klavrnio propadel. Tovariš Matija je imel krajši priložnostni nagovor za vaščane.

Katja je s svojim ljubeznivim kramljanjem z otroki in mladino požela vse njihove simpatije. Poznala je jezik otroške duše. Morali so se ji oddolžiti. Izginili so in kmalu prinesli košarico dišečih, rdečih jagod za Katjo in za nas vse.

Košarica rdečih jagod iz rok hrvaške dečce, po vsem tistem grmenju – prelep spomin na Katjo. (konec)

Na Predmeji mislijo drugače

Naša socialistična samoupravna skupnost resnično ne zasluži, da o njej pišemo tako neresnično. Zato menimo, da se moramo na oba članka, objavljena v TV-15 (nepodpisani borec št. 2., str. 10. in tovariš Trošt, št. 3., str. 10) v rubriki Utrinki in odmevi, oglasiti tudi mi, krajani Predmeje. Strinjamo se z novinarjem vašega tednika avtorjem sestavka Brez muje se še čevljev ne obuje, kajti telefonija nam zares povzroča hudo kri.

Po osvoboditvi je imela Predmeja en telefonski priključek na gozdni upravi. Telefon ni bil namenjen za uporabo krajanov, toda resnica je, da je gozdna uprava dajala telefon v uporabo ljudem. Od leta 1956 je imela Predmeja telefon tudi v združenem domu. Ta telefon pa je delal le občasno, v zimskem času največkrat ne, kajti žice so bile že stare (veliko izpred druge svetovne vojne), sneg in burja pa znata pri nas resnično pokazati zobe. Pred nadaljnjim pojasnjevanjem moramo omeniti, da je te telefone lahko uporabljal le del krajanov, kajti z enega konca Predmeje (kjer je bil gozdni obrat) do drugega so približno trije kilometri. Toda to so bili glede telefonije za Predmejo še zlati časi.

Novembra 1967. leta se je gozdni obrat preselil s Predmeje v Ajdovščino. Vzdrževanje telefona je po nekaj letih opustil. Od takrat (telefon so plačevali do leta 1978, čeprav ni deloval do takrat) pa vse do avgusta leta 1982 Predmetja telefona ni imela. Takrat je telefonski priključek dobil tedanji predsednik KS Predmeja (ta telefon so lahko uporabljali tudi krajani), toda omenjeni telefon je tako kot javna telefonska govorilnica, ki smo jo dobili leta 1983, priključen na linijo, ki ni namenjena civilnim, ampak vojaškim namenom, in so zato povsem razumljivo možni tudi odklopi.

»Leta 1990 bosta na svetu dve milijardi telefonov in med vsemi bo mogoča avtomatska zveza, se pravi, da se bo hipna delitev informacij še okrepila« (Sobotna priloga, 9. februar 1985).

In kakšno je stanje na Predmeji danes: ena javna govorilnica, en zasebni priključek, 150 hiš in 450 prebivalcev. Se vam ne zdi, da bi se ob takem stanju razburjali tudi vi? Mislite, da smo res tako dobro povezani s svetom, kot vam je skušal to prikazati tovariš Trošt s Cola?! Presodite sami, dragi bralci in spoštovano uredništvo.

HERMAN BIZJAK
BOGDAN VELIKONJA

Borci ostajajo sestavni del družbenega dogajanja

Smo in ostanemo borci za samoupravno in neuvrščeno socialistično družbo, so poudarili borci najbolj številne organizacije borcev v celjski občini ZB NOV Karel Destovnik-Kajuh, ki so se zbrali na letni skupščini v februarju. Po poročilu predsednika odbora združenja so se številni borci oglasili v razpravi. Ugotovili so, da je bila aktivnost odbora zelo dobra, saj je zelo skrbel za bolne člane. Člani odbora so jih obiskali na domu ali v bolnišnici. Prav tako so obiskali tudi vdove in matere padlih partizanov in jih obdarili ob dnevu žena ter novem letu. Vsem svojim članom, ki slavijo okrogle življenjske jubileje, pisno čestitajo. Odbor je posvetil veliko pozornost tudi dostojni organizaciji pogrebov svojih članov. Za vsakega organizirajo venec, poslovilni govor, nosilca prapora in odlikovanj. Skupna ugotovitev je, da je odbor združenja zelo pravilno namenjen v reševanje humanih in človeških vprašanj pri članih. To dokazuje tudi skrb za gmotni položaj tistih članov, ki imajo nizke dohodek. Tako so poskrbeli, da 13 borcev prejema stalne priznavalnine, s katerimi jim je olajšano življenje. Sedaj, ko večina upokojenih borcev občuti upadanje življenjske ravni, je taka skrb še toliko bolj primerna.

Na letni skupščini so se pogovarjali tudi o aktivnosti borcev v krajevni skupnosti,

družbenopolitičnih organizacijah, delegacijah in društvi. Ugotovili so, da je navzočnost borcev primerna, da pa bo treba prirediti tiste, ki so sedaj le spremljevalci dogajanj v naši krajevni skupnosti. Borci se bomo morali zavzeti za poživitev dela krajevnih konference SZDL, ki je sedaj neaktivna. Soodgovorni smo za njeno delo, saj smo tudi sami sestavni del te široke fronte. V razpravi so borci ugotovili, da je letošnje leto leto priprav na volitve, ki bodo leta 1986. To je še posebej razlog za poglobljeno oceno političnega razpoloženja naših krajanov ter oceno organiziranosti pripravljenosti subjektivnih sil za izvedbo tako pomembne naloge. Opozorili so tudi, da so krajani nezadovoljni zaradi sedanjega položaja na marsikaterem področju našega družbenega življenja.

Posebej ostro so borci obsodili neodgovornost in zgrešena vlaganja v naše gospodarstvo, s katerimi je povzročena velika škoda našemu gospodarstvu. Čutimo jo vsi Jugoslovani, ne glede na to, kje je nastala. Dostikrat se borci sprašujemo, če je ta naša družba tudi normativno urejena, kajti pogosto niso poklicani na odgovornost tisti, ki bi za svoje ravnanje morali odgovarjati. Borci imamo dostikrat občutek, da smo v bitki za ohranjanje izročil NOB in naše revolucije osamljeni. Še posebej imamo ta občutek tedaj, ko branimo razrednost naše revolucije pred tistimi, ki hočejo rehabilitacijo škofa Rožmana, belogardi-zma in drugih, med vojno kompromitiranih posameznikov in skupin, ki so si umazali roke s krvjo svojega ljudstva. Toliko bolj občutljivi smo ob ugotovitvah, da so nekatera občila javnega obveščanja zlorabljena za negativno pisanje o NOB, za kar še ni odgovarjal noben urednik.

Borci smo kritično ocenili gmotni položaj našega glasila Naš tovariš TV-15 in ugotovili, da je vsebinsko dober. Nerazumljivo je, da se najdejo sredstva za podporo tiska, ki velikokrat negativno piše o našem družbenem redu in je na nizki idejni ravni, občasno vsebinsko spolzek, medtem ko je naš edini slovenski partizanski tehnik v hudih gmotnih težavah.

MILAN BATISTIČ

O pačenju NOB in revolucije

Borci težko verjamemo, da bomo morali ob 40. obletnici zmage nad fašizmom brniti našo NOB in revolucijo pred številnimi napadi, ki jo poskušajo omalovaževati, blatiti in ji dati drugačen pomen. Množijo se napisi, člani, knjige, spomini in podobno, ki pod geslom »odkrivanje prave resnice o NOB«, »demitologizacije« in podobno pačijo njen smisel, obseg in naravo, praviloma tako, da posplošujejo posamezne napake in dogodke ter jim dajejo splošen pomen.

Ne glede na namene posameznikov je vsa ta akcija (spontana ali vodena) usmerjena v to, da izpodbija legitimnost revolucije in partije ter da opraviči očitke, da je bila naša partija v preteklosti stalinistična, in da je to tudi danes.

Mislimo, da je bil doslej izvršen izjemno grob napad na našo NOB in revolucijo v sobotni prilogi Dela z dne 27/12-1984, kjer je zapisano: »Natančneje rečeno, dilema je potekala tako: Ali zoper okupatorja k sovjetizaciji ali zoper sovjetizacijo z okupatorjem«. Nezaslišano, da se po 40 letih taka teza pojavi in objavi! Mi, borci NOB, zelo dobro vemo, da takšne dileme nikoli ni bilo, rodila se je lahko po 40 letih le v glavi z dvomljivimi političnimi pogledi. Če bi izhajali iz te teze, potem bi morali spreminiti naše poglede na naravo protihitlerjev-ske koalicije, na vojno med Sovjetsko zvezo in fašistično Nemčijo in končno postane ob takem premišljanju Mein Kampf primerno berilo. Tako daleč pridemo, če je protisovjetizem edino merilo za presojo dogodkov v preteklosti, pa tudi v sedanjosti.

Ne čudimo se, da se takšne misli rojevajo v posameznih glavah, čudimo pa se, da takšne misli objavlja naš socialistični časopis in da nanje ni pravega in odločnega odgovora. To je izpodkopavanje naše ustavne ureditve in sodi z Djilasovimi pripetki vred v Springerjev in drug protikomunistični tisk – ne pa v Delo. Kje in kakšna je uredniška politika? Do kam seže svoboda v okviru samoupravnih socialističnih pluralističnih interesov, kje pa se začenja politični kriminal? In končno, zakaj o tem molči Socialistična zveza delovnega ljud-

stva, katere članica je tudi organizacija ZZB Slovenije?

ODBOR SKUPNOSTI BORCEV
31. DIVIZIJE NOV

Pozitivni premiki v zvezi z globalno zakonsko zaščito Slovencev

Je vendarle napočil toliko pričakovani trenutek, ko bo italijanski parlament uzakonil osnovne pravice slovenske narodnostne skupnosti v Italiji? Po zadnjih znakih sodeč ugotavljamo, da so nastali določeni spodbudni premiki, in zato lahko sklepamo, da bo italijanska republika ob 40. obletnici zmage nad fašizmom in deset let po podpisu osimskih sporazumov izpolnila svojo že prevečkrat neizpolnjeno obvezo.

Prvi pozitivni znak je pomenil nedavni uradni obisk senatne komisije, katere naloga je poglobitev problematike v zvezi z zaščito slovenske manjšine in usklajitev predloženih zakonskih zaščitnih osnutkov. Senatna komisija, ki ji predseduje socialist Garibaldi in katere člani so poleg slovenske komunistične senatorke Jelke Grbčeve tudi predstavniki drugih političnih strank (med temi tudi fašisti!), je na dvodnevnom obisku v Furlaniji-Juljski krajini imela uradno advicijo s političnimi predstavniki najvišjih izvoljenih teles v Trstu, Gorici in Vidmu, in sicer z vsemi skupinami deželnega in treh pokrajinskih svetov. Vsekakor pozitivna je ugotovitev, da so se dejansko vsi politični predstavniki izrekli za zaščitni zakon, ki naj bi ga parlament sprejel čimprej. Mnenja glede vsebine zakona pa so bila po pričakovanju različna, saj imajo določene stranke dokajšnje pridržke. Na nivoju vladne petstrankarske koalicije se liberalci najbolj mlačno vedejo do zaščitnega zakona, republikanci bi hoteli v celoti izpustiti iz besedila Slovence v Videmski pokrajini, Krščanska demokracija in socialisti pa imajo dokaj jasni, čeprav vsebinsko različni stališči, saj sta predložili svoja zakonska osnutka, socialdemokrati pa okevajo neke na sredi. Slovenske organizacije in ustanove so brez zadržkov pozitivno ocenile obisk in sklepe senatne komisije, čeprav jasno postavljajo zahtevo, naj komisija čimprej sprejme enotno slovensko delegacijo in naj se sooči tudi s slovenskimi organizacijami in komponentami, da se neposredno sooči z njihovimi potrebami in stališči. Da se ni (razen neuradnega obiska predsednika Garibalija in senatorke Grbčeve v tržaškem Kulturnem domu) senatna komisija sestala s Slovenci ob uradnem obisku v Trstu, je pač narekovalo politično nasprotovanje, saj so tržaški nacionalistični krogi odločno zahtevali, naj komisija »prisluhne« tudi raznim begunskim in nazadnjaškim organizacijam, ki nesramno dokazujejo, da je slovenska narodnostna skupnost že itak preveč zaščitena in da bi zaščitni zakon uvažal nesprejemljive privilegije.

Na uradnem obisku v Beogradu sta tako ministrski predsednik Craxi kot zunanji minister Andreotti obljubila in dala »državniško« obvezo, da bo vlada naredila vse, da pospešeno steče zakonski zaščitni postopek. Takoj po vrnitvi v Rim je Craxi presenetil poznavalce te problematike, ko je po vladni seji napovedal, da bo vlada v desetih dneh izdelala osnutek vladnega zakonskega besedila, ki ga bo nato odobril ministrski svet. Pred leti so že obljubljali vladni osnutek, ki pa so ga nato začasno zamrzili. To potezo lahko ocenimo s pozitivnim predznakom, saj se bo vlada politično opredelila glede tega pomembnega vprašanja in po obljubah državnikov bi vladni osnutek vsebinsko ne smel biti pretrano omejevalen. Po drugi strani pa obstaja, in ne povsem neupravičeno, bojazen, da bi se lahko razprava v senatni komisiji prekinila v pričakovanju izdelave in predstavitve vladnega osnutka. Naj bo tako ali drugače, stvari se le, sicer polzevo, premikajo, in tako smo še za korak bliže globalnemu zaščitnemu zakonu.

BORIS SIMONETA

Prva proslava slovenskega kulturnega praznika

Ko prebiramo v Delu (ali drugih časnikih) rubriko Dogodki na današnji dan, najdemo zraven več tujih manj ali bolj poznanih dogodkov, rojstev ali smrti tudi kakšen opis domačega dogodka. Vidimo pa, da avtorji bolj poznajo tuje kakor domače dogodke. Kljub skrbnemu spremljanju nisem doslej prebral, da je bila 5. aprila 1942 na Kremenjku ustanovljena 1. slovenska brigada, za 1. in 2. proletarsko tretja v Jugoslaviji, 1. maja 1942 preimenovana v 2. grupo odredov. Tako tudi za slovenski kulturni praznik preberemo, da je IOOF razglasil 8. februar za kulturni praznik Slovenije, ki so ga Ljubljanci prvič proslavili s tihimi demonstracijami 8. 2. 1942. V Delu piše tudi, da je na ta dan pred Prešernovim spomenikom 100 mladincev tiho demonstriralo ter položilo pred spomenik vence tudi s slovensko zastavo ter da so jih Italijani pretepli in zaprli. Mislim, da bi bilo za slovensko javnost zanimivo, da je bila prva dobro pripravljena in izvedena proslava slovenskega kulturnega praznika v taborišču 2. štajerskega bataljona na Pugledu, nedaleč od Ljubljane, 8. februarja 1942. leta.

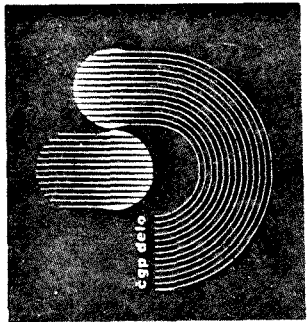
O tem je pisal avtor knjige Druga grupa odredov in štajerski partizani 1941–1942, že pokojni Ivan Ferlež-Svejk na strani 203. Knjiga je bila leta 1972 napisana v 1.000 izvodih in je že zdavnaj razprodana.

»Med najpomembnejšimi dogodki v času preživetja 2. partizanskega bataljona na Pugledu je bila vsekakor proslava 8. februarja, obletnica smrti največjega slovenskega pesnika Franceta Prešerna. Pevski zbor in recitatorji so se za kulturno prireditev že deset dni temeljito pripravljali, ker je bataljonski štab povabil na proslavo politične delavce iz Ljubljane in okolice, da bi videli, kako je organiziran partizanski bataljon in kakšno je življenje v taborišču. Kot uvod v to proslavo, ki jo je OF organizirala v Ljubljani, so že 7. februarja zvečer poslali proti Ljubljani okrepljen vod z dvema strojinicama, z nalogo, da vznemiri sovražnika v ljubljanskih vojašnicah ter spodbudi bojno razpoloženje Ljubljancem.

Cez Molnik in Orlje je vod po zasneženem gozdnatem grebenu neopazeno prispele nad Hradeckega vas in okoli 21. ure začel s puškami in strojinicami streljati po razsvetljenih oknih domobranske vojašnice na levem bregu Grubarjevega kanala. To je med italijanskimi vojaki izzvalo paniko, da so v začetku mislili, da so partizani začeli napadati Ljubljano. Prestrašeni italijanski vojaki v začetku niso niti odgovarjali na partizansko streljanje, šele ko je minilo presenečenje in so ugasnile luči v mestu, so začeli divje streljati na slepo iz vseh vrst orožja in iz vseh postojank v Ljubljani ter bunkerjev okoli nje, celo iz severnega dela mesta, iz vojašnice za Bežigradom. Po uspešno opravljeni nalogi se je vod brez izgub in brez ovir zjutraj vrnil v taborišče; streljanje po Ljubljani pa se je nadaljevalo skoraj do jutranjih ur. To je bilo res odkrito in drzno izzivanje sovražnika, ki je odgovoril le s strahovitim brezcilnim streljanjem v noč. Po akciji so Italijani še bolj zaostri nadzor nad gibanjem mestnega prebivalstva, vendar zunaj mesta niso ukrenili ničesar, da bi dobili storilce, le vsako noč so z žarometi osvetljevali okoliške hribe. Ta drzna akcija je med Ljubljanci naredila izjemno močan vtis in še bolj spodbudila bojno dejavnost v samem mestu.

Dne 8. februarja se je taborišče že od zgodnjega jutra pripravljalo na proslavo. Posebej skrbno so ga očistili, uredili dohode in šotore, borci so se očistili in obrijli. Ko so po kosilu prispeli s terena povabljeni gostje, se je bataljon z orožjem postrojil v vrsto, politični komisar bataljona pa je imel slovesen govor. Razen pomena narodnoosvobodilnega boja je v govoru posebej poudaril svobodnjaške misli velikega pesnika, ki je že pred sto leti s svojimi pesmi mi budil in dvigal narodno zavest Slovencev ter pozival k bratstvu med narodi. Govoru so sledile točke nadvse pestrega sporeda, v katerem so se vrstile pesmi pevskega zbora, recitacije in pesmi v duetu ter kvartetu ob spremljavi harmonike in kitare. Miting je izredno dobro uspel ter je na borce in navzoče goste naredil močan vtis. Veselo razpoloženje v taborišču se je nadaljevalo do mraka, ko so patrolje spremile goste do Podlipoglava.

METOD JURČIČ

ČGP DELO

Časopisno in grafično podjetje
Delo

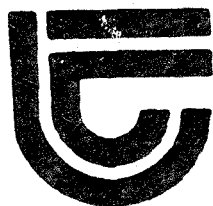
TOZD Tisk časopisov in revij
TOZD Grafična priprava
TOZD Knjižni in komercialni tisk
TOZD Grafična dodelava

61000 LJUBLJANA, Titova cesta 35
p. p. 29
Telefon (061) 315-366
Telex: 31291 yu dtlj

Predstavništvo Beograd:
Moše Pijade 12
Telefon (011) 336-094 in 335-089

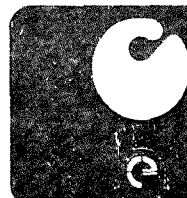
Dejavnost TOZD

- stavljenje (foto, lino, mono), izdelava enobarvnih in večbarvnih filmov in klišejev
- roto-ofset časopisni in revijalni tisk
- ofset in knjigotisk (eno in večbarvni)
- grafična dodelava (knjigoveznica)

zavarovalna skupnost triglav

NEZGODNO
ZAVAROVANJE
POTNIKOV

tozd terme čatež

Pravočasno poskrbite za svoje zdravje
Združite prijetno s koristnim
Povežite sistematične preglede z oddihom.

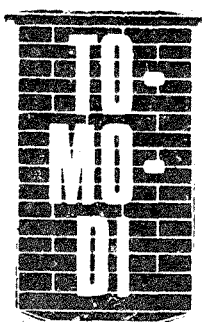
Tel. (068) 61-811, Telex: 35795

KUPON

Prosim, pošljite mi informativno gradivo in cenik storitev
na naslov:

TELEFON: CEN-
TRALA: 212-011
ŠEF KOMERCIALE:
218-347 TELE-
GRAM: KIP Ljublja-
na - Tekoči račun
50101-601-23238;
TELEX: 31420 YU-
KIP

Topleje in ceneje

topli montažni dimnik
z gibljivo kisloodporno
ognjestalno šamotno cevjo

MONTAŽNO INDUSTRIJSKO PODJETJE

Ljubljana, Opekarska 13

veta

tapete vevče

Papirnica Vevče p. 61260 Lj.-Polje
telefon 48-141 – teleks 31-116

Če želite podrobne informacije o lepjenju in izboru tapet, izrežite ta
kupon in ga pošljite na naš naslov. Brezplačno vam bomo poslali naše
prospekte.

CESTA

Partizanska družina
Karavajčevih

Pred vojno je v dobrepoljski vasi Cesta v skromni hiši živela številna družina Miklič ali po domače Pri Karavajčevih. Oče Ignac in mati Magdalena sta prehranila 11 otrok, pet fantov in šest deklet. Narodnoosvobodilnemu boju sta dala šest partizanov. Štiri dekleta z očetom in mamo pa so bili internirani. Najstarejši brat Nace Miklič, ki sedaj živi v Slovenj Gradcu, je nosilec partizanske spomenice.

Direktor osnovne šole Videm-Dobrepolje Edo Zgonc povezuje kulturni program pred otvoritvijo doma Karavajčevih na Cesti.

To je le kratka slika družine Miklič-Karavajčevih. Najbolj ilustrativno trpljenje družine Miklič je opisal v svojih poezijah brat, že pokojni Franc Miklič, ki je živel v Kamniku. Sam je napisal in opremil (slikovno) več kot 16 knjižic. Knjižice je posvečal svojim sestram in bratom, mami in očetu ter soborcem.

Franc je bil v svojih pesnitvah neizčrpen, opisal je trpljenje staršev in sestra v internaciji, boje, trpljenje ranjencev in prihod svobode. Njegove pesmi niso objavljene.

Leta 1942 so Italijani požgali dom Mikličevih, edini dom, ki ga je sovražnik požgal v Dobropolju. Mikličevi niso bili nikoli v dilemi, katera pot je bila prava. Oče je trdno vodil svojo družino. Že pred vojno je kot član komunistične partije znal usmeriti svoje otroke. Posamično je svoje slabotne fante vključeval v partizanske enote, sestra Milka pa je ubrala pot svojih bratov. Sovražnik je razbil družino.

Po osvoboditvi so se Mikliči znašli vsak na svojem kraju. Bili so še mladi. Šolali so se, delali in ustvarjali svoje družine. Nobeden ni hrepenel po slavi, priznanjih ali podobnem. Tovariš Edo Zgonc, direktor osnovne šole Dobrepolje, s krajevnim odborom zveze borcev obuja tradicije NOB v Dobropolju. To, kar v Ljubljani ni mogoče, je mogoče v Dobropolju, da je šola center kulturnega in zgodovinskega gibanja. Letos bo zveza borcev Dobrepolja, seveda z duhovnim vodjem Edom Zgoncem, slavila jubilej – 10. obletnico obujanja tradicij NOB v Dobropolju. V sklopu programa obujanja tradicij so se Dobrepoljci družini Miklič-Karavajčevih pošteno oddolžili. Na kraju pogo-rele hiše so jim postavili lepo spominsko obeležje. Vaščani vasi Cesta pa so v spomin na družino Miklič zgradili kulturni dom, ki so ga poimenovali preprosto po domače Dom Karavajčevih. Previdni vaščani Ceste so to ime dali svojemu domu zato, ker se Miklič pišejo še druge družine, želijo pa domače ime, ki druge izločuje.

MOMIR RADOSAVLJEVIČ

KOBLA

Druge zimske igre
upokojencev so uspele

Lep zimski dan je privabil 21. februarja v Bohinjsko Bistrico na Koblo 276 smučarjev, od tega 54 žensk upokojenk. Tri četrti izmed vseh je bilo članov ZZB NOV. Prišli so iz vseh krajev Slovenije, največ jih je bilo iz Maribora. Njihova starost se je gibala od 50 pa vse do 77 let. Med nami je bil tudi znani smučar Franc Smole; letos je dopolnil 77 let. Tekmovanja se je udeležil tudi nekdanji skakalec Gregorij Klančnik, ki je prešel 72. leto. Najstarejša upokojenka, ki se je udeležila teka na smučeh, pa je bila 73-letna Marica Kostanješek iz Maribora, za njenimi leti pa nekoliko zaostaja Zdenka Jamnik, ki je dopolnila 70 let. Najboljše tričlanske ekipe so prejele pokale.

Prireditelji so progo dobro pripravili. Organizacija je bila nasploh zelo dobra.

Sklepni del prireditve je bil v Azmanovem domu. Vse priznanje za športno prireditev gre predsedniku organizacijskega odbora Mirku Kavčiču in njegovim sodelavcem. Kavčič je v kratkem govoru prikazal začetek zimskih iger in uspeh, ki smo ga dosegli letos. Smučarje upokojence sta pozdravila tudi prireditelj tajnik ZDU Slovenije Jože Jurač in inž. Bernard Tomej iz skupščine občine Radoljica kot zastopnik pokrovitelja.

Oktet upokojencev iz Bohinjske Bistrice je poskrbel za lepo razpoloženje in slovo. Zapel nam je tri narodne pesmi. Zimske igre upokojencev dokazujejo, da je ideja športne komisije pri ZDU Slovenije za to panogo športa med nami vedno bolj upravičena. Samo letos se je udeležilo zimskih iger 152 športnikov več kot lani. Prepričani smo, da bo uspeh prihodnje leto še boljši.

V. BOVCON

PIRAN

Skrb za razvijanje
izročil NOB

V piranski občini so te dni končali z rednimi letnimi skupščinami organizacij ZZB v krajevnih skupnostih. V razpravah so predvsem poudarili vlogo organizacije v delegatskem sistemu in zahtevali, naj se mnenja bivših borcev dosledneje upoštevajo.

Vso skrb bodo tudi vnaprej posvečali ohranjanju in razvijanju izročil narodnoosvobodilnega boja. V občini živi precej nekdanjih partizanov in predvojnih revolucionarjev, ki radi obujajo spomine in se pogovarjajo tudi o današnjem času tako po solah kot v delovnih kolektivih. Tudi letos bodo organizirali več takih sestankov. V zvezi s tem je treba pohvaliti zlasti šolo Cirila Kosmača, kjer pogovore snemajo na magnetofonski trak, da bi se lahko s pričevanji naše slavne preteklosti seznanile tudi prihodnje generacije šolarjev.

Občinska organizacija ZZB bo sklepe in predloge iz krajevnih skupnosti vzela za osnovo za letni program, ki ga bodo v kratkem sprejeli na letni skupščini.

LJUBAN OMLADIČ

KOČEVJE

Srečanje z zamejskimi
borci

V prizadevanju, da bi se stiki in srečanja preživeli borcev NOV iz občine Dolina pri Trstu in občine Kočevje še bolj utrdili, je bila v letu 1971 dana pobuda o prijateljskem sodelovanju. Za tovrstno sodelovanje so se odločili predvsem zato, ker so se številni borci iz Doline pri Trstu med NOV bojevali skupaj z borci te občine na Kočevskem in v drugih krajih Slovenije. Občina Dolina pri Trstu je industrijsko območje v bližini Trsta s 6.150 prebivalci, od tega števila je po nekaterih ocenah 70 odstotkov Slovencev. Povojni razvoj te občine označujejo hiter razvoj industrije, nazadovanje kmetijstva in povečanje števila prebivalcev. Ob koncu druge svetovne vojne je na območju te občine živelo le nekaj nad 4.500 prebivalcev, od teh je bilo okoli 95 odstotkov Slovencev.

NOVA GORICA

Kdo so Milkini
varovanci?

Ob tej sliki mlade bolničarke Milke Eršte (doma iz Srednjega Gričevja), poročene Gleščič, in »njenih« ranjencev, se večkrat spominim srečanja borcev na proslavi 1. slovenske artilerijske brigade. Srečanje je bilo zelo pretresljivo. Tovariši so z občudovanjem pričakovali tovarišico – njihovo bolničarko. Videč, da jih ne pozna, je eden izmed tovarišev vprašal: »Milka, ali me ne poznaš? Se ne spominjaš, ko

O italijanskih vojaških
pokojninah

Za rešitev problemov, ki so nastali z izdajo izpiskov iz italijanskega vojaškega seznama našim državljanom za uveljavitev sorazmernega dela italijanske pokojnine za obdobja, prebita v italijanski vojski, je republiški komite za delo s sodelovanjem republiškega komiteja za mednarodno sodelovanje postavil neposredni stik s pristojnimi organi v Furlaniji-Juljski krajini. Italijanska stran je pokazala vso pripravljenost za sodelovanje. Dogovorjeno je bilo, naj naši državljani vlagajo zahteve za izdajo izpiska iz italijanske vojaške evidence na dvojezičnih obrazcih pri pristojnih skupnostih pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Zahtevek za izdajo izpiska iz italijanske vojaške evidence bo skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja takoj posredovala pristojnim italijanskim organom.

Poizvedba

Rad bi dobil naslov dr. Ernesta Berkelja. Prosim njega ali borce ptujskega okraja, naj mi ga pošljejo. Rad bi ga obiskal zaradi pričevanja o moji posebni dobi. Moj naslov je: Franc Kragelj, Čiginj 32, 65220 Tolmin

Obvestilo

Vse potrebne priprave so stekle za izvedbo 11. spominskega zimskega vzpona na Snežnik, ki ga bodo ilirskobistriški planinci letos speljali z mnogimi sodelavci v soboto in nedeljo, 9. in 10. marca.

Spominski pohodi so posvečeni junaškim bojem borcev Istrskega odreda na območju Sneznika in so doslej pritegnili že nad 20000 udeležencev ter postali najbolj množična tovrstna spominsko rekreativna akcija na Primorskem.

Organizatorji svetujejo, naj se čimveč udeležencev tudi letos vključi v organizirane skupine in se pripelje z avtobusi do Sviščakov, ki bodo tudi letos izhodišče pohoda na Snežnik.

Za vse, ki se bodo z javnimi sredstvi pripeljali v Ilirsko Bistrico, pa bodo vozili posebni avtobusi do Sviščakov in nazaj.

Vojko Čeligoj

Uradni delegaciji občin se srečata najmanj trikrat na leto, in sicer v začetku leta, ko sprejmeta letni program sodelovanja na Majnici v Dolini, ko tam praznujejo krajevni praznik, in ob občinskem prazniku občine Kočevje 3. oktobra. Uspešno je tudi sodelovanje na športnem in drugih področjih. Opredeljene so tudi izmenjave kulturnih prireditev. Uspešno sodelujejo tudi člani borčevske organizacije, ki na medsebojnih srečanjih obujajo spomine na dogodke iz NOV in sprejemajo ustrezna družbenopolitična stališča, ki naj bi pripomogla k še tesnejšemu sodelovanju in obujanju izročil NOB.

VIKTOR DRAGOŠ

sem bil hudo ranjen v nogo in sem te prosil, da me pustiš, češ da z mano ne bo nič? Ti pa si me trmasto zgrabila in vlekla in rešila si me.« Drugi tovariš pa je dodal: »Ali se ne spomniš, kako si strgala svojo srjaco in mi zavijala rano in me težko vlekla stran z bojišča?« Podobnih spominov je bilo tisti dan izrečenih še veliko.

Partizanskih dni se Milka zelo rada spominja prav zato, ker sta se človečnost in tovarištvo kalila v boju za vsak košček domovine, za vsakega človeka. V letu 40-letnice osvoboditve praznuje bolničarka Milka 60 let. Tudi v svobodi je opravljala poklic višje medicinske sestre v Novi Gorici in ohranjala tovarištvo v okolju, kjer je delala. **Tovarišice, ki so na fotografiji, prosim, naj se oglasijo po tel. 065/23-175.**

MIHELA GREGORČIČ

založba borec
ljubljana
miklošičeva 28

založništvo – 320-497, revija Borec – 320-477, revija
kurirček 320-496, knjigotštvo 320-476, uredništvo TV-
15, 327-780, komerciala – 327-965, 320-496

KAREL PRUŠNIK-GAŠPER Z
GAMSI NA PLAZU

Leta 1958 je avstrijski parlament sprejel zakona o manjšinskem šolstvu in pravici do uporabe slovenščine na sodiščih; z njima so bistveno okrnili pravice koroških Slovencev, ki so dotlej veljale od prvih dni po vojni.

Tega leta je pri Založbi Borec izšla knjiga GAMSI NA PLAZU Karla Prušnika – Gašperja, koroškega prvoborca in organizatorja protifašističnega boja. Kljub grobnemu molku večine koroških glasil je bila knjiga toplo sprejeta med Slovenci na obeh straneh Karavank.

Leta 1974, v času hude nacionalistične gonje proti koroškim Slovencem, so bili GAMSI NA PLAZU ponatisnjeni in v kratkem razprodani. Karel Prušnik-Gašper je za svoje delo med drugim prejel nagrado 4. julija za najboljšo umetniško stvaritev na temo NOB, za zasluge pri osvoboditvi Avstrije izpod nacistične pa ga je leta 1977 odlikoval avstrijski zvezni predsednik.

Ob 40. obletnici osvoboditve je založba Borec ponovno ponatisnila to doslej še vedno najbolj celovito in najbolj dokumentarno delo o koroškem partizanstvu.

NAROČILNICA TV-15

Prosim, da mi knjigo GAMSI NA PLAZU pošljete na naslov:

Ime in priimek:

Kraj in ulica:

Pošta in poštna številka:

Reg. št. osebne izkaznice:

izdane pri:

Kupnino v znesku 1.250,00 dinarjev bom poravnal(a) ob prejemu knjige.
Podpis:

Datum:

Marija Olip

Po dolgi bolezni je v Lescah umrla Marija Olip, rojena 1905. leta v Sarajevu. Kljub nasilju, ki ga je izvajal okupator nad naprednim prebivalstvom, je bila Olipova domaćija vedno odprta vsem, ki so se mu uprli. Od nje smo se poslovili v Lescah.

Franc Prunk

V Škofijah smo se decembra lani poslovili od Franca Prunka. Bil je aktiven borec 3. prekomorske brigade. Za zasluge med NOB, in po njej je bil trikrat odlikovan.

Florijan Tepina-Cvetko

V 68. letu je lani na Blejski Dobravi umrl Florijan Tepina. Rodil se je v delavski družini na Jesenicah. Bil je obveščevalec Kokskega odreda na postajanki Stol. Za delo med NOB je bil odlikovan in prejel je priznanje.

Jakob Intihar

Lani smo se na Bločicah na Notranjskem poslovili od Jakoba Intiharja, rojenega 1905. leta. Bil je borec Tomšičeve brigade. Udeležil se je pohoda 14. divizije na Štajersko, kjer je bil ujet in poslan v taborišče v Nemčijo. Prejel je tri odlikovanja.

Slavica Zalokar

Umrla je Slavica Zalokar, rojena 1921. leta v Grgarju pri Novi Gorici. Med NOB je bila sekretarka SKOJ, na terenu Grgarja. Bila je tudi ranjena. Od nje smo se poslovili na Breznici.

Ivan Sedmak

Januarja smo se na Knežaku poslovili od Ivana Sedmaka, rojenega 1902. leta v vasi Koritnice. Še pred razpadom italijanske vojske je sodeloval z OF. Bil je v Tomšičevi brigadi, nato pa na komandi mesta Mašun, aprila 1944. leta je postal član gosposdarske komisije SNOS, oddelek sekcije za gospodarstvo. Bil je dvakrat odlikovan in prejel je priznanje s plaketo ZKJ.

Anton Mavrič

Rodil se je 1921. leta na Vrhovljah v Goriskih Brdih. Vpoklican je bil v italijansko vojsko in poslan v Afriko. V Alžiru se je predal enoti ameriške vojske in bil v ujetništvu do 1944. leta, ko je postal borec 3. prekomorske brigade. Leta 1946 je bil demobiliziran in 1983. leta upokojen.

Dragotin Bišup

Rodil se je pred 68 leti v vasi Konjščica v Hrvatskem Zagorju. Izučil se je za kovinostrugarja, vendar se s tem ni mogel preživljati. Leta 1938 je odšel v Trebče in postal član partije. Sodeloval je pri znanem štrajku in drugih demonstracijah. Poleg ostalih tovarišev je bil med prvimi, ki so organizirali med NOB na Kosovu in v drugih krajih Srbije prve partizanske skupine in odrede. Prejel je državna odlikovanja in več delovnih priznanj. Od njega smo se poslovili januarja v Mariboru.

Marija Dolenc

Januarja smo se v Trzinu poslovili od Marije Dolenc, rojene pred 80. leti v skromni proletarski družini. Osem otrok je vzgojila v naprednem socialističnem duhu. Vsa njena družina je sodelovala z OF in že 1942. leta je bil aretiran starejši sin, leta 1943 sta odšla dva sinova v partizane. Po vojni je bila aktivna delavka v organizaciji RK.

Vladimir Sosič

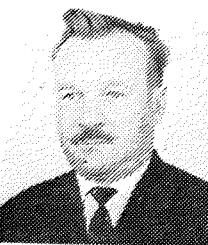
Novembra lani je v Kopru umrl Vladimir Sosič. Rodil se je 1914. leta v Tubljah pri Hrpeljah. Ze kot dijak se je vključil v protifašistično organizacijo. Bil je borec NOV. Zaradi slabega zdravja je bil poslan domov na terensko delo. Leta 1944 je bil dodeljen za partizanskega učitelja, ki je učil po raznih partizanskih šolah rajona Hrpelje-Kozina. Za svoje zasluge med NOB in po vojni je bil trikrat odlikovan in je prejel zlato značko OF.

Anton Mršnik

Januarja smo se v Portorožu poslovili od Antona Mršnika, rojenega 1901. leta v Jelovici. Po prvi svetovni vojni se je vključil v italijansko socialistično stranko in že leto kasneje v KP Italije. Med NOB je bil aktiven terenski aktivist.

Lovrenc Puhek

V Dragatušu smo se poslovili od 90-letnega Lovrenca Puheka iz Podloga. Bil je borec za severno mejo. Leta 1941 je prvimi partizanom dajal zavetje. Spomladi 1942 je bil izvoljen v KNOO in je postal vaški zaščitnik. Trije njegovi sinovi so bili v NOV. Prejel je medaljo zaslug za narod.

Miroslav Semolič

Decembra lani smo se v Murski Soboti poslovili od Miroslava Semoliča, rojenega 1920. leta v Brestovici na krasu. V NOB je vstopil 1943. leta, najprej v Primorski odred, nato v kosovelovo brigado in kasneje je bil premeščen k štabu 9. korpusa v odsek za kadre. Nazadnje je bil komandir kurirske postaje S-3. Prejel je več odlikovanj.

Bogdan Veljak

Decembra lani je tiho in neopazno, kot je živel, odšel od nas eden od najzaslužnejših delavcev današnje Iskre, Bogdan Veljak. Še kot gimnazijec se je vključil v NOB. Končal je oficirsko šolo in kmalu je bil med najboljšimi radiotelegrafisti. V glavnem štabu so mu zaupali najodgovornejše zveze z vrhovnim štabom, z glavnim štabom Hrvatske in potem so ga poklicali v vrhovni štab. Skromen, kakršen je bil, o tem ni govoril, o njem so povedovali njegovi tovariši, partizani. Potem je bil med začetniki Iskre, v skupini, ki nam je utrla pot v elektronske komunikacijske naprave. Sledila so leta trdega dela, pionirskega dela pri izvozu elementov ter med prvimi v skupini strokovnjakov za projekte.

Franciška Lapanja

Decembra lani smo se v Orehku pri Cerknem poslovili od Franciške Lapanja iz orehovske grape. V njeni hiši so se med NOB shajali partizanski aktivisti Čerkljanske in Baške grape. V neposredni bližini hiše je delovala partizanska tehnika Porezen.

Leopold Golčar

V Dravogradu smo se lani poslovili od Leopolda Golčarja, rojenega 1941. leta v Zgornjem Doliču pri Mislinji. Bil je na prisilnem delu v Nemčiji, od koder je pobegnil in se vključil v NOV. Postal je borec Pohorskega odreda in kasneje je bil v KNOJ. Za udeležbo v NOV in povojno delo je bil odlikovan.

Anton Čizman

Rodil se je 1912. leta. Od spomladi 1942. leta je deloval v OF na območju Šmarne gore. Od aprila 1944 je bil borec Gorenjskega odreda in pozneje Vojkove brigade. Decembra istega leta je bil zaprt v Sentvidu ob Glini na Koroškem. Po vrnitvi se je ponovno vključil v NOB. Prejel je bronasto značko OF.

Štefan Drnovšček

Rodil se je 1918. leta v vasi Gradno v Goriskih Brdih. Po razpadu Italije se je kot vojak izmuznil nemškemu zajetju. Prebil se je do rojstnega kraja in se na Kambreskem priključil 17. brigadi. Kmalu je bil določen na komando mesta Selo. Kasneje je postal intendan 9. čete SNOUB Srečko Kosovel. Leta 1945 je bil na Colu ujet in poslan v Mauthausen.

Lenart Poročnik

V Dravogradu smo se lani poslovili od Lenarta Poročnika, rojenega 1985. leta pri Sv. Duhu nad Dravogradom. Od februarja 1944. leta je aktivno sodeloval z NOG na področju Dravograda. Istega leta je bil aretiran in poslan v taborišče.

Stanko Rek

Številni prijatelji in znanci smo se lani v Dravogradu poslovili od Stanka Reka, rojenega 1931. leta. Vsa njegova družina je sodelovala v NOG, zato jih je okupator odpegljal v internacijo. Prejel je odlikovanje in priznanja.

Marija Naglič

V Poljanah nad Škofjo Loko smo se pred enim letom poslovili od Marije Naglič iz Delnic. Z vso družino je sodelovala v poljanski vstaji. Padla sta ji sinova in hčerka, domačijo pa so jim požgali.

PРАВNA POSVETOVALNICA

H.C. B. Prejemam zagotovljeni osebni dohodek. Ali se k zagotavljenemu osebnemu dohodku prišteva dodatek iz minulega dela?

Odgovor: Osebni dohodek vsebuje poleg dela osebnega dohodka na podlagi živega dela tudi del osebnega dohodka na podlagi minulega dela. Del osebnega dohodka na podlagi minulega dela je sestavni del osebnega dohodka, in ne poseben dodatek, ki se prišteva k osebnemu dohodku iz živega dela. Odgovor na vaše vprašanje je torej negativen.

C. K. K. Zaposleni ste pri zasebnem obrtniku. Ste vojaški invalid in borec NOV. Radi bi vedeli, v kolikšnem znesku vam gre med bolezenskim dopustom nadomestilo osebnega dohodka?

Odgovor: Po 2. odstavku 50. člena kolektivne pogodbe o delovnih razmerjih med delavci in samostojnimi obrtniki (Urad. list SRS, št. 2/1985) pripada delavcu nadomestilo osebnega dohodka za čas odsotnosti z dela zaradi bolezni do 45 dni v višini 100-odstotkov osnove, to je mesečnega povprečja, ki ga je delavec dobil v minulem koledarskem letu, če je delavec vojaški invalid ali borec NOV, ki mu je čas udeležbe v NOV priznan v dvojnem trajanju najmanj od 1. januarja 1945 do 15. maja 1945.

I. B. Z. Kot 100-odstotni vojaški vojni invalid s pravico do dodatka za postrežbo in tujo pomoč ste upravičeni do znižane vožnje v notranjem prometu z železnico, ladjo, avtobusom in letalom, in sicer za tri potovanja na leto z železnico, ladjo in avtobusom - 75 odstotkov od redne cene in za dve potovanji na leto - 50 odstotkov popusta od redne cene. Ali ima pravico do znižane vožnje tudi vaš spremljevalec?

Odgovor: V zveznem zakonu o temeljnih pravicah vojaških invalidov in družin padlih borcev ni zastavljena pravica do znižane vožnje tudi spremljevalcem vojaških invalidov. Pač pa imajo po tem zakonu pravico do brezplačne vožnje tudi spremljevalci vojaških invalidov I. do IV. skupine, ki jim je priznana pravica do dodatka za postrežbo in tujo pomoč in ki uveljavljajo ali uživajo pravice po navedenem zakonu ali uveljavljajo znižano vožnjo po tem zakonu kakor tudi spremljevalci vojaških invalidov, ki jim je spremljevalec določen zaradi zdraviliškega in klimatskega zdravljenja, in sicer ob odhodu in vrnitvi.

M. B. Ste 60-odstotni mirnodobni vojaški invalid (VI. skupina). Kakšne ugodnosti vam gredo iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja?

Odgovor: Kot vojaškemu invalidu VI. skupine se vam šteje čas, ki ste ga kot tak prebili v delovnem razmerju s polnim delovnim časom, v zavarovalno dobo s povečanjem, in sicer vsakih 12 mesecev, dejansko prebitih v delovnem razmerju, za 15 mesecev zavarovalne dobe. Starostna meja za pridobitev pravice do starostne pokojnine (60 oziroma 65 let) pa se vam zmanjša za eno leto za vsakih pet let, dejansko prebitih na takem delu. Tako je določeno tudi za vojaške invalide I. in VI. skupine v 73. členu Zveznega zakona o temeljnih pravicah iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Tem zavarovalnim vojaškim invalidom gre po 2. odstavku 39. člena navedenega zakona tudi pravica do invalidske pokojnine, čeprav niso spoznani za invalide I. kategorije invalidnosti, to je za popolnoma nezmožne za delo, če svojih del in delovnih nalog ne morejo opravljati več kot polovico časa delovnega časa, in sicer ne glede na to, ali se lahko s prekvalifikacijo oziroma dokvalifikacijo usposobi za drugo ustrezno delo, ali se lahko brez prekvalifikacije oziroma dokvalifikacije razporedijo na drugo ustrezno delo oziroma delovne naloge. Končno se tem zavarovalcem po 103. členu navedenega zakona, ki pridobijo pravico do invalidske pokojnine, ta zagotavlja ne glede na pokojninsko dobo v višini 85 odstotkov pokojninske osnove, če so v času od 15. 5. 1945 do dneva pridobitve pravice do invalidske pokojnine opravljali delo, ki se računa v zavarovalno dobo.

ALBERT KLUN

2

Ob 40-letnici osvoboditve Mostarja

(Po poteh 3. prekomorske udarne brigade)

V gosti temi sta se nasprotnika včasih znašla v isti strelski razvrstitvi. Zato je bilo vsem borcev in starešinam ukazano, da morajo za vsako ceno ostati na položaju in s strelivom varčevati, ob zori, na dano znamenje, pa kreniti v siloviti juriš in v enem samem naskoku vreči številčno znatno močnejšega sovražnika z Ljutega Vrha. V tem boju je je bataljon imel 19 mrtvih in veliko ranjenih, od katerih so nekateri pozneje zaradi ran umrli. Sovražnik pa je imel okrog 70 mrtvih in ranjenih.

Ob koncu tega boja je prišel s prvo četo tudi komandant bataljona; četa je začela takoj gnati sovražnika proti Crnemu Vrh. Od tod je, izrabljajoč dominantne položaje, zasipal enote NOVJ z ognjem, da bi svojim razbitim silam omogočil umik. Skoraj hkrati s komandantom bataljona je na Ljuti Vrh prišel, z nogo v mavcu, tudi komandant brigade z delom svojega štaba. Brž ko se je komandant brigade seznanil s položajem, je spremljevalni četi brigade ukazal, naj tolče nemške položaje na Crnem Vrh. 3. bataljon pa naj napada v smeri Crni Vrh-Trnovača. S tem se je 13. februarja ob 7. uri zjutraj začela sklepna faza bojev za osvoboditev Mostarja.

Medtem ko je 3. bataljon poskušal z obkoljevalnim manevrom vreči sovražnika s Črnega Vrha, se je 2. bataljon bojeval za Odolj in s severne strani sodeloval z 12. brigado, da bi uničila močno sovražnikovo postojanko Jastrebinke.

Ko se je 12. brigada bojevala za Jastrebinke, 2. bataljon pa za Odolj, je štab 3. prekomorske udarne brigade z depešo z dne 13. februarja sporočil štabu 26. divizije, kakšen je položaj na tem odseku fronte: »Nocoj je sovražnik z močnejšimi silami napadel in zavzel Ljuti Vrh. Zjutraj smo napadli še mi in dobili del položajev, medtem ko Črnega vrha nismo mogli zavzeti. Danes okrog dvanajstih znova napadamo Odolj, toda v smeri vasi Sovi. Težišče našega napada je Crni Vrh-Planinica, in zato 12. brigada ne more pričakovati močnejše podpore. Na tej strani imamo le en bataljon brez težke oborožitve. V dosedanjih akcijah imamo 50 izločenih iz bojne razvrstitve, sovražnik pa jih ima izločenih 100. Zaplenili smo orožje. Vzdržujemo zvezo z 9. divizijo, ki sporoča, da se je njena 3. brigada prebila v vas Domazeti.«

Ker sile 3. bataljona niso bile dovolj močne, da bi mogle zlomiti sovražnikov odpor na črti Crni vrh-Planinica, je komandant brigade poslal v boj 4. bataljon. Tretji bataljon pa je s svojo glavnino usmeril prek Breganovca proti Selinam ter z bočnim delovanjem ogrožal sovražnika na Crnem vrhu. Četrty bataljon je napadal frontalno in z desnim krilom izvajal obkoljevalni manevr iz smeri Stečki Han. Ob podpori minometnega ognja sta bataljona okrog dvanajstih napadla Crni Vrh, ki ga sovražnik ni mogel več obdržati, ampak se je začel umikati proti Planinici.

Iz rajona vasi Planinica so se Nemci upirali prednjim delom 3. bataljona, vse dokler ni dospela glavnina. Ob štirinajstih, tudi tokrat ob podpori spremljevalne čete brigade (dvanajst minometov), je bataljon prešel v oster napad in sovražnika prisilil k umiku. Medtem je 2. bataljon zlomil sovražnikov odpor na območju vasi Odoli in napredoval proti vasi Sovi. Zaradi nevarnosti frontalnega in bočnega ognja se Nemci niso mogli več dolgo obdržati v tej vasi, zato so se umaknili proti Mostarju. Še vedno pa so se upirali na zaporednih položajih, da bi zadrževali prodiranje enot NOVJ.

Četrty bataljon, ki je napadal po dolini med Crnim Vrhom in Jastrebinke, je po zavzetju Črnega Vrha izpadel iz boja, medtem ko sta 2. in 3. bataljon nadaljevala napad. Tretji bataljon je prodiral proti Trnovači, drugi pa po kozji stezi, ki iz rajona Povrtak vodi proti bližnji koti.

Splošni juriš. Kmalu nato je 2. bataljon začel poditi sovražnika, se okrog petih popoldne prebil v rajon vasi Vihoviči in zavzel premogovnik. Tretji bataljon se je zaradi približevanja noči vrnil v vas Trnovačo, kje je prenočil. Tako se je prvi bojni dan 3. prekomorske brigade končal v splošnem jurišu na Mostar. Tudi druge enote so dosegle lepe uspehe.

Da bi povečali dosežene uspehe, je komandant 26. divizije poslal v boj 1. dalmatinsko proletarsko brigado, in sicer vzdolž prometne zveze proti Mostarju.

Bataljoni so legli k počitku, ne da bi se dovolj zavarovali pred morebitnim sovražnikovim vdorom. Računali so, da je sovražnik potolčen in da je vkorakanje v Mostar le še vprašanje nekaj ur. Tudi spremljevalna četa brigade se je vrnila v vas Goranci. Pozno ponoči, ob 22.40, pa je štab divizije z depešo ukazal vsem brigadam: »Zberite se in še ponoči uredite svoje enote, ob dveh zjutraj pa krenite z odločnim napadom v določenih smereh!«

Nemci so izrabili nepredvidnost enot NOVJ in okoli desetih zvečer prešli v močan protinapad na 2. bataljon, ki je svoje sile vse preveč razpotegnil; njegova glavnina je bila v vasi Vihoviči in ob premogovniku, na vzpetinah pa se ni dovolj zavaroval. Štab brigade ni storil tega niti z drugimi enotami. Močna skupina nekaj sto nemških vojakov pa je krenila iz rajona Cim po stezi, ki pelje proti vasi Trnovača, in iz boka napadla 2. bataljon. Hkrati je del naših sil napadla frontalno in ga pregnala iz vasi Vihoviči.

Prva četa 1. bataljona 3. prekomorske udarne brigade na pohodu iz Imotskega proti Širokemu Brijegu (zdaj Lištica); fotografirano prve dni februarja 1945.

Nemci so naše borce potisnili na črto Pometenik - vas Trnovača. Na tej črti se je brigada zbrala in se pripravila, da bi izgubljeno koto znova napadla. Izguba omenjene kote, dominantnega položaja v sistemu obrambe mesta, je namreč omajala nadaljnjo obrambo ter zmanjšala možnost za umik ljudi in materiala. Dne 14. februarja ob zori so se začeli boji na vsej fronti. Največ uspeha je imela 11. dalmatinska udarna brigada, ki se ji je okrog enih popoldne posrečilo prebiti na desno obalo Neretve. Kmalu se je ob pomoči tankov in topništva prebila na desni breg reke Neretve tudi 1. dalmatinska proletarska brigada.

Tretja prekomorska udarna brigada se je medtem odločno bojevala za položaje na dominantni koti. Ta planota na golem hercegovski krasu se dviga z zahodne in severozahodne strani nad vsem zemljiščem in je zelo pripravna za organiziranje raznovrstnega ognja. Na njej je tudi dovolj kamna za pripravo zaklonov. To so Nemci spretno izrabili in se v rezmeroma kratkem času dobro utrdili. Neuspešni poskus, da bi ponoči znova zavzeli kritično koto, še preden bi sovražnik uspel na njej organizirati in se utrditi za obrambo, pa naših borcev ni demoraliziral. Naslednjega dne so se boji nadaljevali. Drugi in 3. bataljon sta se približala nemškim položajem, čeprav ju je sovražnik zasipaval z močnim ognjem iz pehotnega in težkega orožja. Nemci so imeli v rokah dominantne položaje in odlično preglednost.

Okrog štirih popoldne so Nemce vrgli s kote in brigada je krenila naprej proti Mostarju, že spet prek vasi Vihoviči. Ko so v popoldanskih bojih zavzeli zahodni del mesta, je 1. tankovska brigada pod zaščito minometnega in protitankovskega ognja okrog šestih v enem samem naskoku zvezla most in vdrla v zahodni del mesta. Takoj so čez most stopile enote 1. in 11. brigade, ki so mesto po ogorčenih poličnih bojih očistile in sovražnika porazile. S tem je bil Mostar osvobojen. Veliko jih je padlo. Mostarska operacija se je končala tako, da sta bili nemška 369. in 9. domobranska divizija popolnoma razbiti. Sovražnik je imel na bojišču 4750 mrtvih in ujetih oficirjev, podoficirjev in vojakov, izgubil je 23 topov, minometov, 2000 pušk, 200 strojnic, 4 tanke in še veliko drugega vojaškega materiala. V bojih za sam Mostar in v bojih v Hercegovini nasploje 3. prekomorska udarna brigada imela hude izgube, saj je padlo 184 borcev in starešin. Tako v kninski kot v mostarski operaciji je 3. prekomorska udarna brigada dosegla velike uspehe.

Konec

Pogovor s sekretarko Zveze prijateljev mladine Slovenije v Kranju Ano Fabjan

Za otroke je treba imeti pretanjen posluš

Prijazni Ani Fabjanovi nikoli ne zmanjka besed, ko gre za otroke, njene ljubljence. Ne da bi se hvalila, koliko njihova organizacija Zveza prijateljev mladine v Kranju stori zanje, sploh ne. Celotno nasprotno je. Iz najinega pogovora je izzvenela velika mera samokritičnosti, občutek, da za otroke ni nič dovolj in dovolj dobro in da bi se še vedno dalo najti in narediti kaj, kar bi otroku polepšalo njegovo otroštvo. Ana pravi, da vsak dan odhaja iz službe z občutkom, da ob otrocih ostaja še praznega prostora, ki bi ga lahko zapolnili, in misel na ta mladi rod jo spremlja neprestano, tudi zunaj službenih prostorov, ko gre po cesti ali na primer doma meša po loncih.

Zveza prijateljev mladine v Kranju združuje 9 društev prijateljev mladine po posameznih krajevnih skupnostih, 29 pionirskih odredov z 10 centralnih in 19 podružničnih šol ter štiri pionirske klube. Kaj so klubi, se je poročilo prvo vprašanje. Nastanejo tam, kjer je krajevna skupnost velika in se zbere veliko otrok. Med najbolj pridne v kranjski občini štejejo člane pionirskega kluba Zlato polje. Organizirajo počitnice, prireditve v zvezi s kurirskovo pošto, razne izlete in podobno. Prav v tem času nameravajo obiskati vse partizanske kurirske releejne postaje Gorenjske. Pravzaprav je skupina petnajstih pionirjev, članov kluba, to akcijo že začela pred štirinajstimi dnevi. V pomoč jim je knjižica Po sledih partizanskih releejnih kurirjev NOV Gorenjske.

Ostali trije pionirski klubi so: v krajevni skupnosti Golnik, ki tudi že kar dolgo deluje, potem v vzgojnem zavodu Predvor, kjer je zbrani približno sto otrok in v klubu združujejo svoje interese v kulturnih in športnih dejavnostih, letos pa je na novo zaživel še klub pionirjev predsednikov in delegatov pionirskih odredov. Štirikrat na leto se srečajo, pred vsemi večjimi prireditvami. Pogovarjajo se o dejavnostih v času prireditve in z vsem seznanijo druge pionirje. Ocenjujejo delo pionirskih odredov, ga usklajujejo in dopolnjujejo. Poudariti je treba, da vse izvajajo izključno pionirji, brez mentorjev, da izkazujejo svojo sposobnost z vključevanjem v razprave, ki so čedalje bolj demokratične. Pa tudi zelo koristne za Zvezo prijateljev mladine, saj tako lahko spremlja neposredne želje in mnenja tistih, zaradi katerih je pravzaprav ustanovljena.

Pionirski odredi delujejo v šolah. Za medsebojno usklajevanje, povezanost, dopolnjevanje, izmenjavo izkušenj in kar še sem sodi, skrbi aktiv mentorjev pionirskih odredov. Nekaj pa jih teži, vedno ko se takole zberejo na konferencah in ocenjujejo, načrtujejo, ugotavljajo, da je namreč v 29 šolah komaj devet društev prijateljev mladine. »To je odločno premalo,« pravi tovariša Fabjanova, »in vedno enake vzroke ugotavljamo. Nimamo ustreznih kadrov. Nekdo, ki se hoče ukvarjati z otroki, mora imeti posluš zanje in za starše. Pri nas ne dobimo ljudi tudi zato, ker vse naše delo temelji na prostovoljni osnovi. To pa ne vključuje samo sestankovanja, ampak skrb za družinsko in družbeno vzgojo otrok. Pri socialistični zvezi imajo za nas zelo dober posluš. Komisije, ki delujejo v njenem okviru, nam priskočijo na pomoč ob vseh večjih akcijah za otroke, ki jih organiziramo, in ob raznih prireditvah, kakor je bilo nazadnje praznovanje novega leta z dedkom Mrzom.«

Kaj je pravzaprav bistvena vloga društev prijateljev mladine? »Društva spodbujajo programe vseh drugih

društev in družbenopolitičnih organizacij, ki imajo v svojem načrtu delo z otroki,« pravi moja sogovornica, »na primer planinska, gasilska društva, društva tabornikov in podobno. Poleg tega društva prijateljev mladine neposredno spodbujajo pionirske akcije v krajevni skupnosti, organizirajo počitnice, prosti čas, širijo vzgojno literaturo, organizirajo prireditve za otroke, kot

jejo v organizirane počitnice, iz leta v leto raste. Letos je bilo samo v mestu Kranju organiziranih 86 prireditev. V štirinajstih dneh jih je spremljalo približno 25.000 mladih, seveda ponekod eni in isti. Sem pa ni še vključenih 190 tabornikov, ki so taborili v treh taborih, tisti gasilci, ki so se zanimali za hortikulturo. Se posebej je izstopal boljši trg, na katerem je prodajalo in kupovalo 250 mladih prodajalcev in kupcev. Skupaj z občinsko konferenco Zveze socialistične mladine so sklenili, da bodo boljši trg pa tudi še katero drugo organizirano dejavnost med letom ponovili. Dejavnosti so potekale tudi po posameznih krajevnih skupnostih in v šolah.

»Gre za to,« pravi Ana Fabjan, »da mladi aktivno in ko-

Takole so se lansko leto zbrali pionirji pionirskega kluba na Golniku ob predaji kurirskove pošte pionirjem iz občine Tržič

so na primer ure pravljic in lutkovne predstave, organizirajo tudi obiske bolnih otrok in starejših občanov. Na njihovih plečih leži predvsem skrb za otroke, ki niso vključeni v organizirano družbeno-vzgojno delo. Predvsem pa so osnovne naloge društev prijateljev mladine koordinacija, motivacija, obveščanje, skrb za uspešno izvedbo vsega organiziranega. To pa je lahko samo tam, kjer je aktiven vodstveni kader. V naši občini imamo nekaj takšnih društev, ki so vpeta v vse dejavnosti v krajevni skupnosti, ki so v zvezi z otroki. Iščejo pa še nove oblike vključevanja in prizadevajo si pridobiti k aktivnostim čimveč mladih staršev, kar jih za zdaj še ne uspeva.

Organizirane zimske počitnice

O tem, da so imeli v Kranju letos že tretji organizirane zimske počitnice, smo v našem časopisu že pisali. Sedaj pa nas je zanimalo, kako so te počitnice potekale in kaj so pokazale. Akcija je bila široko zastavljena. Za to so na Zvezi prijateljev mladine Kranj pokrbeli s skrbnim obveščanjem. Obveščali so starše prek sindikalnih organizacij v delovnih organizacijah in otroke v šolah. Pomagal je tudi občinski sindikalni svet, ki je po vseh večjih delovnih organizacijah razposlal bilten s časovnim in krajevnim razporedom organiziranih dejavnosti. Tudi občina je pripomogla k reklamam in še nekaj plakatov je naznanjalo organizirane počitnice. V organiziranje so pritegnili vse mogoče dejavnosti, vse, kar mlade zanima in kar se je že v dosedanjih izkušnjah pokazalo za priljubljeno: pa naj bo na kulturnem, likovnem, športnem, glasbenem ali svobodno zabavnem področju.

Po analizi so ugotovili, da število mladih, ki se vključu-

Kurirškova pošta

Kurirškova pošta je blizu, zato smo tovariško sekretarko povpraševali še o tem, kako jo organizirajo v njihovi občini. »Progo načrtujemo skupaj s predstavniki partizanskih kurirjev. Imamo mesec kurirškove pošte, ki je namenjen sodelovanju pionirjev in borcev v krajevni skupnosti. Čimveč borcev skušamo privabiti ne samo za tek pionirjev s torbicami na ramenih, ampak tudi v prireditve, ki hkrati potekajo v šolah. To je izročilo narodnoosvobodilnega boja, zato borci morajo biti zraven. Za pionirje pa je to pravi praznik. Povsod visijo zastave. Proge so speljane tako, da obiščejo vse spomenike v občini, že dve leti pa obiskujejo tudi vse G-kurirske postaje, ki jih je šest. Dobro sodelujejo s predsednikom komisije partizanskih kurirjev Francem Gašperšičem, ki pomaga organizirati progo in poskrbi, da je na vsaki postaji borec, ki pritisne pionirjem v knjižnico žig, potem pa z njimi prehodi del poti. Letos načrtujejo tudi sodelovanje vojakov kasarne Stane Žagar, ki bodo pionirjem v šolah ob diafilmskih predstavah življenje v vojski.«

Kurirškova torbica se bo mudila v kranjski občini prav v času, ko bo tam republiška problemska konferenca Prosti čas mladih. Preočila bo v isti šoli, varovali pa jo bodo pionirji delegati konference.

Živa Prole

Ime pionirskega odreda po Karlu Prušniku-Gašperju

Iz osnovne šole Prežihovega Voranca na Ravnah na Koroškem so nam poslali zapise zanimivih pogovorov, ki so jih člani njihovega novinarsko-dopisniškega krožka pripravili v zvezi s tekmovanjem za Prušnikovo bralno značko in poimenovanjem svojega šolskega pionirskega odreda po Karlu Prušniku-Gašperju. »Želimo, da bi o tem pomembnem dogodku povedali tudi drugim,« so napisali.

Kdo je bil Karel Prušnik-Gašper

Šolsko leto se je že nagnilo v drugo polovico, za nami pa je določen del rešenih nalog iz našega obširnega programa PO. Tokrat bi vam radi predstavili naloge, ki jih rešujemo v februarju in marcu, to je tekmovanje za Prušnikovo bralno značko in poimenovanje našega pionirskega odreda po Karlu Gašperju-Prušniku.

Koroški Slovenec, revolucionar, organizator koroškega partizanstva, protifašističnega boja in OF med koroškimi Slovenci, odličen borec za pravice Slovencev na avstrijskem Koroškem, ki si je vse življenje prizadeval za enakopravno sožitje obeh narodov na Koroškem ter za prijateljske dobrososedske odnose med Avstrijo in Jugoslavijo, aktivist slovenskih organizacij, predsednik Zveze koroških partizanov...

Karel Prušnik – Gašper se je rodil 7. februarja 1910 v Lepeni nad Železno Kaplo kot sin slovenskih kmečkih staršev.

Prušnik je opravil tečaj v kmetijski šoli in leta 1934 postal član Komunistične partije Avstrije. Leta 1942 je pobegnil pred aretacijo in postal borec prve koroške čete pod Peco. Maja 1945, leta ga izvolijo za predsednika pokrajinskega narodnoosvobodilnega odbora za Koroško. V letih 1947–48 je bil tretjkrat zaprt v kaznilnici Karlau. V zaporu zasnuje in zapiše knjigo spominov GAM-SI NA PLAZU.

Leta 1947 Prušnika izvolijo za predsednika Zveze koroških partizanov. Pokopan je v Kotmari vasi na Koroškem.

Že drugič tekmovanje za Gašperjevo značko

TEKMUJEJO UČENCI 6., 7. IN 8. RAZREDOV
Kdo je dal pobudo za Gašperjevo bralno značko? Kdaj?

Pobudo je dal Gašperjev soborec Pavle Zaucer – Matjaž, borec in aktivist NOB na Koroškem, po smrti Karla Prušnika – Gašperja. Prvič so tekmovali 1982. leta.

Kaj morajo bralci prebrati, da osvojijo pionirsko Gašperjevo bralno značko?

Program za pionirsko Gašperjevo značko obsega: MIKLOVO ZALO Jakoba Sketa, ROŽ, PODJUNA, ZILA Franceta Bevka, poznati morajo Gašperjev življenjepis in preberejo vse o štiridesetih parti-

zanskih grobiščih na avstrijskem Koroškem. Značka nosi Gašperjevo ime zato, ker je Karel Prušnik – Gašper simbol boja za narodnostne pravice svojih rojakov in si je z vsem svojim delovanjem pridobil velik ugled med ljudmi na obeh straneh meje

Kaj želimo doseči z branjem za Gašperjevo značko?

Namen branja za Gašperjevo bralno značko je, da si širimo vednost in znanje o koroškem partizanstvu na avstrijskem Koroškem in spoznamo bojevnikov Slovencev za osnovne narodnostne pravice.

Kaj menite mladi o Gašperjevi bralni znački?

Pogovor z Anito Kušej, delegatko pionirskega odbora

Zakaj smo se odločili za poimenovanje pionirskega odreda po Karlu Prušniku – Gašperju?

Pobudo za poimenovanje so dali koroški partizani. Njihova želja je bila, da bi katera ustanova na Koroškem nosila ime po Karlu Prušniku – Gašperju. O tem predlogu smo se pogovarjali na sestanku pionirskega odbora 6. junija 1984 in v pionirskih oddelčnih skupnostih. Predlog smo sprejeli na pionirski konferenci 29. septembra 1984. Svet šole je predlog o poimenovanju sprejel 26. junija 1984.

Kako potekajo v pionirskem odredu priprave za to slovesnost

Ko smo se za značko prijavi- li, smo mislili, »da se bom pač prijavil in prebral tisti dve knjigi.« Vendar, ko smo knjigi prebrali, spoznali grobišča in Gašperjevo življenje, ki ni bilo poslano z rožicami, smo si mislili drugače. Spoznali smo Koroško, boj za obstanek našega naroda in koliko je ta dežela žrtvovala za naš lepši jutri. Posebej se veselimo slovesne podelitve značk.

Danes mi mladi ne beremo dovolj leposlovja. Bolj so prišli v modo doktor romani in revije, zato je prav, da nam v šoli predlagajo branje za bralno značko, da se bolj spoznamo z našimi knjigami, slovenskimi in tujimi avtorji ter našo ožjo domovino.

Ponosni smo, da se bo naš pionirski odred poimenoval po Karlu Prušniku – Gašperju in da se naša šola imenuje po rojaku, pisatelju in revolucionarju Prežihovem Vorancu.

Občinski komite za družbene dejavnosti je na predlog OŠ Prežihovega Voranca uvedel postopek za poimenovanje odreda po Karlu Prušniku – Gašperju. Za pokrovitelja in finančno pomoč smo prosili Železarno Ravne. Naročili smo tudi prapor.

Kdaj bo slovesnost? Kdo se je bo udeležil?

Slovesnost bo 15. marca 1985 (dan pred obletnico smrti Karla Prušnika – Gašperja) v naši šoli. Na ta dan bo tudi tretji posvet mentorjev Gašperjeve bralne značke.

Med gosti bosta tudi tovariša Pavle Zaucer – Matjaž in Rudi Čacinovič.

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Zelo samokritično pismo

Tokrat je na naše uredništvo prispelo zelo samokritično pismo Milana Senice iz 6. a razreda osnovne šole v Artičah, pismo, ki pa ni ostalo samo pri samokritiki, ampak ima tudi dober sklep. Mislim, da je vredno objave, že zaradi zgleda. Takšen odkrit obračun tudi ti- stega, kar nam ne uspe, rodi dobre uspehe. Res, da resnica včasih boli, toda laž in zago- varjanje svoje malomarnosti to bolečino le še kopicita. Takole piše:

»Prav hitro je prišlo prvo polletje. Zelo smo se veselili spričeval in snega. Moje spričevalo je bilo slabo, saj sem imel kar dve dvojki. Skozi celo leto sta mi oči in mati prigovarja- la, naj se učim, da bo kaj iz mene. Mama pa mi še rekla: Gorje ti, če prineseš slabo spričeva- lo! Dejala je, da slabega spričevala ne bo pod- pisala.

Ko mi je tovariš razrednik izročil spričeva- lo, si ga nisem upal odpreti in pogledati ocen. Po koncu pouka sem se ustavil v garderobi in tam predsedel dve uri. Čakal sem in premišlje- val, kaj bodo rekli starši. Pa je le bilo treba na avtobus in proti domu. Pri prvi postaji sem izstopil in kmalu sem prispel domov. Mama me je vprašala, kakšen je uspeh. Odgovoril sem ji počasi in žalostno, da imam kar štiri trojke, povrh tega pa še dve dvojki. Mama in oče sta bila zelo žalostna.

V prvem polletju sem zaslužil takšen uspeh, ker se nisem učil. Za kontrolne naloge se ni- sem pripravil. Večkrat pa sem bil tudi brez naloge. V šoli nisem poslušal učiteljev, pač pa sem se pogovarjal s sosedom v klopi, zato ni- sem znal ulomkov pri matematiki in si nisem zapomnil snovi pri zemljepisu. Mislim, da se bom v drugem polletju bolj učil in poslušal, da bom dosegel čim boljši uspeh.«

Tako je sklenil Milan. Drugo polletje je že tu, kontrolne naloge, kolikor vem, so tudi že na vrsti. Upam, Milan, da se držiš svojega sklepa in da po njem zanješ uspeh. To ti želim; ne samo zaradi ocen, ampak predvsem zaradi pridobljenega znanja, ki ti bo koristilo skozi vse življenje, tebi in družbi. Naj to velja za vse, dragi mladi prijatelji, in Milan naj bo med vami samo eden od zglednih primerov.

Živa

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Prizadevni taborniki

Taborniški odred Posavski kurirji iz krajevne skupnosti 7. september in Urške Zatler je imel svojo drugo redno letno konferenco. V osnovni šoli Danile Kumar se je zbralo 116 tabornikov in 49 gostov. Starešina odreda Milan Janež in starešine enot so poročali o delu, uspehih in težavah. Povedali so, da ima odred izredno mlado strukturo svojih članov, saj je kar 60 otrok predšolskih, 81 otrok je starih do 10 let, le 15 pa jih je starih do 16 let. Zaradi pomanjkanja mladincev je delo padlo predvsem na pleča nekaterih klu- bovcev. Vendar se sedaj stanje nekoliko izboljšuje. Uspelo jim je iz svojih vrst vzgojiti nekaj vodniškega kadra. Kljub vsem težavam se je odred udeleževal v vseh akcijah, ki so jih izvajali v okviru programa Zveze tabornikov Slovenije. V odredu je bilo 13 enodnevniških akcij – sankanje in smuča- nje, zimska orientacija, odredovo pustovanje, čistilna akcija za Ljubljano in v krajevnih skupnostih ter razni izleti. Ude- ležili so se tudi mnogoboja za medvedke in čebelice. Tabo- rili so v Bohinju, starejši štirinajst dni, mlajši deset. Ob krajevnem prazniku Posavja pa so pripravili prijateljsko

Taborniški odred Posavski kurirji na svoji drugi redni letni konferenci

srečanje medvedkov in čebelic. Pripravili so tudi kulturni program ob dnevu žena in imeli razstavo svojih zbirk in izdelkov. Z risbami so dali svoj prispevek na 2. kulturnem srečanju tabornikov pri odredu Črni mrav. Razen tega so bili navzoči na jugoslovanskem pevskem festivalu v Nišu. Lani so izdelali že dve številki časopisa Želod. Sedaj pri- pravljajo tretjo številko. S svojimi prispevki redno sodelu- jejo v reviji Tabor in TV-15.

Odred dela v zelo slabih prostorih na Glinškovi ploščadi 22, ki so brez vode in sanitarij. Deloma se sestajajo v kra- jevni skupnosti in majhni sobici. Te prostore uporabljajo tudi druge organizacije za svoje delo.

Pritožujejo se, da lani niso dobili nobenih sredstev od krajevnih skupnosti. Financiranje sloni na Zvezi telesno- kulturnih organizacij Bežigrad ter solidarnostnih prispev- kih nekaterih občanov. Zaradi tega so morali svoj program skrajšati, pa tudi sprejem novih članov je oviran.

Dušan Rebolj

Kurirčkova pošta bo vsak čas krenila

Leto je naokrog. Pionirji kurirji se že pripravljajo, kako bodo spet hiteli po nekdanjih partizanskih kurirskih poteh od javke do javke, pod skrivnimi gesli predajali kurirčkovo torbico in jo varno nosili vse do cilja. Kurirčkova pošta bo krenila na pot 4. marca iz petih krajev: Pirana, Ribnice, Titovega Vele- nja, Ormoža in Škofje Loke. Vseh pet prog pa bo 11. maja strnilo svojo pot v Ljubljani, na zboru pionirjev. Na zvezi prijateljev mladine Slovenije so še posebej poudarili in zapisali: »Kurirčkovo pošto preoustite pionirjem. Naj sami načrtujejo, se dogovarjajo in uva- jajo novosti. Skličite ob tej priložnosti občinski aktiv predsednikov PO, nekje te aktivne imenujejo občinski pionirski klubi, drugje spet drugače. Toda ime sploh ni pomembno. Usodno je vprašanje, ali smo priprav- leni vložiti več energije in pritegniti pionirje, da so sami aktivni ustvarjalci in s tem postajajo, kakor pra-

vimo, subjekt v svoji organizaciji pa tudi v naši družbi.«

Ob kurirčkovi pošti gre za cel mesec dejavnosti, ki jih pionirji v posameznih krajevnih skupnostih prire- jajo in izvajajo skupaj z drugimi organizacijami in društvi, od tabornikov do planinske zveze. Rdečega križa, do ZRVS, JLA itd., dejavnosti, ki pomenijo ohranjanje in razvijanje revolucionarnih izročil ter usposabljanje za splošni ljudski odpor in družbeno samozaščito. Za gesla posameznih prog je svet Zveze pionirjev Slovenije letos sklenil, naj bodo prepuščena pionirjem v posameznih občinah; naj se za gesla pre- daj sami dogovorijo.

Pionirjem kurirjem želimo srečno na njihovih poteh!

Živa Drole

Anketa po končani šoli v naravi!

Na vprašanji, kaj meniš o taki šoli in kako si se počutil brez staršev, so učenci 5. r odgovorili takole:

Taka šola mi je bila všeč. Bilo je veliko smučanja in dobre hrane. Na starše sem se spomnila le včasih. MAJDA

Želel sem, da bi je bilo hitro konec. Brez staršev sem se počutil slabo. Zelo sem navezan na dom. Prvič sem bil tako dolgo zdoma. JANI

Všeč mi je bila hrana in vse, kar smo počeli. Brez staršev sem se včasih počutila osamljeno. SANDRA

Veliko smo smučali in to mi je bilo všeč. Zvečer mi je bilo dolgčas po starših in bratih. PETER

Vreme smo imeli odlično. Že to je bilo veliko vredno. Lagal bi, če bi rekel, da nisem pogrešal staršev. BORIS

Všeč mi je bilo med prijatelji. Tudi staršev nisem pogrešal, ker smo se dobro razumeli. VIDA

Veseli me, da nisem bila lačna. Brez staršev sem se poču- tila čisto dobro. NADA

Šola je uspela. Vsi smo se naučili smučati. Že večkrat sem bil zdoma, zato nisem pogrešal staršev. IVAN

Nič mi ni manjkalo. Vse je bilo v redu. DUŠAN

Všeč so mi bile družabne igre, ki smo jih igrali v sobah. Proti koncu tedna mi je že postajalo dolgčas. SABINA

Taka šola je koristna. Navadiš se, da si brez staršev, da skrbiš sam zase in še marsikaj. Brez staršev se nisem poču- til najbolje. DUŠAN

Med prijatelji sem se počutila kar lepo. Marsikaj smo se naučili. Porcije so bile zelo velike.

Anketo sta izvedli med sošolci ANUŠKA in MOJCA članici novinarskega krožka iz Artič. K temu sta zapisala svoje mišljenje o šoli v naravi še:

ravnateljica H. VOGRINC:

Menim, da je šola v naravi za vse učence posebno doži- vetje. Naučijo se smučanja in skupnega življenja. Ker so največkrat prvič od doma in daleč od staršev, morajo poka- zati tudi, kako so samostojni in sposobni skrbeti sami zase. Mislim, da bi se vsak učenec moral naučiti smučati. Velika škoda bi bila, če bi se te oblike prenehale. Zavod za šolstvo bi moral vztrajati, da bi se šole v naravi vključile v osnovni program. Moral bi se tudi dogovoriti z republiško izobraže- valno skupnostjo glede financiranja. Šola v naravi ni tako draga, da je šole ne bi mogle organizirati, saj si učenci večino denarja prislužijo sami z delovnimi akcijami.

in tovariš M. VERSTOVŠEK:

Šola v naravi ne pomeni samo, da se učenec nauči smučati. Ta šola pomeni tudi to, da se učenec nauči obnašanja na smučišču, skrbi za smučarsko opremo, vzdr- ževanja le te... Pomeni tudi navajanje na samostojnost in razvijanje občutka kolektivnosti in tovarštva. Zraven tega pa pomeni še spoznavanje kraja, ljudi, običajev. Skratka, taka šola lahko učence zelo obogati.

Po sledih partizanskih relednih kurirjev Gorenjske

Odbor partizanskih relednih kurirjev Gorenjske je že v letu 1979 sprejel sklep, da delovanje kurirskih postaj med NOB na Gorenjskem zaznamuje s posebnimi spominskimi obeležji.

Akcija je bila zelo smela, saj je bila blagajna prazna. Vendar se je velika zagnanost vseh članov odbora in tudi odborov občinskih komisij kmalu obrestovala. S finančno pomočjo nekaterih delovnih organizacij z Gorenjske smo v letih 1981 in 1982 odkrili 40 obeležij za 40 kurirskih postaj. Vsa spominska obeležja so postavljena na območjih, kjer so med NOB delovale kurirske postaje, vendar na krajih, ki so dostopni vsakomur, tako starejšim kot najmlajšim.

Ko so bila spominska obeležja postavljena, se je porodila zamisel, da bi organizirali pot spominov po sledih partizanskih kurirjev Gorenjske. Osnovna zamisel in želja, ki nas je vodila pri izvedbi te zahtevne akcije, je bila, da v somin na poštvalno delo partizanskih kurirjev postavljena obeležja ne bi bila prepuščena pozabi in obsojena na propad.

Akcija je stekla. Zbrali smo potrebne podatke in napisali vodnik »Po sledih partizanskih relednih kurir-

jev Gorenjske«, v katerem je na kratko opisano delovanje vsake kurirske postaje. Kupili smo vpisne knjige in spominske žige ter določili kraje, kjer bodo imeli spominske žige v varstvu, tako da bodo pohodnikom kar najbolj dostopni.

Tako je bila konec maja 1984 pot spominov odprta. Že po podatkih prvih šestih mesecev ugotavljamo, da bo pot spominov dobro obiskana. Tako je sedemdesetletnik Anton Andrejčič iz Studenčice pri Lescah do 1. 10. 1984 prehodil vse točke in zapisal: »Verjetno sem prehodil vse točke po sledih partizanskih relednih kurirjev Gorenjske kot prvi v Sloveniji in kot drugi v Jugoslaviji, ker je bil pred menoj uspešen tovariš Karlaet Josip iz Zagreba. Pot je zanimiva, pokrajina čudovita in domačini zelo prijazni. Pot sama niti ni naporna in bi jo morali obhoditi tudi starejši pohodniki, predvsem pa šolska mladina.«

Tako mnenje pohodnika nas navdušuje in smo prepričani, da bo ta pot v veliko korist predvsem šolam, saj pohode do spominskih obeležij lahko vključijo v program športnih in obrambnih dnevo. Pot spominov bodo uporabljali tudi taborniki in druge podobne organizacije.

Kurirji upamo, da smo s to spominsko potjo prispevali vsaj delček h kulturni in zgodovinski dediščini Gorenjske.

Vodnik za 250 dinarjev lahko dobite pri komisiji relednih partizanskih kurirjev pri vseh občinskih odborih ZZZB NOV na Gorenjskem. Sklenjeno je, da bodo pohodnikom spominskih obeležij za trud in prizadevanje podelili ustrezna priznanja v obliki spominskega znaka. Tako bodo za obisk desetih obeležij prejeli bronasti spominski znak, za dvajset obeležij srebrni znak, za trideset obeležij patinasti znak in za štirideset obeležij, to je za celotno prehojeno pot, pa zlat spominski znak. Da je bil pohod pravilno opravljen, bo vsak moral dokazati z žigi v vodniku. Spominske znake bodo podeljevale komisije relednih kurirjev pri občinskih odborih ZZZB NOV in odbor partizanskih kurirjev za Gorenjsko.

Naša pot po sledih partizanskih kurirjev se bistveno razlikuje od klasičnih planinskih transversal. Tu ne gre za osvajanje vrhov, to je pot svetlih tradicij NOB in revolucije – naša pot je pot spominov, zato vas z vodnikom v roki vabimo na pot.

J. S.

Izid natečaja Naše obrambe

Nagrajena oče in sin

Naša obramba, slovenski mesečnik, ki je namenjen negovanju izročila narodnoosvobodilnega boja ter revolucije in skrbi za krepitev SLO in družbene samozasčite, je lani že drugič razpisal anonimni natečaj za izvirni domači feljton s tematiko NOB, revolucionarnega gibanja na Slovenkem in varovanja pridobitev zmage. V februarjski številki so bili objavljeni izidi natečaja z imeni avtorjev, in ne samo s šiframi. Vsi uredništvu poslani feljtoni so imeli namreč samo šifro. Pri tem je zanimivo, da je bilo prvo mesto prisojeno feljtonu Janeza J. Švajncerja, ki ga poznamo tudi kot pisca člankov o partizanskih znakih in medaljah v TV-15, tretjo nagrado pa si s Slavkom Doklom deli spet Janez Švajnc-

cer, v tem primeru starejši. Drugo nagrado je dobil feljton Ladislava Crnologarja.

Janez Švajncer mlajši se je, kot je sam zapisal v uvodu svojega feljtona, lotil manj znanih ali že povsem pozabljenih tem iz slovenske vojne in vojaške zgodovine. Po sili usode smo bili Slovenci stoletja dolgo orodje tujih interesov. Naši fantje so se morali bojevati v tujih uniformah in se zdalec ne za slovenske cilje. Naše pradede ni nihče vprašal, ali hočejo v napoleonsko, avstrijsko in pozneje italijansko ter Stajerci in Gorenjci v hitlerjevsko uniformo. V prvi polovici 19. stoletja so bili v okupacijski vojski v Italiji; ni bilo malo prostovoljcev, ki so šli pomagat Maksimilijanu, vsiljenemu cesarju Mehike. Ni

pa treba posebej poudarjati, da si tudi vsa leta po vojni veliko naših fantov poišče pot v zloglasno tujko legijo. Pretresljivo je poglavje, kjer je avtor preprosto nanizal samo nekaj pisem stajerskega fanta, ki so ga Nemci mobilizirali tik pred poroko in poslali na vzhodno bojišče.

Janez Švajncer starejši pa je v obliki feljtona opisal spomine na svoja prva povojna leta in čas tik po osvoboditvi. Bil je eden izmed prvih mariborskih novinarjev. Spremljal je obnavljanje porušene domovine, sojenje gestapovcem in pripadnikom raznih sovražnih skupin. Kot aktivist je sodeloval pri volitvah leta 1945, na višjem skojevskem tečaju v Zalogu, na delovni akciji Pelnica 1946 in še marsikje. V Švajncerjevem besedilu je še vedno ostalo veliko zanosa, ki je bil značilen v tistih časih za vse, ki so gradili novo družbo.

M. Kos

na Dolenjskem pa še kje.

Ob koncu vojne je na okraju Prevalje delovala v komisiji za ugotavljanje vojnih zločinov, bila je sekretarka AFŽ, delegatka okraja Maribor, porotnica na okrožnem in okrajnem sodišču v Maribor, sodelovala je pri izvajanju agrarne reforme in se bi lahko naštevati.

Zelo prijetno se počuti, ko je med svojimi ravenskimi taborniki, kjer že vrsto let deluje in se z njimi udeležuje številnih pohodov in prslav. Je članica ZKJ in ima red republike z bronzastim vencem, red zaslug za narod s srebrno zvezdo in medaljo za hrabrost.

Drago Miklavc

Sedemdeset let partizanke Lenke

Marija Potočnik-Avguštinova, s partizanskim imenom Lenka, ki danes živi na Prevaljah, je praznovala sedemdesetletnico. Rodila se je v Kotljah pri Ravnah na Koroškem in odraščala kot rejenka pri Avguštinovih v Podkrajju. Že spomladi 1943 se je povezala s trojko, katere člani so organizirali različne akcije, prenašali pošto, podatke in hrano. Bili so izdani in Lenka je v jeseni 1943 stopila v drugo Koroško četo in je partizanila

na obronkih Uršlje gore, Koprivne in Pece. Ko so se v decembru 1943. leta pod Groharico na Koroškem sestale vse tri čete, je bila tudi Lenka poslana na Pohorje.

Ob ustanovitvi partizanske brigade Miloša Zidanška 8. januarja 1944 na Primožu na Pohorju je postala borka te enote in se je, kot pomočnica mitraljezca, kuharica, bolničarka ali kjer koli je bila potrebna, hrabro bojevala po Mislinjski in Savinjski dolini, Beli krajini,

Praznovanje 40-letnice osvoboditve Ljubljane

Odbor za praznovanje 40-letnice osvoboditve Ljubljane, mesta heroja, je že izdelal osnutek vseh večjih prireditve, ki bodo počastile to pomembno obletnico. Prireditve bodo vključene v čas od 26. aprila do 11. maja. Začele se bodo s pionirskim pohodom po poteh partizanske Ljubljane, končale pa s tradicionalnim pohodom, ki vsako leto množično počasti dan osvoboditve našega glavnega mesta Ljubljane. Pohodniki se bodo v soboto, 11. maja, po prehojeni tej ali oni trasi, zbrali na Trgu revolucije, kjer bo med drugim tudi slovesna otvoritev Poti spominov in tovarištva.

Vmes je še nekaj datumov: za praznik dela, 1. maj, bo mestni sindikalni svet priredil že tradicionalno praznovanje medna-

rodnega delavskega praznika na Rožniku. Devetega maja pa bodo na slavnostnem zboru skusupščine mesta Ljubljane podelili srebrna priznanja OF, zlate plakete ilegalca, nagrade mesta Ljubljane in naziv častnega občana Ljubljane. Mestni muzej pripravlja za to priložnost zanimivo razstavo, ki bo prikazala osvoboditev Ljubljane in prve dni življenja v svobodnem mestu. Datum osvoboditve, 9. maj, bo poživil tudi koncert na prostem. In še nekaj bo pritegnilo pozornost Ljubljančanov ter vseh, ki se bodo te dni mudili tu: zbor pionirjev, ki bo 10. in 11. maja v Ljubljani in na katerega se bo steklo vseh pet prog kurirčkov pošte.

Ž. D.

Vsebina in skromnost

Letos smo že ali pa še bomo proslavili pomembne obletnice, ki so povezane z našo revolucionarno preteklostjo. Naši najvišji organi so zaradi zaostrenih gospodarskih razmer sprejeli smernice za te proslave, njihova idejna izhodišča in druge dokumente. Uradno stališče je torej znano. Zanimalo pa nas je, kaj člani ZZZB NOV mislijo o letošnjih proslavah.

Miha Ferme iz Trbovelj: »Proslave morajo biti, zasnovati pa jih je treba tako, da ne bodo predrage. Poiskati bi morali drugačne oblike, ki bi bile bolj privlačne za delovne ljudi in občane. V naši občini bomo letos že drugič ponovili napad na rudniške naprave, tako kot so ga pripravili partizani. Za to ne bomo porabili nobenega dodatnega denarja, saj bo napad pripravila teritorialna obramba v okviru re-

dnega usposabljanja svojih enot. Tako bomo razglasili štirideseto obletnico osvoboditve in hkrati združili praznovanje občinskega praznika. Skupina naših članov pa se bo prav gotovo udeležila proslave na Poljani pri Prevaljah, vendar bo vsak sam poravnal stroške prevoza. Veliko se govori o vojaški paradi ob dnevu zmage v Beogradu. Mislim, da parada mora biti, saj bomo tako vsemu svetu pokazali svojo obrambno moč. Toda tudi pri tem morajo biti neke razumne meje.«

Risto Gajšek iz Celja: »V Celju smo se dogovorili, da bomo vse letošnje prireditve ob 40-letnici strnili v osrednjo proslavo zleta Svoboda v Celju, priključiti pa se nameravamo tudi osrednji slovenski na Poljani. Seveda bodo tudi druge prireditve, vendar menimo, naj bodo skromne, naj ne posegajo po posebnih družbenih

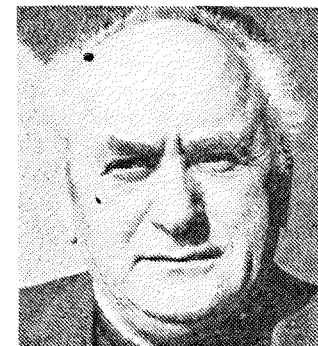

sredstvih in naj se omejijo bolj na svoje stroške.

Naj se omejim na najpomembnejše letošnje prireditve. Praznovanje dneva mladosti je v sedanjih obliki preživelo in je skrajni čas, da najdemo novo obliko, ki bo mlade pritegnila. Veliko je tudi razglabljanj ob paradi. Prav je, da bo. V nečem smislu zbujajo parada pri ljudeh občutek varnosti, moči in prepričanosti vase, mi pa se v zadnjih časih vse preveč izgublamo v brezdušnosti in svetlih točk enostavno ne vidimo več.«

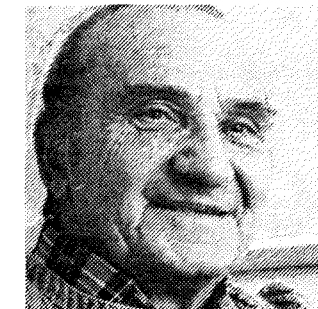
Daniel Babič iz Hrstnika: »V naši občini bo proslava ob štirideseti obletnici osvoboditve združena s proslavo ob občinskem prazniku. Skupini partizanskih diverzantov, ki je razstrelila stranki rov v rudniku Ojstro, bomo odkrili spominsko ploščo. Tudi nekaj naših članov bo odšlo na Po-

ljano na osrednjo proslavo. Sami si bodo plačali prevoz, organizacija pa bo plačala samo morebitni venec, ki ga bodo položili k spomeniku. Sicer pa mislim, da proslava na Poljani mora biti. Prav tako sem prepričan, da navada mora biti. Naša družba vlaga veliko denarja v oborožene sile, ne samo v JLA, ampak tudi v TO in CZ. Njihova dolžnost pa je, da nam vsem skupaj pokažejo, kaj so v teh letih naredili. Pa-

rada mora biti izraz naše obrambne moči, ne pa vojaške sile. To bo hkrati tudi največja zahvala vsem žrtvam revolucije in v potrditev pravilnosti naše zasnove splošne ljudske obrambe. Zavedati se moramo, da nobena stvar ni brez stroškov, prepričan sem, da tudi množično zborovanje narodov in narodnosti Jugoslavije ne bi bilo nič cenejše.«

Bogdan Mirkic iz Celja: »Gre za razlike v gledanjih na prireditve. Predvsem glede vsebinskosti. Da morajo biti, je jasno. Vsi jih imajo, ne glede na ideološko pripadnost, ne glede na družbeno ureditev. Prepričan sem, da bi tukaj naš izobraževalni sistem, šola, odigral pomembnejšo vlogo kot doslej. Brez dvoma so imele – in še imajo – dosedanje prireditve preveč stereotipnosti. Zakaj pravzaprav proslave morajo biti? Predvsem Slovenci v svojem izjemnem geopolitičnem položaju

moramo nenehno dokazovati, da še nismo – in ne bomo – pozabili polpretekle zgodovine, vseh težkih izkušenj, ki smo jih morali premagati. Proslave so ena izmed možnosti, da to povemo, sploh takrat, ko nasprotni glasovi postanejo prehrupni.

Semkaj spada tudi parada. Prav je, da bo. Zame pomeni obliko izražanja zanesljivosti in moči. Občasna parada to izrazi, vem pa, da se s tem mnenjem naša mladina ne strinja. Čutim, da je to izraz neke bolečine: mladi so sprčo svetovnih dogodkov protivojno razpoloženi, motijo pa jih tudi notranji konflikti in kriza, ki jo preživljamo. Vendar parada na to mišljenje ne bo smela vplivati. Kot že tolikokrat pa smo bili tudi tokrat vse preskromno obveščeni o namenih, o obsegu parade, o stroških. Preslaba obvešče-

nost me tudi nasploh zelo moti.«

Davorin Slapar iz Zagorja ob Savi: »Proslave so potrebne, vendar pri njih ne smemo preveč v širino, ampak jih moramo pripraviti v razumnih okvirih. V Zagorju bo osrednja proslava 4. julija, ko bomo odkrili doprsne kipe štirih predvojnih revolucionarjev komunistov in treh narodnih herojev. To bi naredili, tudi če letos ne bi praznovali obletnice osvoboditve, saj to sodi v naše redne dejavnosti. Glede parade pa mislim, da mora biti, toda v okviru denarnih sredstev, ki jih JLA dobi iz proračuna. Jasno je, da JLA stane! Potrebna pa je tudi zato, da bomo vsi skupaj vedeli, kam je šel denar, ki ga namerjamo za našo obrambo. Mi-

slim, da bo parada dobila podporo večine prebivalcev Jugoslavije. Motijo pa me članki o paradi v nekaterih slovenskih časopisih. Zavedati se moramo, da zaradi ene takšne parade ne bo nihče stradal kruha. Če že moramo varčevati, moramo začeti kje druge, ne pa pri naši obrambi.«

Vinko Završnik iz Celja: »Vemo, da denarja ni. Da je treba varčevati. Da je najbolj prizadet delavec in z njim vred upokojenec. Po drugi strani razmetavamo z milijardami, preprosto ne vemo, kam gre denar.

Proslave? Ob splošnem izginjanju denarja se največkrat obesimo prav na proslave, kot da bi bile edini zveščavni vir inflacije, težav nasploh. To ni prav, niti pošteno. Kljub temu mislim, da moramo biti skromni, da nam je razkošje že zdavnaj odveč, da nam sleherni razkazovanje blišča bolj škodi kot koristi. Zbognamo

skupaj na tisoče ljudi, govornike pa ne poslušajo nihče. Zakaj ne skromnejše prireditve in teh več? In če že morajo biti, potem naj jih organizirajo in pripravijo predvsem mladi.

Se nekaj besed o paradi. Brez dvoma bo veliko stala, drugače tudi biti ne more ob zdravem premisleku. Bral sem, da bomo prikazali novo orožje. Zame je pomembno, da znamo orožje ob pravem času prav in dobro uporabljati. To smo že dokazali. Svetu mora biti jasno, da ne zaostajamo in nečemo zaostajati za razvitejšimi.

Najbolje pa se bomo dokazali, če bomo na dan zmage na svojih delovnih mestih delali to, kar moramo, pošteno in dobro. Takšnih praznovanj različnih obletnic nam nasploh še kako manjka...«

Bojan Kuntarič in Milenko Strašek

tv-15 naš TOVARIŠ

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 – Glavni in v. d. odgovorne uredniki: ZVONE KRŽIŠNIK; Novinarji – uredniki: ŽIVA DROLE – TV-15 za mladino; BOJAN KUNTARIČ – notranja politika; MILENKO STRAŠEK – reportaža; BOJANA ŽOKALJ-JESIŠ – naša organizacija; Lektorka-redaktorica: KATJA HALVATA; Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 317-049 – Uprava in naročniški oddelk: Moše Pijade 24, p. p. 598, 61001 Ljubljana – Letna naročnina 700 din, posamezna številka v prosti prodaji 20 din – Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772 – TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 – Rokopisov in fotografij ne vračamo – Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije šteje, 421-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačujejo temeljnega davka od prometa proizvodov – Korektore in tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35